

Sklep ob obletnici

Preteklo je leto od nikdar pozabljenega lanskega osmega septembra, ko je nad našo domovino zadirjalo strašno neurje in je bil naš narod postavljen pred najtežjo preizkušnjo v svoji zgodovini. Dve leti je hiral v somraku komunističnega nasilja, dve leti je krčevito branil svoj goli obstanek pred rdečimi tolovaji, da je nazadnje doživel še največje presenečenje: poleg poklicnih komunističnih zločincev so revolucionarnemu besu podlegli tudi številni koristolovski oprežniki; ljudje, ki so govorili, da gredo ustvarjati nov svet, pa so v resnici le uničevali vse dobrine svojega naroda, ki so zrastle iz potreb preteklosti za korist bodočnosti.

Nezasluženo trpljenje in bolelost sta pri vsakem narodu rodila usodne in spontane odločitve. Nagon samozhramitve je najosnovnejši nagon vsakega živega bitja. Vsako dejanje, ki se iz tega gona porodi, je docela naravno. Tako je tudi iz našega ljudstva govorila narava sama, ko so leta 1942. začeli veljati pogumni mladi ljudje, katerim je bilo nekaznovanega strahovladja dovolj, prijemati za orožje, da odženejo od svojih domov komunistično nevarnost. Ti prvi junaki, ki jih je na branik domovine poklical krik pomorjenih bratov in sester, so prvi izpovedali voljo našega naroda, da noče umreti, temveč živeti naprej, pa četudi bi si bilo treba varnost in življenje izbojevati s hudimi gnotnimi in krvavimi žrtvami.

Pogumni prvi zglede je potegnil za seboj tisoče drugih, ki so se zavedali tvegane odločitve. Nagon vsakega živega bitja, ki so nam dali oplašiti. Tisoči slovenskih protikomunističnih borcev so dokazali, da se je v našem poštemem narodu prebudil pravi vojak, ki je znal braniti svoje postojanke do poslednje kaplje krvi. Boj je bil trd in neumljen. Slovenski kmečki sin se nikoli v svoji zgodovini ni strahopetno umikal napadalcu. Sem pa tja je včasih omahoval, največ po krivdi drugih, toda v najodločilnejši uri je stopil na plan in izpolnil veliko dolžnost, na katero so takrat pozabili tisti, ki so se mu sicer v sončnih dneh vsiljevali kot učenički, vodniki in preroki. Ako slovenski kmečki sin in narodu zvesti razumnik ne bi imela vrojenih kreposti in vojaških vrlin, bi ne mogla preostati Grčaric in Turjaka, Jelendola in Mozilja, ne bi se mogla oklepati neugasljive vere v zmago pravične stvari in v vstajenje mučnega naroda, ki je brez lastne krivde moral na pot čez Golgote.

Stotine in stotine znanih in neznanih junakov je dalo kri za očetnjava. Z njo so poskrpili naša tla, da so iz njih poglani novi zlahtni celovci, ljudje, ki so doumeli velično dočedanjih žrtev in si k srcu vzeli prisego, katero so preslepčarjeni turjaški junaki zapustili vsem tedanjim in bodočim soborcem kot zapoved zvestobe do naroda: »Če bi sovražnik, naš brat, tudi zdaj prekršil slovesno dano besedo o amnestiji in bi se komu med nami skrivil las, tedaj prisegamo pri vsemogočnem Bogu, da se bodo tisti, ki bodo ostali živi, kot eden dvignili in nadaljevali boj proti verolomnemu sovražniku in ne bodo nikdar več verjeli njegovim obljubam. Tako nam Bog pomagaj!«

Smrt junakov in prelita kri nista bili zaman. Zaradi vnebovpijočih komunističnih zločinov razjarjeni Slovenci so brez oklevanja prišli za orožje, brž ko jih je lani 23. septembra prezident general Rupnik poklical v vrste slovenskega domobranstva. Tedaj, ko je narodni sovražnik s pomočjo badoglijevskih izdajalcev preplaval našo deželo in menil, da je etri odpora niso ljudstva, se je porodila nova slovenska falanga, ki si je zapisala na prapor boj za narodno čast in preroč. Mladina lanskega septembra ni sklonila glave, marveč je v najosrednejšem prelomu izpovedala pred vsem svetom, da ji je mar le lastne domovine in edinole njenih koristi.

To je rojstni dan slovenskega domobranstva, ki ga v življenje ni poklicala beseda, temveč je ustanovitveni razglas le povezal v trdno enoto vse razkropljene aktivne borce in dal vse idealni mladini široke možnosti, da se postavi v službo svojega naroda in izpolni najvišjo dolžnost: stati na straži domovine.

Slovensko domobranstvo je hitro prebrodilo začetne težave. Naglo je naraslo število domobrancev, ki so prinesli s seboj še nekaj več, kakor pa zahteva običajni vpkolje pod zastavo: prinesli so s seboj ogenj in vero in trdno zaupanje v zmago pravične stvari. Strašno trpljenje, kri in bolečina so porodile naše domobranstvo, zato se tudi ni moglo omajati in klekniti ob nobeni zapreki.

Volja slovenskega ljudstva je bila, da pograbi za orožje in prepreči popolno opustošenje domovine. Ni se hotelo brez brambe izročiti v roke izkoreninjencev in prekurohov, ker se je po vseh preživljenih strahotah dokopalo do spoznanja, da si vsak narod sam kuje usodo in da bo živel le pod takšnim krovom, kakršnega si bo postavil sam. Otrsel se je vseh predsodkov, ki so ga tolkokrat zapeljali v škodljivo potprežljivost, in se znebil vseh upov na pomoč in odrešilne navete od kod drugod. Sam iz sebe je iztisnil silo, da je z njo prekrizal načrte narodnih zarotnikov in tudi omahljivem dopovedal, da pogine samo narod, ki se za svoj obetno noče boriti. Naš narod je v uri preizkušnje našel samega sebe in

General L. Rupnik — Generalinspektor der slovenischen Landeswehr. — General Rupnik — glavni inspektor slovenskega domobranstva

Dva govora — en program!

Mačelne besede predsednika generala Rupnika in generala Rösenerja ob obletnici uvedbe slovenske oblasti v naši pokrajini in ob imenovanju gen. Rupnika za generalnega inspektorja Slovenskega domobranstva

22. septembra 1943. v najusodnejših dneh naše narodne zgodovine, je bila po urvednosti pristojnih nemških krogov v Ljubljanski pokrajini vpostavljen slovenska oblast, ki smo brez nje bili dve in pol leti in v veliki meri tudi zaradi tega doživeli take hude pretrese. Skoraj prav tedaj je bilo ustanovljeno slovensko domobranstvo kot varnostna sila, ki naj tej oblasti dar veljavo in moč.

Slovenci smo prav v tem letu krvave preizkušnje še prav živo čutili, kaj se pravi imeti red, mir in varnost v nasprotju z nasiljem, brezpravnostjo in divjanjem neodgovornih samozancev, združenih v OF. Praznovati smo ta pomembni jubilej z lepim slavljen v Ljubljani, na katerem so povedali svojo besedo ob tem prazniku zastopniki našega delovnega, zdravega ljudstva, hkrati pa tudi najvišja zastopnika domače in nemške oblasti generala Rupnik in Rösener.

Obletnica je dobila posebno slovesen in pomemben poudarek s tem, da je bil ob tej priliki general Leon Rupnik imenovan za generalnega inspektorja slovenskega domobranstva. S tem je delansko v eni roki združeno vodstvo slovenske upravne in varnostne oblasti. V tem vidi slovensko ljudstvo najtrdnjeje poročilo, da bodo še naprej upošteevane vse

njegove upravičene želje in težnje, zaradi česar bo čutilo še večji pogum, da bo korakalo po zahtevani poti: po poti samozhramitve in boja za svoj evropski obstanek, naprej, prestalo vse preskušnje in v svojem borbenem zaletu podrl vse ovire, ki mu branijo do cilja. Pomen tega našega praznika sta najbolje poudarila generala Rupnik in Rösener v svojih govorih, ki sta jih imela na zborovanju v unionski dvorani v Ljubljani.

Predsednik general Rupnik je povedal naslednje:

SLOVENCİ IN SLOVENCI!

Mali slovenski narod je v odločilnem boju za usodo vsega človeštva sicer čisto majhen drobec med vojskujočimi se narodi in plemeni, vendar je tudi naš Previdnost postavila na preizkušnjo.

Od tega, kako se bo naš narod izkazal v odločilnem boju za prevlado Dobrega ali zla na svetu, je odvisno, ali bo tudi naš narod izbran za sodelovanje pri obnovi pravičnega, Bogu dopadljivega reda, ali pa bo obsojen na propad in izginotje iz zgodovine narodov.

Stara resnica je: kogar Bog ljubi, ga preizkuša. Kogar pa je Previdnost izbrala za izvršitelja svoje volje, ga preizkuša deset in stokratno.

Kakor koli smo pač majhni in kakor koli se zdimo nepomembni v današnjem človeškem dogajanju, nam je vendar Previdnost postavila isto usodno vprašanje

kakor vsem drugim velikim in majhnim narodom: biti ali ne biti!

Ze več kot 25 let stojimo pred neprestano se ponavljajočimi težkimi, usodnimi vprašanji. Ta vprašanja smo mnogokrat pravilno razumeli in si znali dati odgovor. Mnogokrat pa jih razumeti nismo hoteli. Zato so bili naši odgovori, ki smo jih dajali usodi, mnogokrat nepravilni. Mnogokrat nismo upoštevali migljaja prsta božjega, kakor pravimo. Toda Usoda nas je vse te čase skrbno tehtala. Sedaj je čas potekel; prišli smo do ločnice, ko se moramo odločiti. Jezicek na tehtnici naše usode ne more več dalje čakati na naše premišljevanje. Mora se nagniti za večino našega naroda na desno, če hočemo obstati, živeti in si kovati boljše bodočnost.

Kazipota na ločnici kažeta na levo in na desno; na desno k Dobremu, Resničnemu, Pravičnemu, Poštenemu, ali na levo k zlu, v sužnost, smrt, pozabljenje, ker ne bomo izpolnili svoje narodne naloge. Ena pot vodi v pravo, Bogu dopadljivo človeško sožitje, druga v satanovo kraljestvo boljše-vizma. Kam se bomo odločili? To edino vprašanje postavlja Usoda danes pred nas. Ravno v tem vprašanju pa je obseženo tudi ono, za nas tako važno vprašanje: biti ali ne biti. Če bomo šli vztrajno po desni poti, bo naša bodočnost nazivlje najtršim preizkušnjem blagoslovljena.

Oni Slovenci, ki so šli za levim kazipotom v boljševiske mreže, so se sami Dalje na drugi strani.

svojo edino pravo pot. Naše domobranstvo je kri in meso našega naroda, izraz njegove življenjske sile, izpovedovalec vere v zmago in priča večne resnice, da tudi šibkih sil, ki so prežete z neporočno vero v pravičnost borbe, ni mogoče pogaziti, četudi plane nanje satanski nasprotnik.

Venec zapovrstnih pomembnih zmag si je spletlo slovensko domobranstvo. Srd nad prizadejano krivico in sveta služba domovini sta gnala domobranca od boja do boja, iz kraja v kraj, da je uničeval zalego, trpel in padal zato, da bi drugi živeli in se smeli imenovati Slovenci z vsem, kar to ime vsebuje. V veliko krajje se je s prihodom domobrancev povrnila spokojnost, da je kmet mirno opravil dnevne posle in med delom pozabljal na žalostne dneve, ko je komunistični divjak pred njegovimi očmi uničeval svetlinje, ki so bile njegovim prednikom in njemu svetilniki skozi stoletja.

V domobranstvu se zreali vsa zdrava sila našega naroda. Domobranstvo je last vsega ljudstva, izvrševalec njegove volje. Je pa tudi izraz vojaških vrlin slovenskega človeka, ki se pred nevarnostjo ni nikdar potajil. Vsem obrekovalcem v brk je slovenski fant pokazal, da zna sukati meč in se v boju izkazati, ako mu je Bog v roke potisnil maščevalni meč ter se bori za več, kakor pa je zamisel o brezimnem rdečem raju.

Bogu in narodu so domobranci zaprisegli zvestobo. Bogu zato, da omljijo božjo

jezo zaradi bogokletnih komunističnih zločinov, narodu pa zato, ker vedo, da bodo le v njem in po njem mogli ostati Slovenci, ki ljubijo zemljo in žive po izročilih svojih dedov, Slovenci, ki hočejo ostati sinovi Zahoda in njegovih izročil; Slovenci, ki nočejo jemati strupa, ki ga nam z najpodejšim nasiljem ponuja barbarska Azija.

Ako bi naš narod zankal svojo pripadnost k evropskemu kulturnemu krogu, bi zanikal obstoj in samorodnost samemu sebi. Iz te evropske skupnosti se mu je tedaj, ko so ga rdeči tolovaji pribijali na križ, ponudila roka v pomoč. Nemški vojak, ki je po osmem septembru stopil na naša tla, je ponudil našim protikomunističnim borcem puško in jim dal možnost, da se vnovič dvignejo in zadostijo pozivu svojih sotrpinov. Ves narod se je brez oklevanja oklenil te ponudbe in če je ljudstvo nepriljeno in le po notranji nujni hotelo ohraniti svoj obstoj, ali je sploh moglo grešiti? Ali sploh more narod izdati samega sebe? Nikdar in nikoli! In tedaj so vsi, ki so čutili in trpeli z narodom, stopili na plan in sprejeli ponujeno roko.

Po enem letu, v katerem je naš narod preстал svojo krizo, lahko mirno zapišemo, da je najvišja zapoved našega narodnega obstoja neogibno velevala, da se ponujena prilika ne zamudi in da se v sporazumnem sožitju z Nemci ustvarijo možnosti za narodno in kulturno prenovo našega ljudstva.

Odkrito se vprašajmo in prav tako odkrito si odgovorimo na vprašanje, kaj bi se bilo zgodilo z nami vsemi, ako bi tedaj kot noji vtaknili glave v pesek in se naprej noro drveli za gesli lažnivih mesianskih zamisli, ki sta nam jih ponujala plutokracija in boljševisem in z njo pešiča Slovencev, ki so nam skušali dopovedati, da bo višek zemelje sreče zanje, ako se bodo kot plašna ovčja čreda pustili poklati od Titovih banditov samo zato, da se ne bi prekuenili rdeči načrti na Balkanu.

Kaj bi se zgodilo s slovenskim narodom, ako bi se uklonil pred komunisti in po osmem septembru zajadril v tabor komunistične OF? Oziramo se na Primorsko in tam bomo našli najtočnejši in najtemeljitejši odgovor!

Kdo bi si tedaj upal slovenskemu narodu šteti v greh, ako ni zavrnil ponujenih mu svobode in priznanja naravnih pravic; kdo bi si še upal pljuvati na slovenske borilce, ako niso zaradi praznih mareh, ki so se slišale iz Londona in Moskve, odklonili slovenske uprave v naši pokrajini, in zato, ako so z nemško pomočjo zagotovili našim krajem potrebno redno zagotavljanje in življenje sploh, ako so omogočili nemoten kulturni napredek in ako so omogočili precejšnemu delu našega naroda red in mir, pa se niso pustili motiti od ljudi, ki vse pregodrnjajo in zametavajo, pa se vendar ne odpovedujejo nobeni, še tako majhni ugodnosti, ki jim iz vsiljenegac stanja priteka?!

Domobrančeva beseda iz groba

Ker vedno sem pokonec stal, sem padel, ker nisem skrival se, sem v prsti skrit, ker sem življenje branil, sem ubit, ukraden staršem sem, ker nisem kradel.

Ker Bogu bil sem ljub, me vzel je k sebi, ker storil sem veliko, lahko spim, ker kri preli sem za svoj rod, živim in bom, ker zanj sem skazal se v potrebi!

Opreznejši, ki v strahu za življenje pomoči čakate zgolj od drugod — ne vidite, da mimo vas trpljenje z junaki krči rodu rešnje pot?

Pustite svoje klavrno vedenje — stopite v boj za svoj trpeči rod!

Vinko Zitnik.

Odgovor Londonu

Iz Londona in od drugod prihajajo pozivi, naj se Slovenci sami likvidiramo in prostovoljno podredimo tistim, ki so nam namenili človeško in narodno smrt. Uklonimo naj tilnik pred požigalci 2000 slovenskih domov, porušilci 900 slovenskih vasi, razdejanci 250 slovenskih šolskih poslopj, razdiralci 56 slovenskih cerkv in morilci 50.000 Slovencev, ker oni so — naši osvoboditelji.

V svoji neveseli preteklosti smo Slovenci doživeli mnogo nepričakovanih in neverjetnih stvari, tako nepričakovane in neverjetne pa še nikoli. Se nikoli se namreč ni zgodilo, da bi nas kdo, ki trdi, da je naš prijatelj in zaščitnik, pozival, naj se sami izročimo krvniku. To čudo vseh čud je ostalo prihranjeno za peto desetletje dvajsetega stoletja tistemu Londonu, ki nam je leta 1941 obljubljal pomoč, zaščito, samostojnost, neodvisnost, plačilo in nagrado, če se pridružimo njegovemu boju proti narodnosocialistični Nemčiji. In tistemu Londonu, ki nam je v atlantski listini skupaj z Washingtonom zagotavljal popolno pravico do samoodločbe in še zdaj govori, da se vojskuje za demokracijo, človečevance in narodne svobode, pravico svobodnega mišljenja in opredeljevanja ter splošni svetovni mir...

Usoda nas je često trla, tako trla, da bi bila v enakih okoliščinah strla dosti večje narode, nas ni. In če se nismo pustili streti do sedanjim nasprotnim silam, se tudi ne bomo dali sedanjim. Zakaj nam je naše samohitno človeško in narodno življenje prav toliko vredno, kolikor je Angležem angleško in Amerikancem ameriško.

Če pa London na vsak način hoče, da se v nasprotju z vsemi njegovimi začetnimi in dolgotrajnimi poznejšimi obljubami sami odpovemo svojevemu življenju, ga pozivamo, da nam dá zgled in najprej sam stori tisto, kar terja zdaj od nas. Svojo angleško vojsko naj podredi vrhovnemu poveljstvu »marsala« Tita, na mesto svoje Churchillove vlade naj postavi Titov AVNOJ in svojem kralju Juriju VII. naj naroči, da sam osebno izda po londonskemu radiu tak poziv angleškemu narodu in ljudstvu v dominionih. Se prej pa naj dopusti, da mu bodo Titovi »osvobodjevalci« požgali polovico hiš in vasi v Angliji, razdejali četrtino šol, znaten del cerkv, in pomorili 900.000 Angležev, kar bi procentualno ustrezalo žrtvam Slovencev glede na angleško številčno razmerje nasproti nam. Zakaj prepričati bi nas mogli kvečjemu le zgledi, ne morejo nas pa prepričati ali omajati nasveti in pozivi brez zgledov. (Družinski tednik, 21. sept. 1944.)

Odgovor, ki ga mora podpisati sleherni pošten Slovenec!

In morebiti ni golo naključje, da sta sovpadla obletnica slovenskega domobranstva in 15. september, tako porazen za Tita in njegovo drhal. Ob svoji obletnici se naše domobranstvo s ponosom ozira na izbojevane uspehe in na svoje zmage. Služilo je neomajno velikemu cilju, namreč svojem narodu, služilo krščanski in protiboljševiški Evropi. Dalo je svojemu narodu nepobitno izpričevalo o zdravju in zrelosti, s katerim si moremo izbojevati tište pravice, ki nam po vseh božjih in človeških postavah gredo. In prav na predvečer obletnice je dala usoda slovenskim domobrancem še enkrat priložnost, da se izkažejo v svoji trdnosti. Preizkušnjo je prestalo odlično! Z nasprotnim je mogel računati le tisti, ki noče verjeti, da je naše domobranstvo poglalo iz najglobljih narodnih korenin. Da je vtelesena narodna volja in da z njim vred vsi skupaj izpovedujemo svojo neodjeljivo voljo do življenja. Samega sebe zapustili ne moremo!

In kakor vsaka trša preizkušnja ojekleni človeka, tako je tudi slovensko domobranstvo izšlo iz preizkušnje odločnejše. Zato nam predstavljajo najtrdnješe jamstvo za zmago nad komunizmom in za ohranitev drage očetnjave.

Zato pa se glasni naš pozdrav slovenskim domobrancem v tej uri: Ena edina je pot, in ta pot je vaša! Po njej naprej do zmage in po zmagi na delo za obnovo ranjene domovine! To je sklep, neomajen sklep vsa našega ljudstva!

Zahodno bojišče v znamenju zastoja

Nadaljevanje s 1. strani.

izločili iz naše narodne skupnosti, zakaj boljševidem je našemu krščanskemu, slovenskemu bistvu in pojmovanju povsem tuji. Ker so s tem izvali vse posledice, jih bo zgodovina nekako pred narodom in pred Bogom ožigovala in obsodila, pa čeprav se jih danes mnogo, preveč, tega ne more ali ne sme zavedati. Tedaj bodo ti vsi poginili pod birjem, brcami, da — strelji razjarjenega naroda, ker bo ta spoznal, kaj so mu v teh letih uničili, kar bi mu služilo za bodočo rast. Kot brezdušni, brezbožni, brezčloveški sužnji se bodo za večne čase pogrezili v motirje pozabljenja in narodovega preklestva. To bo pravično platilo za vse tiste, ki danes v službi boljševidskega satanizma izdajajo svoj narod, domovino in Boga.

Zdrava, narodna zavедna in sebi zvesta večina slovenskega naroda pa je že preko usodnega križpotja. Sla je po edino preostali odrešilni poti. Njej na čelu, kot pokrovitelju naše bodočnosti, naše hrabro Slovensko Domobranstvo. Ono je, ki nas vodi in nam dela pot hodno. Pot je sicer strma, kamenita, zaraščena s trnjem in grmovjem. Toda prebiti se moramo! Hudiči jo moramo z vso močjo naše volje, združenih v enotnih naporih, kakaj edino ona nas vodi v novo življenje, v nov red, to je v svet resnične narodne in družabne pravičnosti in svobode.

Toda precejšen del našega naroda že vedno stoji na križpotju naše usode. Celo danes, ko je udarila že zadnja ura. In vendar so imeli ti naši rojaki točno eno leto priložnosti za razmišljanje.

Torno pred enim letom je sprito očitno podobe komunistične zarote proti vsem pozitivnim elementom našega naroda tako rekoč sama božje Pravičnost tudi te naše rojake postavila pred odločitev. Vse dolgo leto so lahko gledali, poslušali, čutili in presojali, kaj je zadelo one Slovence, ki so drveli naprej po levi poti satanske komunistične igre z narodno usodo, in kaj je bilo storjenega pri enem delu Slovencev, ki niso zavrnili nemške pomoči tedaj, ko je nemška vojska ob izdaji Badoglia brez naše krivde in tudi brez naše zasluge tudi našo pokrajino vzel pod svojo zaščito. Tam ste imeli na dnevnem redu pekole, rop, pustošenje, požig, oskrumbe, beda, nasilje, plenjenje, lakota, mučenje, malikovanje satana z vsemi njegovimi lastnostmi, ruševine, kaos in smrt, tu ste imeli nasprotno temu zaščito, red, zakonitost, mir, delo, kruh, neovirano izživiljanje v nas tako zasidranih verskih čustev, začetke obnove in skrbstvo.

Za to pač menda ni treba biti — izdajalec, da spozna to, kar ti kažejo zdrave oči in zdrava pamet.

Komu se moramo končno zahvaliti za naše borbeno Domobranstvo, ki predstavlja danes našo narodno obrambo, če ne nemški uvidevnosti? Kaj pravite, ali bi nemška vojska lansko jesen utrpela kolikaj večjo škodo, če bi takrat bedne ostanke naših vrlih vaških straž razpustila in jih tako skupaj z narodom nagrnala v zaroto zrela krvavega boljševidskega moloha? Ste kdaj poklicali razum na pomoč in se zamislili v to, kadar ste pljuvali na kolobarce?

Danes imamo organizirano in močno Slovensko domobranstvo, ki mu usive tolpe v gozdovih že dolgo niso več kos. Vi, ki se vedno stojite na križpotju in premišljujete, ste se že kdaj malo globlje zamislili in pogruntali, kaj to Domobranstvo pomeni za sedanost in bodočnost našega naroda? Če ste se mogoče vendarle že dokopali do tega spoznanja, zakaj potem še stojite ali celo opletate na vse strani s sumničevji in obsodbami, ako ste res pravi narodnjaki? Mar čaka, da vas res narod prej ali slej — toda enkrat zagotovo — obsodil in prekel kot one, ki zarečeni od satanskega židovskega boljševidstva udarjajo v teh težkih dneh naroda v hrbet. To vas čaka, ker boste sodgovorni za vsako nepotrebno zrtev in izgubo, ki se je bo narod nekdo, ko bo brez prištevavanja presojal danesne čase, prav zatrdno spomnil.

Ali se pač tisti, od katerih prisijo obdobe na vse strani kot besne sline, že pomislili, komu se morajo zahvaliti, da imamo svojo domačo upravo, ko bi sicer čisto lahko bilo mogoče, da bi mesto mene, ki si me lahko izposojajo po mili volji, na mojem prostoru sedel tisti, ki je sedel pred menoj? Komu se moramo zahvaliti, da smo si že med vojno ustvarili organizacijo kmetov, ki tvorijo nezlovoljivo hrbenico našega naroda; da imamo nazvle raznim komunističnim »republiki« prehrano, kakor je marsikje drugje nimajo; da uživamo finančno podporo; da smo zopet postavljeni marsikateri, po komunistih ali njihovih badoglijevskih zvezniških porušenih kmečkih dom itd., itd.? Takni izdajalci smo, pa smo se zaradi sprejete nemške roke in zaradi — kolaboracije sredi najtežje in najbolj nevarne vojne vseh časov lahko povetili negovanju in pozdigovanju slovenske narodnosti in živnu naše bodočnosti — slovenski mladini ter času in sredstvom primerni družabni preureditvi.

Pametne Slovence pa vprašam, ali so že kdaj, kadar jih zamika, da bi malo visoko — politično mislili, pogledali zemljevid in primerjali našo sicer ljubljeno in lepo, toda majhno zemljo z ogromnimi frontami, kjer se v ne majhni meri sodeluje tudi naša usoda, ter po zdravi pameti prišli do zaključka, da smo v primerjavi tega v enem letu dosegli kar lepe uspehe — zaradi izdajalskega sodelovanja z Nemci? In še vprašam: Kateri od velikih, na vsak način pa večjih narodov kot smo mi, ki so jih židje zapeljali v vojno in mesnato za uničevanje slovske kulture in civilizacije, ki mu naj sledi ustoličenje židovskega boljševidka na svetovni prestol, je uzival toliko podpore kot je v sorazmerni naši majhnosti in nemoti nam nudila Nemčija?

Mislim, da moram na to vprašanje dati naslednji pravilni odgovor, da tudi dyoniljivec in omahljivec zadnje opozorim: ves svet slisi, vidi, čuti in sodoživlja, da za armadami narodov, ki jih je poneumila želja po zlatu in omrežila židovska igra, da krvavijo za svetovno židovstvo, korakajo glad, boleznii, beda,

Vdor v zahodno Evropo, od katerega bodo kmalu pretekli štirje meseci, je začel v novo, zelo značilno obdobje. Gododki na bojišču so potekali zadnje čase vse drugače, kakor pa je svet pričakoval po prerokih napovedih vodilnih generalov zavezniške vdorniške vojske. Najznačilnejša je bila izjava generala Montgomeryja, ki je po prodoru ameriškanskih sil pri Avraclenu v Normandiji dal vojakom dnevno povelje, v katerem je poudaril, da stoji sedaj tik pred popolno končno zmago.

Res je, da so se od takrat dogodki naglo vsrtili, da so prišla številna presenečenja in da je po dokaj naglem prodoru zavezničev v Belgijo in Holandijo nastopil trenutek, ko so optimisti že glasno oznanjali konec vojne.

Toda v vojni odločajo poleg činilcev, kakor so orožje, človek in njegovi možgani in srce, tudi druga dejstva, ki običajnemu opazovalcu prerade uidejo iz vida. Tako dejstvo so skrite sile, ki se zbirajo v zaledju in se pokažejo ob določenih trenutkih, kakršne izbirajo kot primerne ljudje, ki vodijo vojne nastope in se opirajo na razloge, kakršnih običajni zemljan ne pozna.

Zadnjih štirinajst dni je zastoj zavezniškega napredovanja v srednji Holandiji pomenil nenadejano presenečenje. Po prvih korakih, ki so jih zavezniški naredili v Holandiji, so se nenadoma pokazale ovire, ki so položaj docela spremenile.

Ker čelni udarci angleške I. armade niso nič zalegli, je prišlo letalsko izkrcaje za nemškim hrbtom pri Nijmegen in Arnheimu. Ta vojaški nastop je bil posledica nemškega odpora. Izkranci angleški padalci so doživeli pri Arnheimu krvav poraz, kajti okrog 6000 jih je bilo zajetih, ostali pa so padli. Drugi odvrženi padalci so nekoliko bolj južno od Arnheima imeli več sreče, kajti do njih so se prerinile lastne oklepniške sile od Eindhovena.

Napori zavezniškega poveljstva so razvedli vso velikansko važnost tega bojišča za nadaljnji razvoj angleško-ameriške ofenzive. Prav tako govori za to resnico tudi silovit nemški odpor, ki ni pojenjalav, marveč se je v zadnjih dneh močno povečal. V več protinapadih se je Nemcem posrečilo zasekat kline v prodor, ki so si ga izsilili Angleži iz južne smeri. Ako bi tukaj nastopilo mrtvilo oziroma dolgotrajno merjenje medsebojnih sil z neodločnim izidom, bi za zavezničke to pomenilo popoln neuspeh. Vojna, ki je zadnje tri tedne prav močno zmanjševala svoj začetni pogon, bi se tako spremenila pač v pozicijsko vojno na širnih polja-

bojševem s svojim kaosom in smrtjo celih narodov, če se sami pedali.

Toda bil bi krivicec, če ne bi dal priznanja našim vrlim domobrancem, ki so se opajali ob živih izvirih svetih izročil našega naroda in tako v ljubezni do svojega naroda prekaljeni hiteli preko vseh spogledovanj, obsodb, ovir in klevet v odločno, brezkompromisen boj proti edinemu smrtnemu sovražniku našega naroda, zločinskemu boljševidstvu, zakrknemu v mikavni lazi OF. Vse leto so kot pravi narodni junaki v molku in preziru vseh težav in ovir ustvarjali trdno fronto naše borbe proti OFarskemu satanizmu in postali našemu triptiženemu, tako strahotno preizkušnemu kmečkemu narodu trdna opora, ki je ne morejo in je ne bodo nikdar mogli razkrožiti najbolj spretno zamišljeni poizkusi, ker Slovensko Domobranstvo je v svojem delu in v svojih idealih postalo našemu narodu prava svetinja.

Z največjim zadovoljstvom moram dati toplo pohvalo predstavniku našega naroda, našemu kmetu, ki je na svojih kolih čutil preklestvo boljševidskega divjanja in prvi spoznal opravičenost našega ravnanja. V zaupanju v božjo priučitost nad nami, v zvestobi do svoje bičane, ljubljene zemlje, nam je vsem postal zgled enotnosti in vzdrzne discipliniranosti v borbi za naš narodni obstanek in s tem postavil pred nas vse opravičeno zahtevo, da mu sledimo in se enotni in brez vseh pridržkov do konca bijemo proti komunističnemu nasilju.

Svoje je doprinesel tudi naš delavec, ki je že pristopil k pripravljanju pogovora za nov pravičnejši družabni red pod geslom: Bog, stan, narod. Storil je kolikor je od njega odvisno in kolikor je v njegovih močeh, ki so se daleč od komunizma izkazale kot postene in narodu zveste. S tem pa je naš delavec tudi prvi doprinesel delež k pomiritvi, ki je temelj pravega družabnega sožitja.

Ne najdem primerne besedi, da pohvalim našo ljubljeno mladino, naš up in našo bodočnost. Zaveda se je vrednosti in izvirov, ki ji dajejo moč naša rasti. Zatekla se je k Bogu, zagrla se je v bistvo svojega naroda in doprinesla že toliko dokazov žrtvovne ljubezni do domovine, da je postala mimo izrodov in gozdovih zopet porok naše lepše bodočnosti.

Dolžan sem zahvalo vsem svojim marljivim sodelavcem, ki so v težkih razmerah dali vse svoje postene moči na razpolago za rešitev preizkušnega naroda; preko njih pa se zahvaljujem vsej oni posteni večini našega naroda, ki je spoznala, da je v naši nezadržni borbi proti komunizmu naša rešitev in naša bodočnost.

Vsa ta postena večina me opravičuje, da priznam:

Spodobi se, da se po enem letu, odkar smo v velikih skrbih za usodo našega naroda sprejeli ponujeno roko Nemčije in se lahko vrgli v uspešno borbo proti komunizmu ter se posvečali celo obnovi, zahvalimo nemškemu vodji in njegovim vojakom, ki so nas resili pred zahrbitimi Savojeji in nam pomagali v naši odločni borbi proti mednarodno povezanemu komunističnem izdajalcem slovenskega naroda, ter nam tako omogočili pogoje za vse ostale stvaritve minulega leta. Tej zahvali pa takoj pridružujemo prošnjo,

nah pred nemškim zahodnim obrambnim zidom.

Ker je tako spodletel poskus z naglim naskokom dobiti v roke severna vrata za neposredno vdor v Nemčijo, so postali neizvedljivi vsi naklepi, da bi zavezniči z istočasnimi sunki na južnem in srednjem krilu vsega zahodnega bojišča izsilili odločitev, ki bi imela za nasprotnika nedvomno hude posledice. Ne bi smeli ravno reči, da so boji pri Aachenu in Stolbergu, pri Eiffelu, Metz in Lunevillu zaradi tega pojenjavali, temveč nasprotno, zdaj pa zdaj so celo presegli dotedanji obseg. Toda trditvi ne moremo, da bi tamkajšnji boji na katerem koli mestu presegli krajevno omejene vojne nastope. Povsod

Poslednje plačilo

PK VOS za Gorenjsko. 24. 3. 44.

Oblastni komitet KPS za Gorenjsko!
Pošiljamo vam na vpogled odpustnico Ščavina Vide iz vojske in pa dopis OK VOS-a radi nje. Oboje nam vrnite! Poleg pa prilagode dopis tov. Gorjana, da boste videli, kak strah ona povzroča na tamkajšnjem terenu.

Omenjena se nahaja na OK VOS-a v Medvodah, kjer je nameravala ostati, se je bojiro radi boleznii in zdi se jim skrajno nezanestljiva. Zato so poslali na OK VOS. Resna nevarnost je, da bi se omenjena prijavila nemškim oblastem, ker je radi boleznii živčno popolnoma uničena. V slučaju pa, da bi se kaj takega res zgodilo, bi bela garda zopet imela dobro orožje za izvajanje svoje propagande v smislu njenega zdravstvenega stanja.

Da ne bi stvar imela kakšnih resnih posledic, smo izdali nalog za justifikacijo.

Smrt fašizmu — svoboda narodu!

Za PK VOS za Gorenjsko: Kosec, I. r.

To kratko naročilo za umor doslužene revolucionarke pomeni žalostno zgodbo, eno izmed nešteti, ki jih vsebuje krvava zgodovina OF pri nas.

Vida Ščavina je Ma Jeseni I. 1943. iz idealnih nagibov v hosto, se tam javila tolovajski komandi in bila sprejeta kot delovna članica. Ko se je izurila, je bila dodeljena neki rdeči bojni enoti. Sodelovala pri vseh večjih napadih in se je odlikovala posebno kot agitatorica. Obiskovala je več tečajev in se je tako s komunizmom seznanila do temelja. Znanje

da bi bili še naprej deležni razumevanja in podpore v naših potrebah. Tej zahvali in prošnji dajemo pravi poudarek s tem, da bomo do konca zvesti naši širši domovini Evropi vodili enotno borbo na strani Nemčije proti skupnemu boljševidskemu sovražniku in njegovim zavezni-

Slovenecem, svojim dragim rojakom pa kličem:

Le tisti, ki vzdrži do konca, dobi polno plačilo! Zato tudi za naprej združite vse svoje sile v enotno, vsenarodno falango za boj proti komunizmu do njegovega popolnega uničenja in iztrebljenja! — Delajte neutrudno in borite se hrabro! — Krepite in disciplinirajte svojo voljo in hotenje! — Varujte našo čast in izročila! Verujte in molite! — Potem nam pravična zmaga ne uide!

Ravno tako kot bosta nemški narod, ki se na čelu boja proti komunizmu povsem žrtvuje in kateremu edinemu se mi moramo zahvaliti za dejstvo, da boljševidska mongolska krđela iz stope se niso preplavila vse staroslavne Evrope, Bog in zgodovina nekoe za to blagoslovila, bo lahko tudi mali slovenski narod s ponosno gledal na svojo borbo zadnjih let, čeprav nas danes nekateri zaslepljeni politični egoisti sumničijo, obsojajo, ali celo prav tako kakor komunisti obkladajo z izdajalci.

Svojo sodbo bo povedala zgodovina. Pred njo pa bo naš mali narod zaradi tega leta stal poveličan in svetel!

Zatem je spregovoril najvišji zastopnik nemške vojske in politične oblasti v naši pokrajini, SS-Obergruppenführer in general policije Erwin Rössener. Dejal je:

SLOVENCI!
SPOSTOVANJ GOSPOD PREZIDENTI!

Minilo je leto dni, odkar je nemška vojska zasedla izdajalsko Italijo in pri tem vzela pod svoje varstvo tudi Ljubljansko pokrajino. Znamo mi je, da je takrat pretežni del tukajšnjega prebivalstva pričakoval nemške čete s strahom in trepetom. Bila je to bojazen, ki je nastala najbrž pod vplivom sovražne propagande.

Kaj pa se je dejansko v tem letu zgodilo? Apelirali smo le na zdrav in dober instinkt prebivalstva. Odzval se je sprva majhen del, pozneje pa so bili vedno večji deli prebivalstva pripravljivi sodelovati v službi reda in miru. Tako je bilo na vseh področjih, v upravi, industriji in poljedelstvu, v umetnosti in znanosti, v skrbstvu za mladino itd. V tem letu nemško-slovenskega dela je ustvarjeno mnogo koristnega za blagor slovenskega naroda.

Veseli me, ko sem slušal iz ust svojih današnjih predgovornikov, da čutijo potrebo, zahvaliti se Führerju Velike Nemčije za podeljeno edinstveno podporo. Ni pa storjeno že vse, če se samo z besedami priznavajo k sodelovanju. Mislím, da govorim v imenu vas vseh, če rečem, da je potrebno tudi z dejanji pokazati pripravljenost za sodelovanje.

je bilo čutili ne le trdno nemško obrambo, temveč celo močne protinapade. Pri Burgundskih vratih pa se ostrejši boji prav za prav sploh še niso začeli.

Od zahodnih francoskih pristanišč se Calais in Dunquerque, Lorient in St. Nazaire še zmerom trdovratno upirajo vsem zavezniškim napadom. Sedaj so se kot nova bojišča pojavila tudi pristanišča: Audierne, 40 km južno od Bresta, in La Rochelle ob izlivu južno-francoske reke Gironde.

Tako moramo ugotoviti, da je na vsem zahodnem bojišču zadnji težen nastopil zastoj, ki je tem pomembnejši, kolikor bolj se bliža zima.

in pogum sta ji pomagala kmalu do zavidnega ugleda in zato se je smela udeleževati tudi vodstvenih posvetov. 20 letna tolovajka je kmalu dobila vpogled v ožjo organizacijo različnih enot in je poznala posebno dobro vse napadalne načrte.

Toliko pove o njej uradna ugotovitev pristojne komisije VOS-a od 10. 3. 1944.

Iz tega je razvidno, da se je Vida Ščavina z dušo in telesom udeleževala kot tolovajka. Vrh tega se je že po prvem dnevu, odkar je vstopila v tolovajsko društvo, po nezapisanih hostarskih postavah vlinjala tovarišu Cirilu za »ženo« in je potem, kakor je usoda vseh žensk, ki gredo v gozd, služila sleherniku, dokler ni telesno povsem propadla. Nalezla se je hude spolne boleznii, nakar jo je tolovajski zdravnik spoznal kot nespособno za aktivno službo v NOV in POJ. Posledica je bila, da so jo odpustili iz bojne jedinice. Poslali so jo kot terensko delavko na njen dom v Medvodah, da bi, kolikor bi ji dopuščali zdravje, tam delovala v sklopu terenske mreže.

Ker je vedela za različne partijske skrivnosti in ker so se v OF bali, da bi se utegnla obrniti na oblasti, da bi našla zdravila za svojo zdvoženost, je PK VOS za Gorenjsko pod št. 456/44 z dne 24. 3. 1944 zapovedal usmrtili jo, kar je razvidno iz poprej navedenega izvirnika ukaza, katerega je podpisal neki Kosec.

24. marca 1944 so tolovaji na smrt obsojeno Vido Ščavino odpeljali z doma. Strel v tilnik je bilo plačilo za vso njeno zvesto službo v rdečih vrstah.

Vsakdo, ki pozna načine in pota komunističnih revolucionarjev, ob tem novem zločinu ni osupnil. Neizprosna revolu-

Tudi danes se napram svetovnim dogodkom mnogi drže še ob strani. Tudi v tej pokrajini mnogi še čakajo, ali bo Nemčija vojno dobila ali ne. K temu bi pripomnil le eno — in to ne v propagandistične namene: moje najgloblje notranje prepričanje in moja trdna vera je, da bo Nemčija na koncu zmagovita. Naj odpadejo od nas ti ali oni, naj postanejo ti ali oni izdajalci, eno je gotovo: vsi, ki mislijo, da morajo odpasti, ali pa vsi, ki so že odpadli, doživljajo danes vse strahote boljševidstva, bodisi na jugozahodu ali pa na skrajnem severu.

Vem, da je slovenski narod v svojem srcu protiboljševskega prepričanja. Prepričan sem tudi, da se bodo postopno priznali k nam vedno širši krogi. Nekateri deli tega naroda so že davno spoznali boj proti boljševidstvu za brezpogovorno potrebo. Zato sem v preteklem letu odredil ustanovitev Slovenskega domobranstva. Mnogi so v bojih proti boljševidstvu in njegovim zaveznikom, poudarjam: in njegovim zaveznikom, padli za svojo domovino in za svoj narod. To mora biti za nas sveta zveza za večne čase.

Angloamerikanci ne mislijo napram nobenemu narodu držati, kar so mu obetali. Posebno grenka je v tem pogledu Kalvarija, katero trenutno preživlja mali finski narod. Izdan in prodan od Angležev in Amerikancev ter izročeni boljševidstvu, doživlja najstrašnejše dni, ki si jih je mogoče predstavljati. Ta primer naj bi vam zadoščal, zlasti pa bi moral zadostovati vsem onim, ki še danes mislijo, da bi Angleži in Amerikanci mogli prinesiti svobodo.

S tega mesta se zahvaljujem vam vsem, prav posebno pa vam, spoštovani gospod prezident. Toplo zahvalo vam izrekam tudi v imenu vrhovnega komisarja g. Gauleiterja dr. Rainerja. Bodite prepričani, da vam homo tudi v bodoče nuditi pomoč in podporo povsod, kjer bo to potrebno. Izdajalcem pa rečem le eno: potrpljenje je sicer naša slabost, če pa se enkrat odločimo udariti, potem udarimo krepko.

Nato se je g. Obergruppenführer spomnil borcev, ki so junako padli v boju za slovenski narod. Povabil je občinstvo, naj se pokloni spominu padlih junakov z enominutnim molkom. Njegovemu vabilu so se odzvali vsi zborovalci, godba pa je medtem zaigrala pesem o dobrem tovarišu.

Zatem je g. Obergruppenführer nagovoril g. prezidenta s temile besedami:

»V priznanje in zahvalo Vas spoštovani gospod prezident, ki ste več ko leto dni kot šef pokrajinske uprave neutrudno delali za blagor svojega naroda, imeujem za generalnega inspektorja vsega domobranstva ter vam tu izročam znake in časosno listino o imenovanju.«

Nato je g. prezidentu k imenovanju iskreno čestital, zborovalci, pa so mu priredili tople ovacije.

Na koncu je g. prezident pozval zborovalce, da zaključijo zahvalo priznanja z vzklikom Führerju. Zborovalci so ob igranju nemške in slovenske himne stajno zaključili zborovanje.

lucionarna zakonitost je podrla mlado gorenjsko deklet, katero je zločinska tolovajska agitacija spravila ob pamet, da je pozabila ruse, na svojo čast in narodni pomos, se potem spozabila do dejanj, ki jih ne počenja niti žival, misleč da služi narodnim idealom, ako z dušo in s svojim lastnim telesom kakor blazna pomaga uresničevati uničevalne načrte narodnih izvržkov.

V hosti so ji najprej iztrgali iz srea ves sram in je potem ponižala na žival, ob kateri se je naslajal vsak tolovaj. — Spremnila se je v popolno duševno in telesno razvalino in tedaj je tudi zgubila vrednost kot komunistka in borilka »za nov red«. Okužena in zdvojena je morala iskati zavetja in utehe na rodnom domu. Tolovajski glavarji so čez njo naredili križ. Stori la svojo dolžnost, uničila se je njim na ljubo in zato je postala ne le neljuba, temveč celo odveč. Kdo od njih bi si trlil čas s skrbo za njeno zdravje? Tudi ni smela ostati živa kot priča pokvarjenosti »osvobojevalcev« slovenskega ljudstva. Strel v tilnik — in okužena brezpomembna šlevilka je utonila v pozabo. Treba je samo še spletno utemeljivte: obstojala je bojazen, da bi izgubljenka izblebetala tolovajske skrivnosti, za katere je vedela...

Vido Ščavina je pomandral voz pohotnih revolucionarjev, kakor je pomandral že stotine drugih lahkovernih deklin, ki sedajo na lim omamne komunistične agitacije in se trgajo »za nov red«, ki se jim ne prinaša drugega kakor moralno pogubo, duševni in telesni polom in zadnje neogibni — strel v tilnik!

Kratka, pa strahotna zgodovina rdeče revolucije pri nas, kakor jo na svoji koži doživlja na desetine in stotine zmešanih ter zapeljanih mladih ljudi!

TEDEN V SVETU

Bolgarija preživlja hude ure — po lastni nespameti. Odkar je sovjetska vojska ugnedzila v deželi, so prevratniki takoj planili pokonci in začeli s strahovladno in umori. Osrednja oblast ne more biti kos zmedvi, v katero so Bolgarijo spravili kratkovidni in izdajalski politiki. Večino nekdanjih ministrov je »novi red« dal zapreti. Prav tako so v zaporih vsi regente: knez Ciril, bivši predsednik vlade Filov in general Mihov. Prihod sovjetske vojske bo povzročil boljševidcijo države, katero so začele šibke in neodločne vlade, ki so se tik pred polomom vrstile druga za drugo. Stalin je poslal v Bolgarijo tajnika kominterne Dimitrova, po rodu Bolgara, ki je strokovnjak za naglo spreobrazbo meščanske države v boljševidsko.

Finska preživlja hude in usodne dneve. Nemška vojska, ki je morala po določenih pogojev za premirje zapustiti Finsko, je opustila svoje postojanke, čeprav so jo Sovjeti povsod motili in ovirali njen odhod, ker so hoteli dobiti izgovor, da Finci niso izpolnili pogojev premirja. Kmalu nato se je začela z obmejnih postojank umikati tudi finska vojska. Morala je podreti vse žične in minske ovire, pokazati Sovjetom vse skrivne vojaške naprave, odložiti težko rožje in izročiti načrte vseh pomorskih minkskih polj. V Helsinkih je prisnela že Sovjetska nadzorstvena komisija, katero vodi znani sovražnik Fincev Zdanov. Finska vlada je morala razpustiti tudi vsa združenja in stranke, ki imajo protiboljševski značaj. Ničče ne ve, kako daleč bodo segli ti ukrepi. Finska je morala tudi pretrgati diplomatske odnose z vsemi državami, ki so bile prej njene zaveznice.

V Italiji potekajo siloviti boji severno od Firenze in pri Riminiu, ki so ga Nemci zadnje dni izpraznili. Boji so bili hudi in izgub polni. General Alexander je hotel za vsako ceno doseči uspeh in se prebiti na severno stran Apeninov, ki so težko prehodna nevarna pregraja. Severno od Firenze je po strašnih izgubah zasedel mestece Firenzola, srednjepogorja, preko katerega vodi težaven gorski prehod. Ves boj ima en sam cilj: priboriti si dostop do nizine ob reki Padu. Anglosasi se trudijo tudi na francosko-italijanskih Alpah, da bi si osvobodili gorske prelaze. Tod se boji zaradi velike višine gora in nepréhodnosti ozemlja niso mogli prav razviti.

Francija išče poti iz zmede in brezvladja, katerega ne more odpraviti niti De Gaulle z vso zavezniško pomočjo. Tolovaji, katere so še ob nemški zasedbi Angleži preskrbovali z orožjem in strelivom, se na vse kriplje otepano, da bi se vključili v redno francosko vojsko. Zlasti ob Pirenejih in v Savoiji zboljševizirani banditi ne poslušajo novih oblastnikov Pariza, temveč uganjajo nasilje naprej. Preganjajo prebivalstvo, ga ropajo in pobijajo. Vlada je morala popustiti tako tateč, da je imenovala za prefekte in župane dosti rdečkarjev. Nedavno so uporniki na francosko-španske meji prišli in izropali španskega poslanika pri Vichyjski vladi. Uporniški poglavarji v Franciji so skoraj sami komunisti, pristovoljci iz španske državljanske vojne.

Predsednik belgijske begunske vlade v Londonu Pierlot je s tovariši vedno odstopil. Povedal je, da se ne namerava krčevito oklepati vladnega stolčka, ker misli, da je nastopil trenutek, ko si belgijski narod lahko postavi vlado, ki proti njej ne bo imel nobenih pomislekov. Po Pierlotovi sodbi naj bi vlado sestavil mož, ki je vso vojno preživel na belgijskem ozemlju in torej edini in najbolj pozna razpoloženje svojega ljudstva.

Zgodba podeželskega rdečega zdravnika

Istrija 25. septembra.

To ni roman, ki ga je napisal Franšek Skočnik in ki smo ga letos s takim užitek prebrali. To je dolga povest enega onih, ki so svoje zvišeno poslanstvo zlorabljali v teh hudih časih in tako skazili lepo podobo pravega zdravnika človeških ran.

Morebiti bo takih zgodb še mnogo. Morda bo pero katerega slovenskih piscev seglo po tej snovi, ki kriči po obdelavi, morda bomo kdaj dobili v roke slovensko »Kirurgovo življenje«, toda žal bo ta zgodba kruto resnična in bo podala spričevalo o našem zdravniškem stanu ter bo hkratu obsodba vseh onih, ki so vprav svoj poklic postavili v službo ubijalcev naroda. Rdeči rablji so znali tudi te ljudi pritegniti v svoje vrste in jih izsolati za svoje zločine. Če bodo narod še za naprej zdravili ljudje Brecljeve šole, ne bo nikdar zdrav, marveč duhovno in telesno šibak, degeneriran, da vseh drugih nasledkov sploh ne omenimo...

Te dni je bilo precej živahno tod okrog po Istriji, Zireh, Rovtiah, Seveda, 15. septembra! Zadnji dan za vdajo. Po tem dnevu bo konec slednje stražarske in domobranske postojanke. Gre za življenje in smrt, tako kličejo narodu »glasniki-osvoboditelji«. Vse po gozdu že prepeva pesem o »novih dnehi, ki se kažejo na obzorju, zadnji simpatizer »zmagovitih« tolovajskih vojsk na slovenskem ozemlju ve, da se je bliža »svobode in vstajenja dan« in nekateri so že na lastna neseja ujeli dolgo bitje dvajsete ure ter se že nepotrpežljivo ozirajo, češ saj bodo zdaj zdaj prikoralake rdeče horde, ki so že zdavnaj udarile čez Karpat, gor po savski dolini mimo bele Ljubljane in se ustavile nemara šele v skrajnem koncu Poljanske doline, to je prav v Zireh ali Istriji, bodo tako pritrdele na naše lepo nebo neizbrisno znamenje peterokrake zvezde — stalnice...

Ta novica je prišla bojda prav iz Londona! V Zireh v znani »republik«, so pripravljali svečano narodno slavlje. Veselico. Nekatera dekleta so že izbirala nageljne za »tovariše« in pripravljala nove zastave z zvezdami, govorniki so se spili na vse pretege, da bodo čimbolj gladko povedali »narod«, kar jim je ležalo že najmanj tri leta in še več na sru, pevski zbor je neutrudno ponavljal pesem kominterni: »Tovarne vstanite in delo pustite, in: »Nabrusimo kose, že klas dozoreva«, »vojska« je v duhu že pirovala tri dni in tri noči, saj po tako napornem delu za »narodov blagor« se ne le priže, temveč se tudi spodob, da si še puška malo odahne. Da, narod, pij in poj, zakaj odrešenje je prišlo, daj vendar glasnega izraza svojemu čustvu!...

In še nekaj, poglavito prav za prav za to slavnost: prišel je dohtar! Dohtar Demšar z vso svojo družino in mobiljo.

Kako? Res?... Da. No, za primoj domobranski pes, da res! Dohtar se je izselil iz Rovt. Pravi — on, ki je študirar, že mora vedeti — da sem v Ziri do sodnjega dne ne stopi več nasprotnikova noga, vojske je konec, Rus mora biti že prav blizu, dogodki bliskovito zore, je še samo vprašanje nekaj dni — pardon, samo nekaj ur... Ampak če se je dohtar spet izselil v Ziri, bo pa že nekaj več ko samo šala, da veste...

Tako je. Ampak kako vendar... To je bilo tiste dni, ko nisi slišal drugega ko same sladke besede: vdaja, 15. september, svoboda, republika, konec suženjskega hlapčevanja, narod moj, nad tabo jaseb obok... Dohtar je pripeljal s sabo sto litrov vina za veliko narodno pirovanje. Kaj takega svet še svoj živ dan ni videl... Glavni poudarek vsej slavnosti bo torej dohtarjev prihod v Ziri, kakor je že tolikokrat sanjal o tem zlatem dnevu.

In zdaj se prav za prav začne zgodba tega rdečega podeželskega zdravnika.

V Kovačevem Rovtu srečam ženo s kovčgom v desni, vso spehano. »Kam?« »V Istrijo. Saj ni nič tisto s petnajstim, kakor mi je rekel rovtarski dohtar. Jaz grem nazaj domov. No, sicer je pa on prvi padel v ta »smir«. Kaj? Kako padel? — Nič več ne zvem od srborite babure, v hipu že zdrvi po strmi bližnjici in dol. Špešim korak. Pol ure za tem me ustavi znanec.

»Dohtar je padel, če še ne veš.« »A??« »V Zireh ni republike, če si tjakaj namenjen. Torej konec, če dohtarja ni. O hudica, je res čuden ta svet zdaj...« Torej dohtarja ni. In ker njera ni, je konec republikanskega življenja v Zireh in po okolišu, kjer se sprehajajo »tovariše«.

Dohtar je padel... Izreden dogodek. Vse o tem slišja, tako v njegovem rojstnem kraju Istriji kakor po Zireh in daleč doli po Poljanski dolini. Tudi tostar, v Logatcu mnogi obžalujejo njegov nagli odhod s tega sveta... To ni samo začetek te zgodbe, marveč tudi njen zaključek. Pa začnimo od konca nazaj, kakor včasih, ko smo se igrali...

8. september 1943. In dnevi potem. V čakalnici je vse polno bolnikov. Največ otrocv. Čudno, da tako bolehalo v Zireh, da mora vsak dan kdo na pregled v Rovt! V ordinaciji sobi je zmeraj živahno. Dohtar govori, govori. Pravkar vrta zob vojaku-domobrancu. In sila prijazno govori: »Tako zastaven fant, pa venomer doma čepi. Ven, v naravo, to je zdravo. Gošarji so v tem na boljšem. Včeraj sem jih spet obiskal. To so ti pravi hrusti, čili, zdravi, veseli, da lahko zavriškajo!« Dohtar že ve, kako je z zdravjem! Pa vstopi drug vojak. Revmatičen je. Dohtar se mu ljubezljivo nasme-

ne: »Kaj ne boš ves zvezan, ko pa samo v teh Revtiah ždiš. V gozd, tam boš koj ozdravel, tam bo najboljša kura za tvojo revmo.« Vojak: »Če bi vedel, da bi ozdravel, pa bi šel.« Misli si seveda svoje.

Zdravnik: »Stavim glavo... Ker si dober strelec, te za zvečer povabim na lov na divjega petelina.«

Vojak: (se brž znajde, ve, kam pes tace molil): »Nocoj ne utegnem, imam stražo.«

Potem nanese pogovor drugam. Dohtar ima za vsakega »dobro« besedo. Saj je študirar, kaj bi je ne imel!

»Kako, da nimaš nobenega dekleta? Poišči si nekaj punc, to je za fanta, kakor si ti. Mlad človek se mora sprostiti, narava ima svoje pravice, ne smeš ji delati sile. Mi zdravniki vemo, kaj je zdravo za človeka. Delati nasilje naravi je nezdravo. Ko smo bili mladi, to je bilo v nas življenja, da je bilo veselje: dekleta, pesem! Pa več jih imej, ne samo eno, da laže izbiras...«

In ob tej tuje zveščem nauku se je vojaku študentu posvetilo. Zaslutil je ost, nekaj ga je zbudilo v notranjost. Strup je bil na dnu tega sladkobnega nauka. Fant tega strupa še ni okusil. Glavo mu je pa le begalo. Seveda, dohtar je nekaj več ko jaz, je menil, on gotovo več ve, morda bo pa le kaj resnice na tem...

Se nekaj iz dohtarjeve politične torbe.

Kadar so prišli Nemci v hajko, vselej je dohtar na vsa usta pridigal: »Nasi so jih salamensko naklestili. Izgub imajo ničkoliko. Zato so zdaj zadnji tukaj. Ne bo jih več...«

Pa so Nemci spet prišli. In še so prišli. Dohtar se je namrdnil in molčal. Sram ga sicer ni bilo, kajti kdor dosti gofija, se lahko večkrat zmoti.

Takih in podobnih prerokih cvetk je nasadil cele grede. In komaj je ena zvenela, že je drugo zasadil.

Lanske jeseni je bilo, ob padcu Turjaka. Dohtar je spet oznanjal: Zdaj so že Rusi tukaj. Ti ne bodo pustili pri življenju četnikov, ne domobrancev. Le kaj se domobranci še postavljajo! Saj bodo naši prišli in Rovtne kar mimogrede zdrobili v prah, da ne bo ostal kamen na kamnu...

Tako je škodoželjno in posmehljivo donelo po čakalnici, dve candri sta se gromko smejala v nadišavljeni robec, tretja pa proti domobrancu tam ob oknu: »Saj res, konec vas bo, pa še čakate... In domobranec je v znamenju protesta zapustil »hudičev kabaret«, saj beseda tako in tako ni nič zalegla.

Tako je govoril dr. Demšar kot zdravnik...

Nekega popoldne stopi med bolnike. Iz ust mu zadiši po dobri pravi kavi. V kotu sedi postarna ženica. Gostinja, ki si še mleka ne more privoščiti. In dohtar stopi k njej:

»Kako pa vi, mamica?« jo potrepilje po rami.

»Plačat sem jim prinesla od zob. Pa naj ne zamerijo, ko ne morem vsega hkrati.«

»Kaj bi plačevali, mamica, saj vem, da ne zmorete. Revščina vas tare. Bova že po vojski kako naredila.«

Ženici se v duši nekaj zgane. Skoroj zajoče od presenečenja: »Pa jim Bog lonaj, ko so tako dobri! Pa Bog jim daj zdravje, čeprav si ga znajo tudi sami rihitati, ko so tako učeni...«

Dohtar je zakašljaj. Kar iz navade. Spet je zadišalo po dobri kavi. Prižgal si je cigareto. Najfinejšo, še iz starih časov. Ko je ženica odšla, se je še bolj razvilel. Kajpada, v čakalnici so bili sami »črne« pacienti. Do teh mora biti vselej prijazen, to se pravi »družabec«. Spet usmeri pogovor na »politik«. Ves blažen je, da more spet razlagati svoj nauk:

»Komunizem in klerikalizem. Dva svetova, ki ju ne bo združil ne hudič, ne Bog. Eni smo tostar, vi drugi pa onstar. Jaz sem slučajno na tej strani, kjer je danes večina sveta. Mi smo tako bolj moderni, sodobni in tudi nekaj naredimo za človeško družbo. Posebno kar nas je dohtarjev, se zrtvuemo za človeštvo. Jaz sem komunist in me ne bo nihče spreobrnil. In tudi ostanem komunist. Duše nimam, — sploh pa, kje je neki duša! Dohtarji je še nismo videli, pa smo že toliko teles preiskali...«

In spet trobi svoj nauk (malce v idrijskem narečju), ki ga je zvaril ali doma ali v Zireh, v Logatcu pri svojih privržencih, ali pa kar pri onih v gozdu, ki jih je tolikokrat obiskal, ker je veljal za človeka najboljšega srca, za človeka, ki ima čut za lajšanje človeške bede. Kajpada so mu oni imenitno postregli z jedajo in pijačo, kakor se je sam rad pohvalil.

»Po vojski bo fejt: vse te hribe bodo zasadili z gozdovi. Ljudi je preveč, družine s kopico otrok niso socialne, s preštevlinimi družinami se ustvarja revščina, na drugi strani pa se kviri ljudsko zdravje. Kako bo gospodar skrbel za pet otrok, da bodo dobro oblečeni in snažni, če se »dva ne more: ni ne časa, ne denarja. Zato bodo nekaj ljudi izselili, drugo pa bo itak vojska pobrala. Tako ne more iti dalje. Po vojski bodo kmetu služili samo stroji, s temi se pa po hribih ne dá obdelovati zemlja, kakor na primer v Banatu...«

In bolniki so verno poslušali dohtarjeve recepte. Zares verno, ker dohtar je bil učen mož, znan daleč naokoli.

»Tako je šlo iz dneva v dan. In recepti so potem romali od ust do ust, od hiše do hiše, od vasi do vasi, daleč, da bi se čutil, kako vplivna je moč dohtarjevega evangelija. V Istriji je polizobražen uradnik hvalil rovtarskega dohtarja, češ takega je treba, ki se zna z ljudmi kaj pomeniti. Ali je ta uradnik pomislil, kaj vse vzkali iz dohtarjevega semena, o tem se najbrže nihče ni vprašal, saj je bilo ljudstvo močno pod vplivom dohtarjevih komunističnih nauk in njegove agitacije za tolovaje, da se tega niti ni zavedalo. Dohtarjeva čakalnica in ordinacija je bila glavna varilnica vsega zla, ki je tlačilo in ki še tlačil rovtarska brda, idrijski kot, žirovska dolina in še naprej. Kako je bil »učenic« dohtar za to svoje načrtno in nadvse vztrajno delo za udržitve in uspeh komunistične miselnosti med tem ljudstvom od KPS plačan, o tem tukaj še ne moremo podrobneje razpravljati.

Do svojih v Istriji je čutil dohtar veliko povezanost. Posebno v letih po letu 1941. V Istriji se je tudi večkrat iz ljubezni do sorojakov (ker hribovski Rovtarji ga niso mogli razumeti) »selik«. Vsaj takrat vselej kadar se je susljalo, da mislijo Nemci iti. Pa Nemci niso šli iz Istrije. Demšar pa v Istriji ne. Z Nemci sploh ni moči shajati, je dejal. Kako je mislil, to je pa drugo vprašanje.

V gostilni sedi večja družba. Tuč duhovnik je po naključju med gosti, prišel je z dolge poti. Pa je koj pri njem Demšar. Ves nasmejan, cukren.

»Od kod, kako? Pa sicer?... Ampak — no, saj ste duhovni fejt, samo škoda vas je. Pa vaše pridige, saj ne znate slovensko povedati. Pa ravno duhovni bi morali za narod govoriti, torej socialna reforma, novi red, poglobitev človeka, vse to pustite ob strani, potem pa čisto nekaj drugega trobite ljudem... Sicer pa, dajmo ga, na zdravje!«

Tako je govoril človek, ki nikoli ni videl cerkve od znotraj. Vprašam vas, kateri duhovnik pa ne govori danes o socialni prenovitvi človeške družbe in o poglobitvi človekove osebnosti? In to vse po nauku stare sv. Cerkev, to je nauk, ki je danes izražen in sočasnosti prilagojen v papeških okrožnicah. Ni pa seveda ta nauk prilagojen Demšarjevi modrosti...

Demšarjeva punčka se nekega dne prikaže v šoli — meni tebi nič v novih smučarskih hlačah. V rovtarski šoli vidijo otroci prvikrat v svojem življenju prizer: deklica v hlačah. »Orka Judež na tabli,« pravi pokovec v škornjih, »dohtar je pa iz punce fanta »uštimak«. Dohtar vse zna!« Katehet je odločno nastopil. Doma pa seve koj ogenj v strehi, češ farji so starokopitneži na moderne stvari se sploh ne razumejo; ne vedo, da bo v novem redu vendar ženska enakopravna z moškimi... (Poglavje o doktorjevi ženi bomo pripravili za drugič. V naprej samo omenimo, da bo dokaj zanimivo.)

Tako torej raste roman z naslovom »Podeželski zdravnik« v knjigo, kakor je že iz tega skromnega doprinosa razvidno, in postaja čedalje zanimivejši. Torej Demšar kot dohtar...

Vroč poletno dopoldne. Takrat ko je bil dohtar še v Zireh. V svoji lepi hiši. Kmet, ki bi rad veljal za naprednega, vstopi v ordinacijsko sobo. Še med vrati je slišati njegov pogrkajoči glas: »Gospod dohtar, tisto s splavom mi ni ratalo...«

Tako en sam primer iz življenja Demšarja kot dohtarja. Pa koliko jih je še. Koliko ljudi je s prav to svojo »socialno« znanostjo pokvaril in kolikim mladim dekletom — bodočim materam je vzela njegova veda čut do zvišenega materinstva! Samo o tem poglavju bi pisali knjige, in žalostne, do smrti žalostne zgodbe bi se v vsej svoji grozljivosti začele vrstiti pred nami...

Dekle, ki je padlo, je šlo k Demšarju. Nevedno kmečko dekle. In verno, pridno. In Demšar ga je najprej potolažil, da ni nič hudega, nato pa še »ozdravil«. Dekle je pri drugem splavu izkrvavelo. Pa njena žaloigra je skrita, malokdaj ve zanjo. In morda je takih krutih žaloiger še več.

Torej Demšar kot dohtar...

Bilo je v hribih. Zena na porodu. Pokličejo zdravnika. Ko reši ženo, ra-

čuna sicer skromno, ker je »socialen« človek. In gre. Za sabo zasliši možovo kletev: »Ta pankert me je toliko koštal...« Dohtar smukne nazaj v bajto, dá ženi naskrivaj pod gljavje izplačani bankovec in gre. Lepo, Demšar socialen človek, da malo takih! Socialen lahko! Jaz bi bil tudi, če bi imel lepo hišo, razkošno opravljene ordinacijske prostore in bi pri zdravilih računal dvakrat toliko, kakor je treba. Sicer je pa sam dejal znanec: »Ljudi si moraš za idejo znati pridobiti. Način pridobivanja, to je danes veliko, to je vse.« S tem je dal precej vedeti, zakaj je on tako »socialen« človek in od kod torej njegov »socialni čut« do revnega ljudstva. In če ni računal, kaj so mu ljudje ostali dolžni? Nikakor ne. Nano ili so mu raznih živil: masti, masla, mesa itd., da je s temi lahko še črno brzo peljal. Marsikdo bi na ta račun nič ne računal. Posebno v teh časih ne...

Tako torej Demšar kot dohtar...

Bilo je še pred l. 1941. V Zireh. K Demšarju pride mlad fant. Abiturient, ki je stal na razpotju življenja: kam torej, zdaj se je treba odločiti? Nekdo mu nasvetuje Demšarja. Mladec je nekaj mislil na bogoslovje. Pa ko Demšarju to razkrije, se mu ta čudi. »Ho, takega je pa za lemenat škoda. Pogledaj, saj boš v svetu lahko socialno delal, kot duhoven boš pa vezan. Če te kaj miče zdravniška veda, oprimi se je. To je najhvaležnejše delo v človeški družbi, največ v tem poklicu lahko koristiš. Pa še za rod lahko poskrbiš. Za duhovna ti pa jaz sploh odsvetujem. Stavim glavo, da se boš bridko kesal, samo prepozno bo. Taka je z duhovni, saj ti ne povedo vsega, jaz že marsikaj kot zdravnik tudi izvem, fant moj...«

In mladenič je začel debelo gledati. Take modrosti še ni slišal. Kaj poreče mati, če ne pojde v bogoslovje? Pa kaj mati, saj se vendar čuti poklicanega za ta stan?... Tako je fanta zbegalo, da sam ni vedel, kaj in kako bi. Bil je zaprtega značaja, nikomur ni zaupal svojih notranjih bojev. Nazadnje se je odločil, da pojde za dohtarja. In je šel. Prve semestre se je lovil, zanemarjal svoj študij; ni šlo in ni šlo, bil je ves razburjen. Nazadnje se je lotil filozofije; pa tudi tu ni zmozel. Šele v bogoslovju je našel umirjenje. In danes je duhovnik v mestu. In nemara se še velikokrat spomni tiste Demšarjeve modrosti. Morebiti tudi k njemu prihajajo mladeniči po svet, pa jim drugače govori kot Demšar...

Torej Demšar kot dohtar...

In njegova poroka, kolikokrat jo je vzela v misli. Poroka, to je danes nepotrebnja ceremonija. Prav za prav samo zaradi fojmostra, da kaj zasluži, nekaj mu moraš dati, če si kaj »socialen«. To je pač tako... Žensko si pa lahko po nekaj dneh drugo dobiš, če se ti prva po »probic« ne obnese...

Tak je Demšarjev nauk. Nauk Demšarja kot »dobrega, vestnega, najbolj socialnega in sploh najboljšega« dohtarja, kar jih premore svet. Poleg drugega govore o njegovem »socialnem« delu razvaline in pogorišča in grobovi na žirovskih hribih... In tisti, ki tožijo nad smrtjo tega rdečega dohtarja, nič ne mislijo na Demšarjevo pota v poščo, ki so bila tako pogosta. Ondi je zdravil rdeče krvnike, do katerih je bil tako »socialen!« Povsod je prosto hodil, nihče ga ni oviral. Iz tega je kajpak tudi razumljivo, da so mu pustili vse pri miru. Da ga niso nikoli »osvojavale« kakor na primer njegove najbližje sosedo, ki so jim vse pobrali in požgali. Tako torej. Zaradi njih nekateri ljudje ne prelivajo solza.

Te dni obhajamo žalostno obletnico našega Turjaka. Koliko gorja je bilo tedaj. Pa se je tedaj Demšar smehljaj: Saj so bili sami krivi, zlasti tisti duhovni, ki so vodili »belo vojsko«. Kar so iskali, to so našli...

Tako tedaj Demšar. In še mnogokrat potem. In še marsikaj. Pa kdo teh redkih, ki jočejo za Demšarjem, joče ob misli na sto in sto naših mater in očetov, ki so jih brezvestni rdeči krvniki poslali kaj meni tebi nič v smrt! Kdo joče nad sinovi našega naroda, na sto in sto jih je bilo, najboljših Slovencev, pa so morali pasti pod zločinsko rdečo knuto, ker so bili zvesti svoji domovini! In Kočevje, Grčarice, Krimška jama, Grahovo, Črni vrh, kaj nas nič ne pretrese strašna pesem, ki jo pojo ti grobovi, katerih je kriv Demšar in njemu podobni.

»Skrivnost »črne roke« pojasnjena

Komunistični prvaki so pred nedavnim izdali brošuro »Črna roka«, s katero so razjasnili, kaj je »Črna roka«, ta »skrivnostna pošast«. Iz teh nevezanih rdečih litanij more razsodeti človek dobiti le en sklep: rdeča pošast je morala že v živo zgrabit rdečo mrežo, da se je tako otepajo...

Jokajo nad Metnajem, Trebnjem, »strahovaloc« »Črne roke« nad »ljudstvom« od Lipoglava do Sv. Križa... Najboljše smo izgubili, »tarnajo, zaključujejo pa: »Neizprosno jih bomo uničili...« kakor vedno, kadar jim kdo zleze v jetra.

V času, ko domobranci zadajajo odločilne udarce gnili »vojski« rdečih prvakov, je zbežane tolpe zgrabila še »Črna roka« in organizirano nastopila proti svojim bivšim »tovarišem«. Rdeča brošurica namreč omenja, da je vodja te skrivnostne organizacije, ki se je med rdeče tolovaje in njihove somišljenike strah in grozo, bivši poveljnik rdečega zahodno-dolenjskega odreda »Crtomir Mrake« — Marn Janez, ki je že pred časom zbral tolovajske prebežnike in skrivaje, jih organiziral v obojezno oddelke ter napovedal s posebnim razglasom udar rdečim vrstam...

Dolenjec, ki je prišel te dni v Ljubljano, pripoveduje, da so se »Crtomirovi«, — tako komunisti med drugim imenujejo skupine svojega bivšega poveljni-

ka Crtomira Mrake — prejšnji teden naenkrat spet prikazali na prostoru od Litije do Stične in Višnje gore. »Pridejo, udarilo in zginejo,« je dejal.

Prav to rdeče pravke še posebno jezi. Zato so morali osnovati posebno dobro oboroženo bataljono VDV, ki preganjajo svoje bivše dveletne tovariše... Teško je to tembolj, ker bivši »tovariše« poznajo vse zvijance rdečih poveljnikov.

Pred štirinajstimi dnevi so »Crtomirovi« spet pokazali, da dobro poznajo skrivnosti rdeče taktike, in vedo, kako se pride tudi rdečim glavam blizu. Nekaj tolovajskih top, precej številnih, se je zbralo po dolenjskih grebenih okoli St. Vida in drugod. Najbrž so se mislile odpraviti na kako večje roparsko »junastvo«. Vse je že bilo pripravljeno. Toda naključje je hotelo drugače.

V tem so udarili brigadam v hrbet »Crtomirovi« in naredili med njimi zmedo. Bivši tolovaji so vrgli najprej dva rdeča bataljona s Sel in Leskoveca, nato zadeli prav v glavino brigado. Na Selah in Leskovcu je že po prvih strelih padlo 8 tolovajev, mnogo pa je bilo ranjenih. Rdeči so bili tako presenečeni in zmedeni, da so se, misleč, da vodijo boj s »Crtomirovi«, udarili sami med seboj. Obležalo je okrog 40 tolovajev.

Ni čuda, če je Kidrič na »Črno roko« jezen in se je boji!

Za kaj se oni bore?

V znamenju srpa in kladiva in rdeče zastave za zmago boljševizma in njene revolucije, ne pa za osvoboditev slovenskega naroda, kakor lažejo kolovodje OF, med njimi Jože Vilfan in France Bevč. To vidimo na zgornji in spodnji sliki, ko v dejanju, pod rdečo zastavo s srpom in kladivom, točeta sama sebe po zobeh. (Slike so bile posnete na »mitingu« v Ajdovščini 18. sept. 1943, ko so vodje OF v svojem prenglem zmagoslavju mislili, da jim pravega, rdečega obraza ni treba nič več skrivati.)

Davčna potrdila za odmero solnine

Oseba, ki bodo potrebovale davčna potrdila ob vpisu svojih otrok v šolo, naj takoj prošjo pri davčni upravi za izstavitve potrdil, ker se bo vpisovanje začelo že v začetku oktobra. Da ne bo zadnje dni pred vpisovanjem nepotrebnega navala, prerivanja in čakanja, naj nihče ne odlašaj z vložitvijo prošnje, temveč naj vsakdo po možnosti vloži prošnjo vsaj do 27. t. m. Obrazci prošnje se dobe pri davčni upravi na Vodnikovem trgu 5-11, soba 2.

Quo vadis
Roman v slikah I
Dobite ga
v uredništvu »Slovenskega doma«.

„Rdeča republika“ v Grosupljem in okolici ter njene posledice

V zadnjem sestavku iz našega kraja smo bili na kratko prikazali vzrok in razvoj komunizma in tolovajstva v našem kraju do badoljevske izjave. Podatki niso bili dokončni in popolni, ker zaradi komunističnega »misticizma« in njegove svojevrstne organizacije ni moglo popolnoma odkriti vsega tajnega delovanja in odgovornosti posameznikov. Upajmo pa, da bo čas tudi sem posvetil in bo tudi rdeča tenčica »misticizma« odgrnjena, kolikor že ni.

Videli smo, da je bila naklonjenost do komunizma zaradi blestehin gesel in zakrknanih resničnih namenov precejšnja, dokler niso njihova krivična zločinška dejanja opozorila na evangelijski izrek: »Po njih sodovih jih boste spoznali!«

Mnogi še slepo in trmasto vztrajajo v uničevanju naših tvornih in duhovnih dobrin. Mi vemo, da gre tek sedanjih svetovnih političnih in vojaških dogodkov v drugo smer, kakor pa si domišljajo naši tolovaji. Se ni bilo nobeno ljudsko in družbeno gibanje tako tuje naši narodni biti kakor komunizem in ni bilo tako ostro naperjeno zoper slovensko miselnost, ki so jo težka stoletja našega bitja in žitja oblikovala in izoblikovala v gesto: Bog, zemlja, jezik! Kazaleci na svetovni uri kažejo, da se bo našelo skozi morje krvi in preko gradov mlitvev in nečloveških razvalin uveljavilo tudi drugo pri večjih narodih, kolikor še ni uveljavljeno ali kolikor so zapustili to pravo pot k miru in blagostanju.

Pred zlomom nedolodne in puble politike cesarske Italije — so bili naši tolovaji že čisto na koncu — brez obleke, s slabim, maloštevnim orožjem, zdesetkani od vsehkih straž, upehani od večnega »strateškega umikanja«, moralno razkrojeni, z »disciplino pod psom« in niti niso več verjeli lastnim lažem. Napočil je 8. september 1943, pa so čez noč, brez lastnih zaslug in samo po zaslugi izdajalskih savojških generalov v naši pokrajini, postali močni: oblečeni, oboroženi tudi s težkim orožjem, tanki in topovi, dobili so zalogo streliva, vojaške opravne in tehnične priprave. Sposobni so bili za nov »osvobodilni boj« — za nove umore in pože in pokolje. »Junaški« badoljevci so čez noč postali njihovih zavezniki in gozdne tolpe so se pomnožile s strahopetno južnjaško rajo, ki ni imela toliko poguma, da bi si poiskala z orožjem pot domov. Tudi »bela« Ljubljana je dala »svoje najboljšje in najpogumnejše«. Večje skupine pa je dala splošna prisilna mobilizacija. Vaške starše so ostale tako rekoč popolnoma na cedilu, in kar je bilo še slabše: brez osrednjega vodstva in navodil, vsaka posadka, prepuščena popolnoma sama sebi v morju novih »brigad« in »divizij« PO in NOV, je bila obupen boj za biti ali ne biti. Tolovajska nadutost in napuh, omejena zaverovanost v lakho in popolno zmago so povečale njihovo krvočelnost pri ravnanju z »narodnimi izdajalci« in njihovo gotovost, da jim nikake posledice ne morejo do živga.

Kdor pa je zupalet v sveto narodno stvar, je videl dlje in ni klonil pod udarci časa. Vedel je, da je to le kratko razdobje, da vojske še ni in še ne bo konec in da še ni vse izgubljeno.

In čas je to slutnje potrdil, jih urednišče in jih bo urednišče z zmago, ki pa ne bo komunistična!

Danes ni več med živimi marsikoga izmed tistih slepih zaverovancev, ki so prešerno in objesno menili, da so že na konju, da imajo vajeti trdno v rokah ter da se jim ni treba bati ničesar več! Namesto slave in oblasti pozabljen grob z neslavnim, žalostnim koncem; namesto zmagovalnega vkorakanja v svoj rodni kraj po naglem in lahkem koncu vojske kot narodni junak in osvoboditelj, oziroma junakinja-borka in osvoboditeljica v zlatih obleki ljubljanskega promonadnega leva ali hollywoodske zvezde, ki jo je »usoda« po nesreči »vrgla v oddaljeno Ljubljano«, ali plamenečega kulturnega grobnika — že enoletno potikanje po dolenskih gmajnah in gozdovih, nesnaga, uši, tatvina, požigi, pokolji, prikrito sovraštvo molčečega in izropanega prebivalstva, strah pred smrtjo in bežanje, bežanje, startanje na življenje in smrt!

Konec pa noče nakloniti nobena invazija, nobena »odločilna« bitka rdečo armade.

In na Grosupljem...

Osmi september lan. leta je naše terence in terenke kar osupnil. Sicer so živeli v svoji neprekosljivi strateški modrosti in jasnovidnosti, katero so seveda pobožno prejemali iz Ljubljane — in kaj »dobrega« ne bi moglo priti iz Ljubljane? — vendar jih je to nagli zlom cesarske Italije presenetil. Niso se mogli prav znajati, in sicer iz dveh vzrokov — nekateri ne bi nič kaj radi videli, da bi »tovarišice« Sovjete prehiteli Angličani in jim vsilili »smrkavec« kralja Petra, ki bi tako potisnil v ozadje legendarnega narodnega junaka in voditelja Tita, ko je bilo vendar »prerokovanje«, da prej ne bo dobro na svetu, dokler se »ruski konji ne bodo napili iz naših reke« — kakor so je izrazila neka dobrodušna mamica, ki je imela svojega »dobrega in pridnega« Benjaminka v gozdu. Drugi so dvomili, da bi se mogli komunisti polastiti vsega orožja in uničiti »belčke«, ker so imeli dobro v spominu, kako se je rdeča barva jadrno umikala beli, če je prišlo kod o srečanje. Oboji pa so v nekaki blaženi zaskrbljenosti tekali sem in tja, škijali in prisluskovali na vse strani, da bi ujeli kaj koristnega za svojo rajdsko oddajno službo, saj so vsa znamenja kazala, da se pripravila nekaj odločilnega, katerega posledica bo nagel konec vojske; zato pa je treba »belčkome« preprečiti, da se ne bi polastili s tako hrabrostjo in trdom pridobljene komunistične zmage. Cesarski junaki so po večini šla in kopitja, spoloma so večinoma še te zmetali proč, da so pomnožili urnost svojim petam; sovražnik je čez noč postal zaveznik ter je tako vse koketiranje in ljubikanje z

»okupatorjem« za »dobrobit« hosne sordge dobilo nekako uradno »odvezo«. Toda iz Ljubljane so prihajale različne novice, ki niso bile nič kaj razveseljive; na primer, da bo zdaj pridrel nemški oklepniški vlak in zasedel vas in ves kraj, da so nemški tanki na poti iz Ljubljane v Grosuplje in podobno.

Poveljnik vaše straže Capuder Danilo je prišel s svojimi fanti in nabral živil in orožja. Kakšna razčakanost je bila! Živil se hoče polastiti, on, ki je zdaj nepotreben, kajti tudi Italijani ga ne potrebujejo več, ko pa živila vendar pripadajo civilnemu prebivalstvu! Prav za prav pa vse to pripada »narodnim borecem« kot zakonita dediščina, sicer pa naj gredo vprašat generala Ceruttija! Moral je zagroziti z uporabo orožja, sicer ne bi šlo. Oh, kako jih je bolelo, ker jih niso prehiteli tolovaji! Le kod hodijo, da jih ne pridejo odrešiti! Kako jih je to pekel in bolelo! Toda kratka krilca in trajni kodrčki, ki so nadvse pridno frčali s kolosi sem in tja — iz vasi v gozd in nazaj, sporočali stanje za vsako uro posebej ter prosili za žive in mrtve, naj se ne obotavljajo, naj se ne bojé in pridejo čimprej.

Vsa okolica se je trgala za vojaško dediščino — za makarone, moko, riž, čevlje, odeje, olje, mast itd. Primerilo se je, da sta dva zgrabila za vrečo makaronov; ker ni šlo drugače, je eden prezelal vrečo in makaroni so se raztresli po umazanem dvorišču. Tudi pravoverne ofarske družine so se pognale za to dediščino, le nekako sramežljivo so segale po dobrinah.

Še preden pa so tolovaji vkorakali v vas, so »slovenske« družine začele sočutno zavijati oči in vzdihovati, kaj bo zdaj z izdajalskimi revčki belčki in kako se bodo zagovarjali pred tolovaji in zavezniki. Bile so nemalo ponosne, da so tudi one »prispevale h končni zmagi.«

11. september 1943

Tretji dan po izdaji je tudi naš rdeči center doživel svoj »hosana«. Ko so kurirji in kurirke tolovajem, ki so čakali na Mlačevem, dokler ni zadnji član vaše straže in skupina »ta plavčič« odšla proti St. Juriju, sporočili, da je »varno«, je mala skupinica prišla z Mlačevega, obkolila vas in okoli štirih popoldne zasedla izhode in vhode. Rdeče lepotece so jim smehljaje prišle nasproti, jim stiskale roke in vseliše dobrodoščilo. Saj ni bilo takoj mogoče povedati, koliko so že pretrpele za »našo stvar«, posebno pod belčki, ki so bili »mnogo slabši kakor pa okupator«, zakaj ta »okupator«, ki je čez noč postal »zaveznik«, je bil vendar odpravljen, dvorljiv in nadisavljen, ki je upošteval želje za primerno protiuslugo, belčki pa so bili tako neizprosnji, nič se niso razumeli na razna nasmehanja, poglede itd. Zgrabile so za pravkar odloženo orožje, ki je malo poprej bilo naperjeno proti »okupatorju«, se jim nasmehale in dobrikale s podvojeno vablivo nežnostjo, bi tako preslepili očičke, ki so silili v sree ob svežem spominu na »ufficiale« in »sottufficiale«.

Skupinica je bila še vsa ušiva in razcapana, ker se ni še menda preoblekla. Toda ponos zmagovalec jim je sršal iz oči. Takoj so zasedli občinski in prebranjevalni urad, se polastili pošte in železniške postaje, napovedali sestanek, miting in razglasili splošno mobilizacijo. Pozneje se je približala še druga skupina, kar naj bi sestavljalo Cankarjevo brigado.

Zdaj šele se je sprostito navdušenje za »osvobodilno stvar«. Komunisti in terenci so bili vsi iz sebe in kar pijani od tako nepričakovane uspeha. »Naša zmagala Konec vojske! Nemčija v zadnjih smrtnih krčih! Gorje belčkom! Živeli partizani! Živel tovariš Tito! Živel veliki vojskovodja Stalin!« itd., itd. brez konca in kraja so bolj kričale oči kakor usta.

Na komandi se je takoj prikazal kakor duh prvi zaupnik rudarski inženir Lučovnik Rudolf, ki je bil leta 1942 spomlad nekaj časa zaposlen pri regulaciji potoka Dobrave v Ponovi vasi in Račni, a pridno »reguliral« glave delavcem in vaščanom, pozneje pa kot »brezposelnik« leto in dan živel precej udobno in venomer zatrijeval, da je dobil zaposlitev v Milanu in da bo »prihodnji« teden odšel na svoje službeno mesto. On je osebnostel po slavno skupnico ter ji dajal potrebne podatke. Poprej pa je zatrijeval, da je to klanje neumno in da si Slovenci, mali kakor smo, ne moremo »špogati« »evolucije«.

Splošna mobilizacija

Veliko navdušenje »zanesljivih« pa je kmalu dobilo leden poliv ob takojšnji razglasitvi splošne mobilizacije; vpoklicani so bili vsi moški od 17. do 45. leta. Brigadni politikomisar je že prvi večer dal razumnoži na lističe ukaz o splošni mobilizaciji ter jih nalepiti na vsa vidna mesta ter jih raztrstati po potih in cestah. Ukaz je bil, da se mora vsakdo zglasiti na poveljstvu najkasneje do 7. ure jutraj 13. IX. 1943. Pozneje sledi neizogibne posledice in nasilna mobilizacija. Nekateri so se sicer hoteli delati navdušene ali vsaj protodusne, pa se je videlo, da ne gre. Jasno je, da se »pravovernic« ne sme upirati, kje bi bil sicer zgled! Seveda v ozadiju je bilo prijetno rovariti sit, odjezan in prespan, tu pa ne bo varno. Saj so komunisti kvasil o neslišanih nevarnostih in junaštvu. Ker so v svojem velikem načrtu okicali, da sledi neposredno zavzete mesta Ljubljane (v Ljubljani pa so bili Nemci), je bilo treba računati s smrtjo in ranami; nagon sam jih je opozoril, da bi mogel ta »okupator« v smrtnih krčih vsakega, ki bi mu prišel preblizu, tako breniti, da bi mu takoj povzročil smrtne krče. Pričelo se je stopicjanje okoli poveljstev, dobrikanje, vabljenje na dom, razkladjanje o neuprtni potrebi, da ostane doma in na »sterencu«, dokler ni bil dosežen uspeh — poveljniško ali kako drugo višje mesto doma pri

vaški zaščiti ali pa mesta v pisarnah, ki jih je bilo kakor gob po dežju.

»Rajac« — belčki in nezanesljivi, so morali precej na položaje; resnično, velik zaupanje, kar so tudi trobili neprestano! Kolika čast, služiti v tako slavni in zmagoviti armadi! Začelo se je oblikovati bojišče za Škofljičo proti Ljubljani ter ob nemški meji. Nahrbtniki so morali s prašnih podstrešij, oči so postajale solzne, navdušenja pa navzlic neprestanemu hrabrenju nobenega. Navdušenje so kazali samo tisti, ki so bili že prestari za vpoklice ali pa so si izposlovali mesto doma.

Pesem, da žrtve morajo biti, je vzplapolala z novimi in večjimi plamenji. Stari tolovaji — so se hvalisali s svojimi »povdigi«, ki so človeka spominjali na pravljice in čudeže; kdor pa ni bil udarjen s kurjo slepoto, je vedel, da je bilo vse to govoričanje večinoma plod po laži neozdravljivo okužene domišljije.

Tih, mirni, prijazni in »nevtralnici« tekstilni tehnik Zilnik France, rezervni topniški častnik, je bil izjema; sam se je ponudil, organiziral havbico in z njo odšel v gozd. Seveda mu je domišljija kazala dan, ko bo po dveh mesecih slavnega in junaškega boja »zmagovito« vkorakal v vas. Na Košakovem dvorišču je mobilizirancem sam razkril v molk in ljubeznivo zagrnjeno skrivnost z besedami: »Vam se še sanjalo ni, ko sem jaz že sodeloval pri OF in me ni sram to priznati!« Pozneje smo slišali, kako je imel v tovarni razne govoriče in kako je znal delavcem in delavkam podaljševati delovni čas za kake pol ure v dobroti »rdeči stvari«. Danes se mogoče še spominja besed, ki jih je slišal na občinskem uradu, kaka blaznost je splošna mobilizacija in da je to le pot do narodnega samouničenja, kajti konca vojske še ne bo! Stal je smehljaje se ob tovarišu komunistu in molčal, ko mu je pokazal pot v občinski urad. Če se spominja teh besed, ve sam, da je prekasno. Polni nazaj ni več!

Prevzem oblasti in razdelitev funkcij

Ker je komunistični boj boj za oblast, ni čudno, da so kar padli na prevzem oblasti.

Občinski urad, gotovina 100.000 lir, pisalni stroji, papir in druge pisarniške potrebščine, prehranjevalni urad z vsem »aparatom«, železniška postaja in poštini urad je bilo prvo uro zasedeno. Uvedli so takoj »svojo«, moderno in boljše« upravo po nekakem kolektivističnem boljviškem vzoru, ki se je izkazala kot prava anarhija; toda bilo je »njihovo in novo«; to ravnanje je bilo podobno ravnanju trmaste otroka, ki hoče dodelano reš popraviti in jo narediti boljše ter jo tako unčiti.

Takoj so ustanovili OOOF (Okrožni odbor Osvobodilne fronte), ki je odpravil dosedanje občine in obsegal področja občine Grosuplje, Slivnica-Zalna, del Višnje gore, Račno, Šmarje, St. Jurij pri Grosupljem in Zelimlje z vsemi prav do Golega. Predsednik je bil tolovaj Jovo, po rodu Hrvat. Finančni odsek v OOOF so zaupali učitelju Fleissu iz Zelimlja. Glavni sekretar v odseku za prehrano v OOOF je bil oče našega komunizma ing. Zupančič Martin iz Stranske vasi, njegove pomočnice pa so bile Lučovnikova Hilda, Matilda in Vera iz Grosuplja. Mesto prehranjevalnega sekretarja v ROOF (Rajski odbor Osvobodilne fronte) so zaupali študentu-kmetu Mariniču Francu iz Stranske vasi, nadebudnemu učencu dr. Podkoritnika, biv. »okrožnega« zdravnika v Grosupljem. Njegov pomočnik je bil tovariš Jagodič Boris, bivši uradnik za prehrano v občini Račno. Mesto blagajničarke, pri ROOF je prešla tovarišica Suligoj Ljuba, sestra proslulega političnega komisarja »Jopeta«.

V Grosupljem je bilo tudi poveljstvo vojaškega področja Grosuplje—Ština. Za poveljnika je bil izprva postavljen poštini uradnik Omahen Anton, pozneje pa ga je zamenjal tolovaj Šimen — Zupančič Anton, njemu pa so dali mesto navadnega pisarja. Zaradi osrednjega položaja je bila v Grosupljem tudi »komanda mesta«, njen poveljnik pa strastni partijec Veber Alojzij, učitelj iz Zalne. Sekretar komande mesta je bil tekstilni uradnik Bole Anton iz tovarne »Motvoz in platno«, njegov pomočnik pa Zilnik Alojzij — napredni »Ledarjev Lojze«, ki je svoj čas tako gorel za centralistično Jugoslavijo. Ko je pozneje zaradi kroženja nemških letal postalo nevarno, se je »komanda mesta« preselila v Novo mesto. Vojni referent je bil tolovaj Dolinšek iz Pijave gorice, za njegovega pomočnika, ki je vršil mobilizacijo, pa je bil bivši orožnik in karabinjer Dovan Miha, ki je kot »jako zanesljiv« nalašč ostal pri karabinjerji, da je hostarjem laže pošiljal vsa potrebna poročila.

Tu je bila tudi Vaška zaščita, brez katere ni komunistična organizacija popolna. Za poveljnika so postavili Permeta Ivana, bivšega jugoslovanskega narednika pilota, in sicer zaradi zaslug njegovih bratov Vladimirja in Dušana, ki sta bila pri tolovajih. Njegov brat Jože, bivši jugoslovanski pehotni podporočnik, je bil seveda tudi mobiliziran kot tehnični častnik. Svoj čas sta zaradi previdnosti oharajši Ma v internacijo ko v hosto, čeprav sta bila pravočasno prešla povabila za v gozd. Poveljnikov namestnik je bil tovarniški uradnik Pucihar Alojzij, doma z Vrha nad Šmarjem, zelo strastni partijec, dasi prikrit; imel je dobro razvit čut opreznosti, čeprav ga tudi ta ni rešila smrti.

Razvodnik vaše zaščite je bil krojač Mišica Marijan, doma iz Črnomlja, ki je imel brata politikomisarja. Bil je strasten čustven, a tudi boječ — po tolovajski taktiki, kakor je kazalo.

Žefa, posestnik Štrubelj Janez in poština uradnica Ferjan Zora pa so bili med drugimi v vaškem odboru.

V odboru za prehrano je bila Veruška dr. Podkoritnikova, osrednja osebnost, kjer so se stekale vse funkcije ter se dajali tozadevni nasveti in navodila.

Zdravnica dr. Janja Knafljič-Horvatova, ki jim je takoj ob njihovem prihodu ponudila sodelovanje, je opravljala svojo službo še nadalje, le usmerila je iz izrazito na tolovaje ter njim posvečala vsó skrb. Ker je bila v Grosupljem vojaška bolnišnica se je po neslavnem odhodu cesarske vojske poslužila vse vojne farmakopeje in instrumentov ter jih z veseljem izročila komunistom, da bi na ta način tudi ona kaj prispevala za »narodno-osvobodilno« gibanje. Sicer je bila pa že prej pošiljala »našim fantom« zdravliva v hosto; prirejala je tudi sanitetne tečaje.

Omeniti še moramo kurirsko postajo, ki je bila v Goršičevi gostilni v Stranski vasi. Njo so sestavljali sami stari zanesljivi in preizkušeni, čisti partijci. Dokler je bil bencin, ni bilo brnenja motociklov ne konca ne kraja, vse je bilo pomembno kot sporočilo, pozneje pa so bila dobra tudi kolesa. Otroke, ki so jih po možnosti uniformirali vsaj s »stotvornic« in rdečim pljunktom spredaj, so uporabljali za raznašanje manj važnih povelj, za razpečevanje »Slovenskega poročevalca« in dnevnih radijskih poročil.

Rekvizicija, davki in posojilo

Z blaženo »osvobodilno« se je začelo uvajati novo »kolektivno« življenje, katere prva posledica je bila rekvizicija — prisilni odvzem žita, krompirja, prašičev in živine za potrebe legendarne vojske. Makarončki, riž in moka — so naglo pošli, treba je bilo uvesti prehrano. Od dobrih makarončkov in moke so prvi mesec tisti, ki so imeli »zasluge za republiko«, dobili po kilocu, dve makaronov in riža ter moke. Potem je vir usabil in prehrana za civilno prebivalstvo se je nehala, kakor da jim v rdečem rajni ni treba več jesti.

»Okupator« je zaprl meje in ni bilo misliti na kak »uvoz« v »osvobodeno« ozemlje. Kurirji in kurirke, vaški odbori in naraščaj je imel dela na pretek. Treba je bilo pravično razdeliti na vaščane visoko številko, ki jo je zapisal tovariš v uradu OOOF in katero ni bilo moči ovreči, kajti računali so na 6 mesečne zaloge za armado PO in NOV. Ti nesrečni lističi so vsebovali, koliko vseh vrst žita, krompirja in kg žive teže od živine mora dati tovariš državljan. Kmetom so vsajali lasje pokonci. Najbolj milostna »dajatev« je bila polovica vsega pridelka, pa tudi dve tretjini vsega; da, bili so tudi primeri, ko bi moral kmet oddati kakoga žita več, kakor pa ga je bil pridelal. Prvo napako je napravila ekonomska, kolhozno usmerjena belica tovariša uradnika, drugo zaupnik, tretjo pa, kako je bil posestnik zapisap. »Bela« barva je zelo pomnožila vrsto pridelka.

Celo navdušenci in ofarji so začeli godrnjati. Zaupanje v »naše ljudi«, ki bodo napravili boljši red kakor pa »farji in kapitalisti«, je korenito splahnelo.

Kmet se je začel resno ozirati po nebu kakor v predpomladi pred časom kmetovanja ter željno iskati nemška letala, ki naj bi prinesla odrešitev ter osvobodilne. To ni ironija in propaganda, marveč gola resnica! Začeli so nestrpno čakati nastopa nemškega vojaštva, ki naj bi pregnalo tolovaje.

Rosnica je bil tvi stradal do golih kosti, če bi uspelo rdečim obratiti republiko do pomladi. Gospodarstvo pa ni bilo pametno varčevanje, ampak uničevanje, prav po hostni praksi. Ze je padla beseda o skupnem vaškem kotlu za vse vaščane vseh starosti in o tovarišu, ki bi vse to vodil.

Zaradi varnosti, kakor so dejali, sama vas Grosuplje ni mnogo dala, zato pa so toliko bolj pritisnili na okoliške vasi, ki so bile »ogrožene« po ponovni zasedbi okupatorja. Kmet je za pitane vola ali telico dobil kos poliskanega papirja z neizogibno peterokrako zvezdo, ki naj bi ga hranil kot vrednostni papir, da mu bo vsota izplačana 6 mesecev po popolni osvoboditvi. Nekateri so sicer vzeli te listke, ker so jih morali, doma pa so jih sežgali in kleli čudno tovarišstvo v datjavi. Na račun tega je bil najstrože prepovedan zakol živine ali prašičev. Sledila je zapletna in občutna kazen. In ker ni nihče nikomur nič zaupal zaradi močno razprednega ovaščstva, si nihče skoraj ni upal tvegati zakola.

Koliko kletev je padlo na račun »modrega tovariškega gospodarstva«. Padale so opazke, da niso sposobni niti za svinske pastirje, ne pa da se grede državo in gospodarstvo. Javno ngovarjanje pa se je šlo za hujskanje v prid »okupatorju« in oviranje pametnih načrtov, zaradi česar je bilo bolje malo nerazumljivo pogodrnjati in oditi domov kakor pa tvegati izpreobrnitev tovariškega prepričanja.

Država bi ne bila država, če bi ne imela pravice pobiranja davkov ter jih tudi pobirala. Čeprav je ta država, kar je potrebovala, plačevala samo s petimi prsti, se ji je vendar zahotelo denarja. Politikomisarji, poveljniki in štabovci so si hoteli privoščiti še to in ono, kar se je dobilo samo za lire. In tako so davčne lire zasle v temnico listne teh »visokih« tovarišev, da bi »ožjic« mitingi in pirovanje poveljujočih imeli večji čar in potratnost.

Se veličastnejši pa je bil načrt o štjrideset milijonskem vojnem posojlu za takojšnjo obnovo tistega, kar so sami razbili. Toda potegavščina ni uspela. Narod je dobro vedel, kaj bo iz vsega tega, pa je namesto zahtevanih težkih tisočakov odrinil nekaj kovačev ali vsega 100 ali 200 lir. Da bi pa stvar bolj uspela, so najprej pri vstopu v hišo popisali vojno škodo, obetajoč, da bo v nai-

krajnem času plačana, vendar pa zdaj zavezni »iz tehničnih razlogov« ne morejo poslati denarja ter je nujno potrebno domače vojno posojilo. Kasneje da bo vse z bogatimi obrestmi povrnjeno. — Kmečko pamet pa je težko preliščiti in tako so jim odgovarjali, da ne zahtevajo povračila škode in da ne morejo dajati še denar, ki ga nimajo, ko pa so že dali živila in drugo zastoj.

Kmalu po zaprtju meje se je pokazala tudi stiska za sol, tobak in žgivalice. Ljudje so začeli godrnjati. Kakšna država je to? Slišali so se jasni očitki, da je bilo bolje pod »okupatorjem«. Kar je kdo še imel, je skril navzlic strogim kaznim, ki so bile zagrožene. Osvobodilna vojska, strastni kadilci so prejemali kasneje po 1 cigareto na dan, pozneje nič. Na sestankih in mitingih so ljudstvo tolažili, naj potrpi, naj ne bo nestrpno in da bo kmalu vsega zadosti, kajti maršal Tito jim bo vsega poslal z osvobodjene Hrvatske, vse da je že na potu. V resnici pa je bila na potu nemška ofenziva, ki je temu pomanjkanju naredila konec.

Mitingi in sestanki

Komunističnega tolovajstva si prav tako ne moreš misliti brez mitinga, sestanka in neprestanega mozganja in obravnavanja (dialektike), kakor si ne moreš misliti krojenjara brez krošnje. V propagandi in sprevačnju dejstev in činjenic ter v nategovanju na kopito lastnih želja in načrtov je moč komunizma.

Precej po prihodu v vas so začeli z organiziranjem osebja, ki naj bi vodilo mitinge in sestanke, oziroma pomagalo voditi, kolikor bi ne mogli izsolati stari partijci, ki bi skrbeli za čisto linijo.

Mitinge v Grosupljem so prirejali čim bolj slovesno, s petjem in deklariranjem tolovajskih pesmi, z živimi slikami, raznimi neslanimi kupletii. Na miting je bilo treba iti, sicer... Tu je bilo mnogo oči, ki so pazile na vse, najbolj pa na sumljive in nezanesljive. Na Turjaku so grmclli topovi, lajale granate in klokotala strojnice, v Sokolskem domu pa so bile govornice, hvalisanje do ogabnosti, neumne šale, zmedene in nesmiselne pesmi in rajanje. Ko pa je padla »zadnja belogardiščina« postojanka na osvobojenem ozemlju, ni bilo rajanja ne konca ne kraja. Ni čuda, če so se Ljubljancanom ob poslušanju radia cedile sline po taki svobodi in takim lepem in junaškem življenju. Le tega rajanja je bilo za tolovaje in zlasti za ljubljanske frakrije, ki so na odrh uganjali bedaste kulturne ure, že kmalu konec, za trpeče ljudstvo pa malo manj ko prekasno.

Sestanki in govori so bili po vseh okoliških vaseh. Naj tu navedemo nekaj domačih govorniških moči, ki so se proslavile s svojim posredovanjem novega reda. Prometniški Reji Radislavu so zaupali vsa Brezje, da ji je hodil pamet solit. Student-kmet Marinič Franc je govoril v Hraštu in drugod, Jagodič Boris na Perovem, bivša učiteljica in tovarniška uradnica pa v Grosupljem in okoliških vaseh; imela je govorniški talent in tudi zaupanje pri ljudeh. Bila je tajnica profitašistične ženske zveze.

Čim bolj se je bližal usodni prihod nemškega vojaštva, tem bolj so govorniki na mitingih in sestankih poudarjali, da naj se ljudje ne dajo prenamiti belogardištni propagandi, naj gredo skupno v gozd, ker bo vsega skupaj za mimohod trajal dva dni, nakar se bodo lahko spet vrnili na domove. Ljudje so molčali, kolikor niso odgovarjali, nazadnje pa so napravili po svoje in ostali doma — v svoje dobro.

Plenitev in uničevanje

Nekaj časa so imeli tolovaji tako veselje z železnico kakor otroče z vozikom. To je bilo prepeljavanja zastoj sem in tja. Toda strah pred »okupatorjem« jim je že prve dni zlezal v sree in se ni več izselil. Nemogoče si je drugače razlagati uničevanje železniške proge, lokomotiv, vozov in požiganje postaj ter rušenje mostov in tunelov že prve dni. Na eni strani tako razprezanje, da »okupator« ne bo več stopil na osvobodjena tla, na drugi strani pa uničevanje kakor priprava za beg!

Na Grosupljem je dal nalog za uničenje železnice komandant mesta učitelj Veber.

Ze v dnevih 16. in 17. IX. 1943 so uničili veliki most v Loki pri Višnji gori. Potem so spustili nekaj vlakov z opljenimi vozovi v prepad. Davil jih je strah, da jih ne bi oklepni vlak iz Ljubljane prehitel. Ukazali so ljudem prinesiti lopate, krampe in drugo orodje za uničevanje proge in prepustov, predore in mostove so sami z razstrelivom poškovali. Progo so uničili na ta način, da so vse prage ljudje speljali domov za kurjavo, tračnice pa so žgali, da so se zvalje, ter jih znašali na kupe. Ob progi so železniške preskuceno lokomotive in ostanki zgorelih vozov. Posebno vnet pri uničevanju lokomotiv je bil progovni nadzornik Brodnik. Grosupeljsko postajo so vso opleniili, skladišče premoga razvozili po domovih, orodje v delavnicah pobrali in odnesli na domove, potrgali, kar je bilo vredno, zlasti v vozovih II. in I. razreda, in poskrli. Nekateri so pri tem pokazali tako nesklajno veselje in pa navdušenje, kakor bi bili res uničevali imovino kakega sovražnika in ne lastnih žuljev, prav za prav žuljev naših prednikov. Partijci in terenci so vzpodbujali in pravili, kaka široka nova in moderna širokotirna proga bo tu nastala z modernimi postajami in postajališči — prav kakor v Sovjetiji — seveda vse na račun »okupatorja«. Posledica pa je, da naš človek z dežele gleda te razdrtni in mora capljati peš, če hoče kam priti. »Okupatorjeva« vojaška dejanja niso zaradi te proge nič vezana in ne bo to pospešilo konca vojne niti za »renutek« ne.

Knut Hamsun:

Iz potepuškega življenja

>Pokonci, fantje!< kliče nadzornik na posestvu Orange Flat. Ne vidimo ga; mrak je se, človek ob treh zjutraj prav nič ne vidi, toda takoj skočimo s posteljo ter si natikamo hlače in suknjice.

Čas zetje je in garamo kakor psi in vsi hodimo v nenaravni vročici okrog. Drug z drugim se pripravamo zaradi najmanjše malenkosti; pri najmanjši težavi, ki se pojavi med dnevnim delom, preidemo v nasilje ter lo-mimo orodje na kose.

Sam nadzornik je postal suh kakor kol in surov. Govoriti nam, da nas je sosednje posestvo že krepko prehitelo in da bo končalo z žetvijo nekaj dni prej ko mi. >To se ne bo nikdar zgodilo!< odgovarjamo s stisnjenimi zobmi. Vtepli smo si v glavo, da bomo sosednje posestvo dohiteli, da celo sijajno ga bomo prekosili, nihče nas ne more pri tem ovirati. Zato nas je nadzornik zadnja dva tedna budil že ob treh zjutraj in njegov >Vstanite, fantje!< bomo jutri in pojutrišnjem slišali spet ob treh ponoči. Tej hitrici ne vidimo konca.

Planemo torej za mizo ter se silimo, da pogoltnemo najpotrebnejšo količino kruha in masla, mesa in kave. Hrana je dobra, toda teka nimamo več. Čez deset minut je sedimo na vozeh ter se peljemo na polje.

In delamo kakor obsedeni norci. Prav dobro vemo, da nas čaka mnogo hvale in priznanja, če nam uspe, da vsaj za dan prekosimo sosednje posestvo, ki prav tako napenja vse sile. Na tem svetu ima vsakdo svoje samoljubje in mi ga imamo prav tako.

Dani se, sonce vstaja ter začenja žgati; odvržemo suknjice. Na stotine mož je razsejanih po brezkončnem žitnem polju; tukaj bomo garali do pozne noči.

>Ne vem, če bom še kaj dolgo zdržal. Nut!< pravi Huntley Srec.

In Nut — to sem jaz. Prav ta dan slišim, da pove Huntley isto tudi potepuhu Jesu: da ne bo mogel več dolgo zdržati.

Zmerjal sem ga zaradi prevelike brbljivosti ter ga okregal, ker je to rekel potepuhu.

Huntley prav dobro razume, da si je s tem pridobil nad nemogočo nekako oblast ter izzval svojo ljubosumnost. Govori še več in prav jasno pove: >Ne morem več; nočaj bom pobegnil. Če hočeš iti z menoj, me boš našel ob dvanajstih na severnem oglu hleva.<

>Nočem s teboj,< sem rekel. Ves dan sem delal ter premišljal o stvari, in ko se je spustil večer, sem se odločil, da ne grem s Huntleyem. Prav dobro sem videl, da je hotel z menoj govoriti, tako pri večerji kot tudi pozneje, ko smo šli spat, toda umaknil sem se mu s poti ter bil sam s seboj zadovoljen, da sem se mu lahko ustavil.

Zvečer smo se slekli ter legli v postelje. Vse je utonilo v mrak. Čez nekaj minut je cela soba smrčala.

Sedel sem obleden na postelji ter premišljal. Čez nekaj ur bo nadzornik zopet zaklical: >Pokonci, fantje!< in dan bo minil kakor včerajšnji in predvčerajšnji. Medtem pa je nekaj dni hoda od tod najbrž ležala kakva farma ali mesto, kjer bi lahko našel drugo delo in si prislužil denarja. In morda bi tamkaj lahko malo dalj časa spal.

Splazil sem se iz sobe ter odšel k severnemu oglu hleva.

Huntley je bil že tam; zgrbljeno je stal ob hlevu ter se naslanjal s hrbtno na zid; roke je držal v žepih. Prezibal je. Malo kasneje je prišel tudi potepuh Jes.

Vprašal sem: >Bo šel tudi Jes z nama?<

>Seveda,< je odgovoril Huntley.

>Prav Jes mora biti zraven. Saj ti nisi hotel.<

>Ne, jaz hočem,< sem rekel in nenadoma sem bil voljan.

>Zdaj je že prepozno,< je dejal Huntley. >Hrane imam samo za naju dva.<

Tedaj sem razdraženo rekel: >Te bom pa naznanil nadzorniku.< >Kaj takega boš storil?< pravi Huntley mehko, prav mehko. >Tega seveda ne boš storil.<

Stopil mi je tako blizu, da sem čutil njegovo sapo.

>Stoj!< je zašepetal potepuh. >Če hoče iti Nut z nama, bom pa poskrbel več hrane. Vem, kam je spravlil kuhar meso.<

Ko je potepuh Jes odšel, sva stala s Huntleyem ob hlevu ter se pripravala, ker sem ga hotel naznaniti, in ko se je Jes vrnil z mesom, je bil Huntley še tako razdražen, da je rekel: >Capin, mar nisi mogel prnesti več mesa! Kaj pa je to za odraslega človeka? Prav, tu imaš meso, Nut,< je rekel ter mi vrgel meso.

Nato smo se odplazili z Orange Flata.

Sli smo proti severu, da bi dospeli do železniškega tira in hodili smo nekaj ur. Tedaj je izjavil potepuh Jes, da mora malo spati. Huntley in jaz pa bi šla še malo dalje.

Bili smo sredi prerije in nobenih znakov jutra še ni bilo videti. Ker je bilo precej mrzlo, smo prehodili pšenična polja in ogromno prerijo, ne da bi se zmočili. Nekajkrat smo stopili naokrog, tipaje z nogami pred se, da bi našli pravo mesto za ležanje. Legel sem vzznak, se naslonil na komolec in zadremal; glava mi je počivala na rokah.

Nenadoma nas Jes zbudi. Najbrž je zadnje tedne premalo spal, pa zdaj ni mogel zaspati.

>Pokonci, fantje!< je kričal. Zaspani in razburjeni skočimo vskoku; nobene nevarnosti ni, le mrak in tišina nas ovijata. Huntley kolne in trdi, da nas ni bilo prav nič treba tako zgodaj buditi.

Jes je odgovoril: >Čimprej moramo od tod. Vse naokrog je prekrito z ivjem. Nadzornik nas lahko zasleduje od hleva in ker bo jezdil na konju, nas bo lahko dohitel.<

>Eh, kaj?< je vprašal Huntley. >Ubi-li ga bomo.<

>Prej nas bo on postreljal,< odvrne Jes. >Puško ima.<

Tedaj smo se spet odpravili na pot proti severu. Na naši desni je bilo videti, kakor bi se začelo daniti, malo počitka nam je pa tako dobro delo, tako da nam je malo zrasel pogum; celo Jes, ki ni spal, je menda dobil novih moči; šel je hitreje in poredkeje se je spodtikal na neravni, travnati preriji.

>Zdaj na posestvu vstajajo,< je dejal Jes. Po nebu je videl, koliko je ura. Trenutek kasneje je rekel: >Zdaj zajtrkujejo. Zdaj vprašuje po nas.<

Nehote smo vsi trije pospešili korake.

>Zdaj je prišel iz hiše ter nas išče,< je dejal spet Jes!

Slišal sem, kako mi je bilo sree.

>Drži gobec,< je zavpil Huntley.

>Mar ne moreš malo manj čvekati ali popolnoma molčati?<

>Moral bo krepko stopiti, če nas hoče dohiteti,< sem rekel, da bi ostal pogumen.

>Da, prav imaš,< je dejal tudi Huntley. >Nikoli nas ne bo ujelle!<

Huntleyeva prepričanost je bila zelo velika; malo kasneje sva z Jesom stisnala, kako je skrivaj jedel hrano, ki jo je bil vzel s seboj.

Vedno bolj se je danilo in sonce je vželo. Jes obstane ter se ozre — ničesar ni bilo videti; nobenega jezdeca, nič živega. Pa tudi nobene hiše ne drevesa ni bilo v tem brezkončnem morju prerije.

Jes je rekel: >Zdaj jo bomo pa mahnil na vzvod. Sonce bo kmalu raztopilo naše sledi, toda če se držimo stare smeri, nas lahko nadzornik še vedno ujame.<

>Prav imaš,< je spet rekel Huntley. >Kar naj dirja proti severu, ne bo nas našel.<

Potovali smo dobro uro in skoraj bi poncepali od utrujenosti. Čim bolj se je sonce dvigalo, tem močnejše je grela in končno je raztopilo vse ivje na travi. Bilo je okoli sedmih ali osmih zjutraj in potegli smo, da bi se odpodili.

Preveč sem bil truden in nisem mogel zaspati; sedel sem in gledal svoja tovariša. Potepuh Jes je bil črnikast v obraz in suhljat, z majhnimi, gibčnimi rokami in ozkimi rameni. Bog ve, morda je bil že v vseh mogočih položajih, pa se jim je odrekal, da se potepa, neprestano potepa in da živi slučajno življenje klateža. Ko je bil mornar na rekah, se je seznanil s kompasom, in zato je lahko govoril, da se je treba obrniti za dve stopinjji proti vzhodu. Razumel se je na robo in morda je delal v kakšni trgovini v mestu. Bil je postreljiv tovariš; ko se je ponoči delal trudnega, je bilo to zato, da nam je preskrbel malo spanja, sam pa je bedel.

Huntley je bil mnogo večji in močnejši možak in zdelo se je, da je bil nekakaj pretrpel nekak udarec usode. Nekoe je na posestvu, ko je deževalo in smo bili vsi prosti, živo pomiloval moža, >ki ima nezvesto ženo.< Če je ne ljubiš, jo ubij!< je dejal, >toda če jo ljubiš, moraš hrepeneti po njej celo življenje!< Zdelo se je, da je Huntley preživel že boljše dni, toda nedvomno je bil pijanec in je v mislih postal pretvarljiv lisjak. Imel je odvratne majhne oči, ki jih je bilo gnusno pogledati. Pod suknjicem je vedno nosil staro svileno srajko, ki je postala podobna opeki kakor tudi njegova koža. Prvi trenutek se ti je zdelo, da je gol do pasu. Ker pa nas je po moči vse prekašal, je imel med nami velik ugled.

Končno me sonce premeta ter me uspava. In veter šušti v visoki travi.

Spal sem zelo nemirno; nekajkrat sem skočil pokonci in kričal, toda spet sem pomirjen legel, ko sem videl, kaj sem. Jes je vedno govoril: >Le spi še, Nut!<

Ko sem se sredi dneva prebudil, sta oba tovariša sedela ter jedla. Govorila sta, da smo pustili svojo plačo, da smo štiri tedne garali na farmi, ne da bi dobili plačo.

>Če pomislim na to, me prime, da bi se vrnil in farmo zažgal,< je dejal Huntley.

Goljal je svojo zalogo brez vsake mere in niti malo je ni hranil za v bodoče. Ker sem imel mesa in mi je manjkalo le malo kruha, sem ga dobil od Jensa. Poslej smo imeli vsak svojo zalogo.

Ko smo pojedli, smo se spet odpravili na pot. Sonce se je spustilo že nizko; po našem računju je bilo okoli štirih, pol petih, ko smo se dvignili. In spet smo ju ubrali proti severu, da bi našli železniško progo.

Hodili smo do trde noči in spet smo legli v preriji k počitku; še prej pa je Huntley pojedel vso svojo zalogo in bil posteno sit, ko je zaspal. Ponoči smo se vsi trije prebudili, drug za drugim, kajti bilo je ledeno mrzlo in skakali smo v mraku sem pa tja, dokler nismo popadali na tla in nas je vzvalovana trava šibala po obrazu. Nato smo se spet splazili drug k drugemu, padli v polsen ter sklepatali z zobmi. Huntley je prezebal malo manj, ker je bil sit.

Končno Jes vstane in pravi: >Bolje bo, če gremo naprej, dokler ne vželo sonce, potem bomo pa legli.<

Ko pa smo se dvignili, je hotel Huntley po svoji, Jes pa po svoji poti. Ni bilo ne svetlobe ne zvezd na nebu, da bi lahko določili smer.

>Jaz grem z Jesom,< sem rekel in šel.

In Huntley je šel za nama ter krel in zmerjal, zlasti mene, z ubogim capinom in bedakom.

Ko se je začelo daniti, smo začeli hoditi zajtrkovati. Huntley, ki ni imel več kaj jesti, nama je molče sledil. Med dnevom nas je začelo žejati in Jes je rekel: >Morda ves dan ne bomo našli vode, fanta, zato varčujta s tobakom in ga jemljita le po malo.<

Toda Huntley je porabil tudi tobak, tako da smo ga morali z njim deliti.

Zvečer, v mraku, ko nismo nič več videli, smo slišali, kako v daljavi ropota vlak. To nam je zvenelo v ušesih kakor sladka glasba in s svežimi močmi smo se odpravili dalje. Končno so nam udarile noge ob tračnice. Toda ne proti vzhodu ne proti zahodu ni bilo videti ničesar razen proge in morali smo poleči, kjer smo bili, ter čakati jutra. Tovariša sta legla prav na progo, z glavo na tiru, jaz pa si tega nisem upal; mojega poguma je bilo konec, zato sem spet legel v travo. In tudi ta noč je minula, čeprav sem precej časa skakal po nasipu gor in dol, da bi se ogrel.

Ob zarji Jes nenadoma vstane in pravi: >Pazita, fanta, vlak prihaja.<

Ker je ležal z glavo na tiru, je začutil rahlo tresenje in daljavi. Vsi trije smo čakali pripravljeno ter dajali strojevodu znake, čeprav nismo imeli denarja; Huntley, lisjak, je pokleknil ter dvignil kvišku sklenjene roke, kakor bi molil. Toda vlak je odvrhal mimo. Bil je vlak, poln pšenice, ki bi nas prav lahko vzel s seboj. Dva sajasta moža sta stala na lokomotivi ter se nam smejala.

Huntley se je dvignil ter besnel. Rekel je: >Včasih sem imel revolver; sramota, da ga nimam pri roki.<

Sli smo po železniškem nasipu proti zahodu; to je bila utrudljiva pot po tisočih pragovih kakor po ležeci lestvi. Jes in jaz sva pogoltnila nekaj grizljave hrane; Huntley se ni sramoval in naju je prosil za kosček, pa mu ga nisva dala. In da bi ostanki moje jedi ne prišli v roke Huntleyu, ko bom spal, sem vse pred njegovimi očmi pojedel.

>Mar misliš, da je bilo to lepo?< je rekel jezno Huntley.

Okoli poldneva smo slišali, da se približuje drug vlak s pšenico. Jes je odločil, da ostanemo ob nasipu, par sto metrov drug od drugega, ter po vrsti skušamo skočiti na vlak. V daljavi se dviga dim, ves vlak je videti tako majhen, kakor prav majhna skrinja se nam zdi. Vsi smo polni največje napetosti.

Huntley mora prvi poskusiti. Prijel se je za vagon, toda bil je pretežak, da bi skočil nanj; viseč na rokah se je preobrnil ter moral popustiti; vrglo ga je daleč v travo. Jaz niti poskusil nisem; prav nič nisem imel poguma. Jes je gotovo že prej skakal na vlak; v hitrih skokih je stekel vzporedno z vlakom, se ujel z rokami za držaj ter v tem trenutku že stal na stopnicah vagona.

>Pes, izpred nosa nam je ušel,< je rekel Huntley ter izpljunil travo.

Nenadoma se vlak malo naprej ustavi; vidim, kako dva železničarja Jesa premeta ter ga vrzeta ven. Ko sva mu s Huntleyem pribitela na pomoč, je bilo že prepozno; vlak je odpeljal. In mi, trije potepuhi, smo stali spet sredi prerije.

Zeja nas je mučila bolj in bolj; Huntley je že v drugo porabil svoj tobak in ni imel, da bi si s čim potolažil žejo; pijunil si je malo bele sline na roko ter nama pokazal, da ga zeja bolj kot koga drugega. Tedaj sva z Jesom zadnjikrat delila z njim svoj tobak.

In spet gremo in gremo proti zahodu. Dan se nagiblje.

Nek možak nam prihaja naproti po železniški progi; gre na vzhod. Prav tak potepuh je kakor mi; svilen robec ima okoli vratu in topleje je obleden kot mi, toda čevlje ima slabe.

>Imaš hrane ali tobaka?< je vprašal Huntley.

>Ne, gospod moj,< je odvrnil mirno potepuh.

Tedaj smo ga preiskali po žepih in prsih, toda ničesar ni imel.

Vsi štirje smo sedli ter se razgovarjali.

>Na zahodu nimate kaj iskati,< je rekel novi potepuh. >Hodim že dva dni in dve noči, pa nisem srečal žive duše.<

Kaj pa naj počnemo na vzhodu?< je vprašal Huntley. >Od tam prihajamo, že od jutra smo na poti.<

Toda novi klatež nas je pregovarjal, naj se obrnemo in gremo z njim proti vzhodu. Vse naše utrudljivo potovanje od ranega jutra je bilo zaman; bolj kot kdaj prej smo upali, da bo prišel kak sprovednik, ki nam bo dovolil sestiti na vlak s pšenico.

Naš novi tovariš je stopal spočetka živahnije kot mi; bil je lažji po telesu in je imel še mnogo moči; toda pod večer, ko smo prišli do kraja, kjer smo ležali zadnjo noč, je začel hoditi počasneje ter zaostajati.

Jes ga je vprašal, kako dolgo že ni jedel, in odgovoril je, da je tega dvakrat štiri in dvajset ur.

Sli smo še eno uro s trudnim tovarišem, ko pa se je vse naokrog stemnilo, smo morali visoko dvigati noge in korakati kakor petelinji, da se nismo zadevali ob pragove. Poskušali smo iti, držeč se pod roko, toda pokazalo se je, da je bil Huntley len ter se je preveč naslanjal na druge, zato smo se zopet razdvojili. Končno smo legli k počitku.

Ko se je začelo daniti, smo bili spet na nogah. Danes je šlo kakor včeraj; vlak s pšenico, ki je peljal proti vzhodu, je šel mimo nas in nič se ni brigal za naše znake. Huntley je škripal z zobmi in stiskal pesti za njim. Rekel je novemu potepuhu: >Če bi imel ti vsaj malo tobaka, da bi nas zeja tako ne mučila. Kako ti je ime?<

>Fred,< je odvrnil mož.

>Potem si gotovo kak preklemski Nemeček!<

>Da, po rojstvu!<

>Se mi je zdelo. Videl sem po tebi,< je rekel Huntley jezno.

Fred se je opogumil in stopal kakor junak. Kakor bi bil prepričan, da leži na vzhodu farma ali majhno mesto; sicer pa je govoril le prav malo ter se ni vmešaval v naše razgovore. Čez nekaj ur se je utrudil in spet začel zaostajati. Ko smo se končno ozrli, je sedel na tleh.

Potepuh Jes je rekel: >Malo najine hrane mu morava dati, Nut.<

To je bilo od Jesove strani golo hvalisanje, kajti vedel je, da jaz nimam nič več hrane, rekel pa je to, da bi lahko jasno videli, kaj bo sam storil. Vrnil se je k Fredu ter mu dal svojo hrano.

>To počneš samo zato, da bi te ljudje gledali,< sem mu razjarjeno zavpil. Jes se je zdrlil.

In vse to počneš samo zato, da bi te občudovali,< sem spet zavpil. Kd si prvo noč čul, ko sva s Huntleyem spala, si se tudi potrudil, da sva to razumela. Ti si guljuf. Stokrat rajše imam Huntleya, čeprav ni nič prida.<

>Drži svoj gobec,< je rekel Huntley, ki ni razumel niti besede, kar sem dejal. >Nevoščljiv si Jesu, ker je boljši od tebe.<

Čeprav majhna, je zakuska Fredu vendarle zelo pomagala. In vzeli smo spet pot pod nogo.

Toda jed je vplivala na Freda tako dobro kot slabo; počasi je prehal v nekako navdušenje in ni se več mogel obvladati. Začel je čvekati, napihaval se je in zidal predzne načrte o mali postaji sredi prerije. >Tam stoji na tiru vlak s pšenico,< je govoril, >in tudi zapaščen motor, ki ga lahko zažgemo.<

>Zakaj pa naj ga zažgemo?< je vprašal Huntley jezno. Razvil se je smešen pogovor o tem motorju. >Če ga zažgemo, bo nastala eksplozija,< je dejal Fred. >Mnogo ljudi bo spriteklo, ki jih bomo lahko pobili.<

>To nam bo vrglo mnogo jestilje odgovori Huntley porogljivo. Meni pa je dejal: >Tale norec mora takoj proč. Ovirna nas. Preden je on prišel, je bilo vse v redu.<

Ko je Fred čez čas naklesal vse mogoče neumnosti, je spet zapadel v prejšnjo molčevnost. Vsi smo molčali in pridno korakali, le Huntley je še govoril: >Le kaj bo iz tega?< nam je rekel okoli poldneva.

>Kaj vem,< sem odgovoril.

(Dalje prih.)

Nadaljevanje s 4. strani.

Likvidacije, VOS in jettniki

Navzlic razglašeni »splošni amnestiji« je VOS imel precej dela. Terenci in terenke so zbirali in sporočali podatke, koga je treba zapreti, koga likvidirati itd. Celo nekateri stari tolovaji niso bili tako krvi žejni kakor to skrito »nedolžno« ozadje. Po željah najbolj vnetih bi bilo treba »vse bele svinje poklatiti, da bi bil konec. Nagonsko so stiliti v njih silo in nevarnost, vzlic padcu Turjaka in njegovih krvavi tragediji. Čeprav po njihovem lastnem zadržanju ni bilo nobenega sovražnika več (prva dni Nemčije niti upoštevali niso v svoji megalomaniji, kakor da je ni), jim belčki le niso dali mirno spati.

Ne bomo se lu spuščali v kočevski proces, od katerega so vodile niti tudi v Grosuplje in narobe, omenimo naj le tako prve dni zakol dveh mož, oziroma fantov, članov Vaške straže, Stipja Antona iz Malega Mlačevega in Koemana s Kobaljeke, katera so terenci oyadili; VOS ju je zaprla v Košakovo vilo in ju poklala z nožem na Košakovem hribu nad vasjo. Fantje, ki so bili skupaj z njima zaprti, so povedali, kako si je rabelj umival krvave roke, ko se je vrnil, in čistil krvavi nož. Čeprav so ju hoteli izvabiti iz zapora, da ju bodo poslali v Novo mesto, je Šipelj slutil nakano in se ni dal peljati, se oprjel na spotoma Košakovega kozolca in dreves in kričal, naj fantje vztrajajo, naj se ne puste pobiti in naj mašejejo njegovo kri. Hrust, kakor je bil, jim je z zvezan dal dosti preglastic.

Pozneje, ko je bilo bolj nevarno, se je VOS preselila h Koprivcu. Svinjake so porabili za zapore. Ko so se bližali Nemeč Kočevju, so precej jettnikov, menda enkrat 36 in drugič še nekaj, poslali v Grosuplje. Začelo se je zasliševanje, komedija s pravosodjem. Sodnik je bila neka ljubljanska srajca s tolovajskim imenom Tomo, njegov pomočnik pa je bil izvržek iz Malega Mlačevega Janežič Jože, ki je zlasti dobro poznal vse domače ljudi in jih tlačil in obremenjeval.

Od teh ljudi so enkrat poslali 22 jettnikov, ki so bili že obsojeni, a po njihovem zatrdilu ne na smrt, v Bireno vas pri Novem mestu. Dobili so kazen od nekaj mesecev do 5 let prisilnega dela in več. Med njimi je bil tudi rajni Bajzelj Franc, oče petih domobrancev, od katerih sta dva padla na Turjaku. Ker so se Nemeči bližali Novemu mestu, so začeli jettnike počasi po skupinah izpuščati. V skupini, v kateri je bil Bajzelj, je bil tudi fant, ki se je rešil. Pred odpustitvijo so tolovaji rekli jettnikom, naj gredo le v Novo mesto in se zglaste pri Nemečih, le tožiti da ne smejo. Ljudje so verjeli. Dva sta bila previdna in sta takoj zavila na stransko pot v gozd ter se rešila — Bajzelj in drugi pa so padli v tolovajski zasedi, ki je bila nastavljena na poti v Novo mesto.

Izmed jettnikov, ki jih je imela VOS zaprte v Koprivčevih svinjaki, je dal sodnik Tomo tri pobiti v gozdu na poti v Višnjo goro med Peščenikom in Blatom, in sicer člana Vaške straže: Rosija Jožeta iz Malega Mlačevega, Doblekarja Jožeta iz St. Jurija pri Grosupljem ter Mohorja Alojzija s Plešivice. Tomo jih je po njegovi lastni izpovedi »pošiljal v nebesa po njihovi želji«. Toda tudi zanj je

prišla ura! Dne 31. oktobra je nemška predhodnica desetih mož pridvela izmenda preko Čušperka v Grosuplje, Toma in njegove pomagače iznenadila pri kosilu, Toma in še dva druga rablja poslala na oni svet, ostale pa razkropila v paničnem begu. Med temi je bilo tudi nekaj najmenjih. Jettnike, ki so porašeni, ušvi, raztrgani in sestradani do kosti ležali v svinjaki in vsak dan kaj malega vode s korenjem dobili za jed (seve brez soli) ter stradali zraven skladišča vagonov krompirja, pa je osvobodila in jih pustila na njihove domove.

Tovariš »inženir« in delitev zemlje

Da bi zadovoljiti širprej tudi nepočakane, ki so se potili, bodisi po svojih članih po gozdovih ali pa doma naskrižali, so pač morali našeti agrarno vprašanje in začeti z delitvijo zemlje. Kdo pa bi se trudil brez plačila? To »inženirsko« nalogo so zaupali čevljarju Permetu Francu, staremu brezbožniku in komunističnemu zagrzencu, ki je v drvarnici ves srečkov poiskal sekirico, ošlil nekaj kroležev ter s tem blagom pod pazduho šel od hiše do hiše — seveda do hiš »proletarcev« ter zanesljivo — ter ponujal tovarje. >Bi ti morda rad kaj zemlje? Pojdi z menoj!< Proletarce, ki je pomel roke in se napotil z »inženirjem«, ki je njegov svet zamenjal, ne meneč se za prejšnjega lastnika, in prav rad ustrejal ljudem, ki bi radi »svojo zemljo« obdelovali. Razmerje je bilo za čuda priljeljsko in domače, kako ne, ko pa je bila zemlja zastop.

Toda rdeča republika je nenadoma skopnela kakor prav rahel deviški po-

mladni snežek in količki so frčali z mejnikov, tovariš »inženir« pa se je »umaknil na varno«, po lastnem nupanju in izpovedi »samo za par dni«, študiral »novo geometrijo«, da bo v prihodnje kot inženir imel več sreče; vse pa kaže, da bo stvar korenito preštudiral, zakaj še do danes se ni vrnil iz svojega študijskega puščavništva.

»Strupeni« letaki

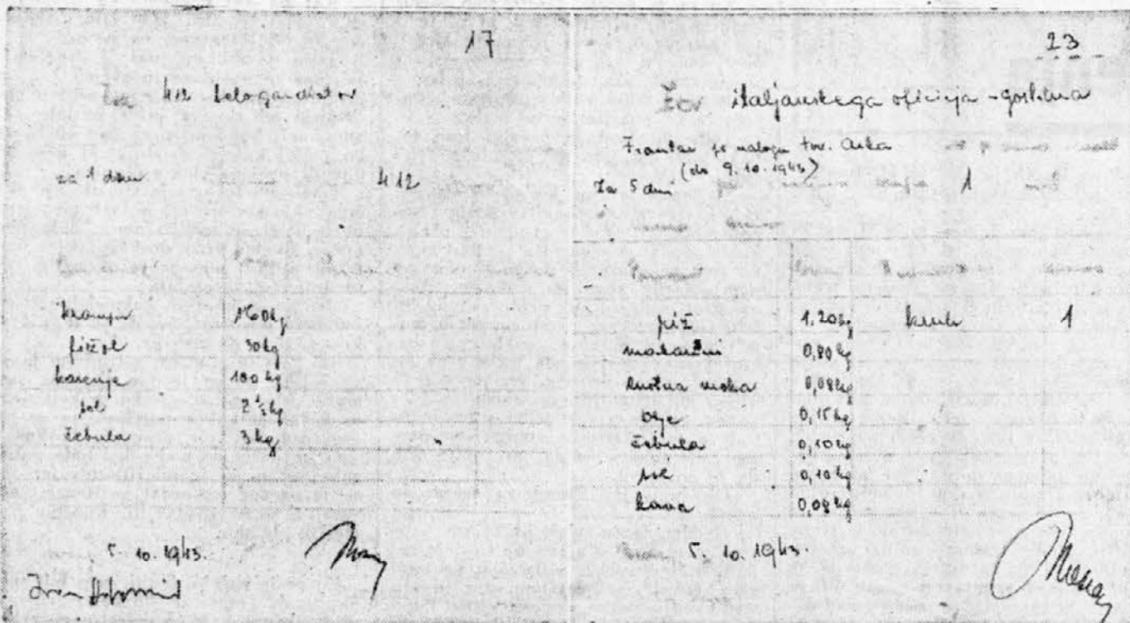
Nemška letala so krožila vedno pogosteje nad »vojnoobojnim ozemljem« in metala letake, naj se zapeljanci in prisilni mobiliziranci vrnejo na svoje domove in naj pobijejo zvodnike in zapeljivce. Na poti naj se ne boje nemškega vojaka ter se naj izkažejo z odrezki letakov kot izkaznice. Kajpada to tolovajem ni šlo v račun. Vojška mora ostati nedotakljiva, z njimi mora, nič zato, če pogine, da bodo le oni ostali; bo še lažje oblikovati »novi red«, če bo manj ljudi, zlasti njim nasprotnih in nezadovoljnih. Prizadevali so si, da bi ljudem vcepili strah do teh letakov, in tako so prišli na imenitno misel, da so letaki strupeni (zares so bili zanje »strupeni« in naj jih zategadelj nikar ne pobirajo; zlasti otroci naj se jih nikar ne dotikajo, ker je že nekaj primerov »s precej hudimi poškodbami« na rokah.

Da bi pa stvar bolje uspela, so uprizorili komedijo z javnim umivanjem rok (burka je spominjala na umivanje rok Poneja Pilala) v vodi, pomešani z lizolom in drugimi tekočinami. Za to burko so najeli dva tolovaja iz vasi, ki sta si vprilo zdravnice dr. Knaflič-Horvatove javno umivalo sumljivo okužene roke, >ker sta z golimi rokami pobrala nekaj

letakov. Nekateri so jih natikali na kolice, palice ali vile in brali, da ne bi svoje življenje »izpostavili nevarnosti«.

Konec vladanja

Prihajali so skrivnostni glasovi, da se vedno bolj bliža nemška ofenziva

Tako dela brat z bratom... in s »sovražnikom«, proti kateremu se je baje boril. Za 412 Slovencev, zaprtih v Ribnici, so »bratje« določili 100 kg korenja, za badoljevskega oficirja pa... berite! (Listine iz arhiva »komande mesta Ribnice«.)

Rdeči sodniki — rdeči krvniki

V naslednjem prinašamo zanimiv tolovajski dokument o nekaterih pravnikih, ki so se vdnjali rdeči revoluciji in se postavili v službo uničevalcev lastnega naroda. Objavljamo to reč iz dveh razlogov: 1. da najdemo v tem seznamu prenekaterega znanega človeka iz Ljubljane, čigar svoji v strahu pred narodnim zaničevanjem in kaznijo na vse kriplje laje, da bi bil njihov sin ali sorodnik pri razbojnikih. Pravijo, da »študirac v Rimu ali kje drugje; da je v internaciji; da je lani po 8. septembru šel samo skrompir-k kopat itd.; 2. priobčujemo ta seznam tudi zaradi tega, ker nam znova dokazuje staro resnico: vse, kar ima v OF in v njenih tolpač kakršno koli mesto in besedo, pripada Komunistični partiji. Seznam vsebuje 44 rdečih »pravniki«, od tega jih je uradno 31 članov Komunistične partije.

Rdeči »sodniki«, ali bolje, rdeči krvniki so po tem seznamu naslednji:

VII. korpusa NOV in PO Jugoslavije

Sodni odtsek

Položaj, 7. 8. 1944.

Glavni štab NOV in PO Slovenija oddelek za sodstvo.

Položaj. V smislu zahteve naslova navajamo spodaj vse nam poznane pravnike, ki so zaposleni na področju tega korpusa ob enem s potrebnimi podatki in karakteristikami:

1. Klavs Stanko, roj. 6. XI. 1906 v Gorenji vasi pri Ribnici št. 45, kapetan, vstopil v NOV 5. 1. 1944. Sedaj namestnik člana VVS pri VII. korpusu NOV in POJ. Član KPS.
2. Dr. Danijal Viktor, roj. 3. 1. 1915 v Ajdovščini, stan. v Ljubljani, podporočnik, vstopil v NOV 9. IX. 1943, not. pripravnik. Sedaj član-pravnik pri podr. voj. sod. za Notranjsko. Član KPS, predan naši stvari, politično dobro zgrajen.
3. Destal Samo, roj. 16. 1. 1913 v Ljubljani, odvet. pripravnik, vstopil v NOV 9. IX. 1943. Sedaj javni tožilec pri podr. voj. sod. za Notranjsko. Član KPS.
4. Vrhunec Marko, roj. 27. 6. 1922, stud. prava, stan. v Ljubljani (sip bivšega generalnega ravnatelja Trboveljske premožkopne družbe, op. ur.) vstopil v NOV 9. IX. 1943. Sedaj vršilec dolžnosti jav. t. pri podr. voj. sod. za Notranjsko. Član KPS.
5. Gala Marijan, roj. 6. 6. 1914 v Lienzu, stan. v Ljubljani, pravni referent. Vstopil v NOV 9. IX. 1943. Sedaj

pomočnik šefa operativnega odseka 18. divizije. (Pri zadnjih akcijah ujet, se izgovarja, da je šel lani septembra po krompir.)

6. Zupan Ludvik, roj. 31. 8. 1913 v Visočah, abs. pravnik, vstopil v NOV 24. 11. 1943. Sedaj na bazi 80.
7. Drobnik Ivan, rojen 8. 3. 1914 v Metliki, abs. prava. Vstopil v NOV 9. 9. 1943.
8. Pavličič Jože, roj. 3. 4. 1916. v Vuzmetincih pri Ormožu, dipl. pravnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Zastavnik. Član KPS. Sedaj na podr. voj. sod. za Belokrajino.
9. Bogataj Bogomir, roj. 14. 2. 1908 v Pirčah, sodnik okr. sod. vstopil v NOV 9. 9. 1943. Podporočnik. Član KPS. Sedaj član-pravnik podr. voj. sod. za Belokrajino.
10. Sartori Boris, roj. 22. 4. 1910 v Ljubljani, dipl. pravnik. Vstopil v NOV — Član KPS. Sedaj sekretar Mestnega odbora OF Črnomelj.
11. Rozman Anton, roj. 5. 12. 1917 v Ljubljani, abs. pravnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Član SKOJA. Sedaj na službi pri okrožni izpostavi odsek za notranje zadeve za Belokrajino.
12. Rus Ciril, roj. 10. 9. 1913 v Loškem potoku, dipl. pravnik. Vstopil v NOV 11. 4. 1944. Član KPS. Sedaj praktikant na podr. voj. sod. za Belokrajino. Podporočnik.
13. Peterin dr. Stanko, roj. 18. 9. 1913 v Gradski ob Soči, dipl. pravnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Poročnik Član KPS.
14. Černe Josip, roj. 22. 1. 1897 v Ljubljani, starešina okrajnega sod., sedaj tajnik okrajnega NO odbora za Belokrajino.
15. dr. Leskovec Janko, roj. 25. 4. 1884 v Škofji Loki, odvetnik. Sedaj vodja okr. oddelka za prijavitelje vojnih zločinov in zločincev.
16. Dr. Rosina Igor, roj. 7. 10. 1900 v Ljutomeru, odvetnik, član komisije za ugotovitev voj. zločinov in zločincev.
17. Furlan France, roj. 20. 10. 1907 v Ljubljani, sodnik okr. sodišča. Sedaj okrožni in okrajni referent pri komisiji za ugotavljanje zločinov po okup. in pomagačih. Simpatizer KPS.
18. Kramar Lojze, roj. 10. 7. 1911 v Ljubljani, Notarski pripravnik, podporočnik. Vstopil v NOV 10. 9. 1943. Sedaj J. T.: Pri XVIII. diviziji. Član KPS.
19. Kováč Stanko, roj. 4. 5. 1911 v Oslinici, sodni pripravnik, Podporočnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Sedaj v d. j. t. v VIII. SNOB.
20. Šibenik Albin, roj. 19. 2. 1919 v Grobišču, abs. pravnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Sedaj v d. j. t. v IX. SNOB. discipliniran. Član KPS.

21. Lah Aleksander, roj. 28. 10. 1912 v Gorici, abs. prava. Podporočnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Sedaj v d. j. t. v X. SNOB. Član KPS.
22. Jenko Marjan, roj. 2. 5. 1913 v Mirni, dipl. pravnik, Podporočnik. Vstopil v NOV 15. 9. 1943. Sedaj brigadni politikomisar.
23. Rožič Miroslav, roj. 3. 10. 1913 v Ljubljani, abs. pravnik. Podporočnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Sedaj opravlja posle operativnega oficirja v X. SNOB. Član KPS.
24. Dr. Turnšek Viktor, roj. 27. 8. 1904 v Dobropoljah pri Braslovcah, drž. uradnik pri Fin. dir. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Sedaj član-pravnik pri podr. voj. sod. za Dolenjsko. Član KPS.
25. Zupan Nino, roj. 24. 10. 1906 v Ljubljani, okrajni sodnik. Kapetan. Vstopil v NOV 29. 9. 1943. Sedaj javni tožilec pri podr. voj. sod. za Dolenjsko. Član KPS.
26. Ferfolja Ermin, roj. 15. 4. 1911 v Trstu, dipl. pravnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Sedaj v d. j. t. pri podr. voj. sod. za Dolenjsko. Član KPS.
27. Prijatelj Marijan, roj. 4. 1. 1913 v Trzinu pri Mokronogu, diplom. pravnik. Podporočnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Sedaj v d. j. t. v XV. diviziji. Član KPS.
28. Smole Janko, roj. 2. 6. 1921 v Ljubljani, cand. prava. Vstopil v NOV 4. 5. 1944. Sedaj na političnem delu v korpusu. Član KPS.
29. Mejak Karel, roj. 7. 9. 1910 v Novem mestu, dipl. pravnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Sedaj v ekonomatu SCVVB. Član KPS.
30. Barovič Rudolf, roj. 27. 4. 1915 v Sevnici, dipl. zdravnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Član KPS. Sedaj v d. j. t. na Istrskem področju.
31. Jeričevič Henrik, rojen 1904 v Trstu, okr. sodnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Član KPS. Sedaj član pravnik na podr. voj. sod. za Istrsko.
32. Ogrin Bogo, roj. 1910 v Novem mestu, dipl. pravnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Član KPS. Sedaj javni tožilec na Istrskem področju.
33. Šavnik Dušan, roj. 6. 11. 1919 v Gorici, abs. pravnik. Vstopil v NOV 9. 9. 1943. Član KPS. Sedaj urednik »Dnevnik« v VII. korpusu NOV in POJ.
34. Dr. Seliskar Lado, roj. 27. 7. 1911 v Kranju, dipl. pravnik. Vstopil v NOV 10. 5. 1942. Sedaj šef propagandnega odseka VII. korpusa NOV in POJ. Član KPS.
35. Vivoda Marjan, rojen 21. 11. 1909 v Ljubljani, sodni pripravnik. Vstopil v NOV 14. 9. 1943. Član KPS. Sedaj javni

(Nadaljevanje s 5 strani).

magalo — kdor je imel čisto vest, je ostal doma! »Sovražnik« je prišel od tušperake strani skozi Dobrepolje kakor blisk z junesga. Bila je oglednica 10 mož na tanku s topičem. Najprej so brzostrelke zarezale pri Koprivcu. VOS se je razbežala, jetnike so Nemci rešili. »Hrabra« vojska ni oddala niti enega strela, kar je bila prava sreča, da »sovražnik« ni izvajal posledic. Beg se je začel, beg 70 mož, urnejši kot za stavo — s puško, brez puške, s torbico, brez torbice, s kapo, brez kape, z nahrbtnikom, brez nahrbtnika — kakor je imel kdo pri roki in kolikor je bil kdo pogumen in priseben; letelo je preko dvorišč, gnojišč, vrtoč, njiv, travnikov, plovov, potokov, zaradi bližnjice niti mostovi niso prišli v poštev — šlo je za glavo! Tako neslavno je »slavna vojska« zapustila »svobojeno ozemlje« in se vrnila tja, kjer je njen pravi dom — v gozd!

Va pa bo podoba njihovega delovanja in vdanja popolna, si ogledmo še materialne in krvne žrtve našega kraja. Popolnoma požgali so železniško postajo in poštni urad, delno požgali novo osnovno šolo, Sokolski dom, razdrli železniško progo, uničili cestne in železniške mostove in predore ter povzročili nekaj milijonov škode.

Škoda na zasebnih poslopih in zasebni lastnik, ki so jo povzročili komunisti, bodisi neposredno z ropanjem in požigi, bodisi posredno zaradi vojaških operacij, znaša v vaseh grosupeljske občine najmanj 12.480.000 lir. To so prežalostne posledice toliko opevanega in povečevanega osvobodil-

nega boja. Škoda, ki jo je pri tem imel »okupator«, je brezpomembna in ne pride v poštev, zlasti se ne da primerjati s škodo našega človeka. Škodo trpi ves slovenski narod. Koliko žuljev in znojnih dolgih rodov in stoletij je uničenih! Naš kmet pa se je postavil po robu in njegova pest v vrstah domobranstva je vsak dan bolj neizprosna in trda. Prišel bo dan obračuna, ko bo treba dalati odgovor od tega krvavega in požigalskega hisevanja!

Zrtve

- Skupne krvne žrtve v tukajšnji občini znašajo desletje okoli 100 ljudi.
- Na tem mestu navajamo le osebe, ki so neposredno padle pod tolovajsko krogljo ali nožem kot »narodni izdajalci«, ker jim ni šlo v račun, bodisi sodelovati, bodisi koketirati s tolovajstvom in komunistom.
- V boju na Turjaku oziroma pozneje pobiti kot ranjenci ali talci so dali življenje naslednji fantje:
- Bajželj Franc ml. iz Stranske vasi pri Grosupljem, roj. 27. 3. 1921, ubit v Jelenovem žlebu 23. 10. 1943.
- Bajželj Marijan iz Stranske vasi pri Grosupljem, roj. 17. 3. 1933, padel v boju na Turjaku 20. 9. 1943 (ubit kot ranjenec).
- Bedenčič Slavko iz Grosuplja, roj. 6. 6. 1922, ubit v Jelenovem žlebu 23. 10. 1943.
- Drobnik Franc iz Velike Stare vasi pri Grosupljem, roj. 23. 11. 1921, ubit v Jelenovem žlebu 23. 10. 1943.
- Zupančič Stane iz Velike Stare vasi pri Grosupljem, roj. 11. 11. 1921, padel na Turjaku 20. 9. 1943, ubit kot ranjenec.
- Zitnik Vinko iz Male vasi pri Grosupljem, roj. 20. 4. 1921, padel na Turjaku 20. 9. 1943, ubit kot ranjenec.
- Novljan Janez s Peščenika pri Višnji gorici, roj. 14. 3. 1922, ubit v Jelenovem žlebu 23. 10. 1943.
- Boh Franc iz Zg. Slivnice pri Smarju, roj. 27. 8. 1922, ubit v Jelenovem žlebu 23. 10. 1943.
- Perovšek Jože ml. iz Stranske vasi pri Grosupljem, roj. 23. 12. 1922, padel pod tolovajsko krogljo na potu iz Birčne vasi v Novo mesto v oktobru 1943.
- Bajželj Franc st. iz Stranske vasi pri Grosupljem, roj. 7. 12. 1894, padel pod komunistično krogljo na potu iz Birčne vasi v Novo mesto v oktobru 1943.
- Klopčič Janez, semenišnik, stanujoč na Blatu, sicer rojen na Gorenjskem, padel v boju na Turjaku.
- V boju s tolovaji izven boja na Turjaku so padli tile fantje:
- Grželj Franc iz Velike Stare vasi pri Grosupljem, roj. 18. 10. 1923, padel dne 17. 1. 1943 na Polici.
- Pujas Božidar iz Jerove vasi pri Grosupljem, roj. 15. 9. 1915, padel v boju s tolovaji na Mokrecu 23. 2. 1943.
- Boštjančič Franc s Perovega pri Grosupljem, roj. 30. 4. 1922, padel 16. 9. 1942 v boju s komunisti na Pijavi gorici.
- Celik Alojzij z Gatine pri Grosupljem, roj. 10. 6. 1922, padel v boju v Logatcu dne 29. 4. 1943.

Neverjetne pridobitve »novega reda«

Komunistično gobezdalo »Naša žena«, v katerem odlagajo komunistične žene svoja meščasta občutja in občudovanja nad komunističnim »novim« redom, prinaša v julijski številki senzacionalna odkritja, ki so tudi za kulturnega človeka pravo razodetje. Ker je to oznanilo posneto po članku moskovske »Pravde«, ni vzroka, da bi mu ne verjeli.

V tem odkritju »Naše žene« beremo: »V Sovjetski zvezi je prvič v zgodovini postalo materinstvo predmet državne skrbi.«

Neverjetno odkritje, čeprav poznamo celo mi, ki smo glede tega na skoraj primitivni stopnji, že več kakor dvajset let »Zavod za zaščito matere in dece«, Dečji dom in podobne ustanove, ki skrbijo za matere in otroke. Naenkrat pa se sedaj oglasi moskovska »Pravda« in razglasi svetu čudo vseh čud, da imajo tudi v Sovjetski zvezi take stvari in so bili celo prvi na svetu. Verjamemo, da je za Džingiskanove potomce in njihove občudovalce to res odkritje. Članek pa molči o nečem drugem, ki je bilo res odkritje in je prišlo celo v zgodovino. Molči o tako zvanih »bezprirodnih«, otrocih, ki so se potepali okrog po Sovjetski brez nadzorstva in kradli, ropali ter se izučili vseh lumparij tako temeljito, da so postali celo državni v nadlego, da je morala poseči s silo vmes in jih streljati na debelo, če se jih je hotela iznebiti. Kar jih je ostalo, so jih povisali za politikomisarje. In to je trajalo v Sovjetski zvezi, kjer je »Sovjetska država prevzela vso odgovornost za srečo in blagostanje otrok in mater« — kakor pravi članek — in je »prvič na svetu postalo materinstvo predmet državne

tožilec pri VVS pri štabu VII. korpusa NOV in POJ.

36. Simič Marijan-Marko, roj. 3. 10. 1909 v Petrinji, dipl. pravnik. Vstopil v NOV 19. 5. 1942. Član KPS. Sedaj predsednik VVS pri štabu VII. korpusa NOV in POJ.

37. Dr. Globevcnik Jože, roj. 16. X. 1908 v Novem mestu, odvetnik. Vstopil v NOV 11. 9. 1943. Sedaj pomočnik šefa sodnega odseka štaba VII. korpusa NOV in POJ.

38. Šmitzberger Djuro, roj. 10. 7. 1922 v Polju, študent prava, vstopil v NOV sept. 1943. Član KPS. Sedaj v d. j. javnega tožileca v V. SNOB.

39. Zabukoček Milutin, r. 15. 5. 1919 v Smarju pri Jelšah. Kand. prava. Vstopil v NOV 20. 8. 1943. Član KPS. Sedaj propagandni referent v I SAB. Sedaj v prop. odseku XV. divizije.

Poleg gori navedenih so na področju tega korpusa zaposleni še naslednji tovariši, za katere pa nimamo nikakih podatkov. Zanje boste hitreje prišli do potrebnih podatkov direktno od glavnega štaba.

40. Polajnar Cene. Sedaj pri Obveščevalnem odseku Gl. št.

41. Dr. Briški Martin, zvezni oficir.

42. Dr. Vodušek Ziga, zvezni oficir. Član KPS.

43. Ravnihar Evgenij, član KPS (sin bivšega ljubljanskega podžupana. — Op. pis.)

Pegan Lajo, dipl. pravnik iz Dev. M. v Polju je pri zadnjem napadu na Žumberk padel. Bil je pomočnik šefa za kadre v XV. diviziji.

Smrt fašizmu — svoboda narodu!

Šef odseka-majors!

Komunisti so pomorili sledeče ljudi: Knez Anton, vratar tovarne »Motvoz in platin« v Grosupljem, s Perovega, ubit v službi 10. 11. 1941.

Seme Alojzij, tajnik občine Slivnica-Zalna, z Blata, roj. 8. 9. 1911, pobit s koli na senoželi po dveh tolovajih 25. 8. 1942.

Hočvar Anton, kaplan, iz Male Stare vasi pri Grosupljem, roj. 13. 1. 1913, umorjen v gozdu pri Lipoglavu dne 26. oktobra 1942.

Cimperman Anton, delavec iz Jerove vasi pri Grosupljem, roj. 4. 2. 1913, umorjen na Doleh pri Lipoglavu 21. 8. 1942.

Križman Anton, sin posestnika iz Grosuplja, roj. 9. 7. 1913, umorjen dne 21. 8. 1942 v Doleh pri Lipoglavu.

Kotar Matilda st. iz Stranske vasi pri Grosupljem, roj. 10. 1. 1900, umorjena v Mokrecu 16. 4. 1942.

Kotar Matilda ml. iz Stranske vasi pri Grosupljem, roj. 29. 7. 1922, umorjena v Mokrecu 16. 4. 1942.

Zupančič Ivan, delavec z Gatine pri Grosupljem, roj. 4. 5. 1889, umorjen 29. 4. 1942 na Polzavem nad Višnjo goro.

Ahlin Ivan, progovni delavec iz Jerove vasi pri Grosupljem, roj. 16. 2. 1925, ubit na progji v St. Vidju pri Slivnici pri tolovajskem napadu 18. 6. 1942.

Pajž Ivan, star 16 let, iz Stranske vasi pri Grosupljem, ubit v St. Juriju pri Grosupljem 1. 1942.

Pajž Jože, star 18 let, iz Stranske vasi pri Grosupljem, ubit v St. Juriju pri Grosupljem v gozdu 1. 1942 sredi leta.

Pajž Stane, star 14 let, iz Stranske vasi pri Grosupljem, ubit v gozdu v St. Juriju pri Grosupljem sredi leta 1942.

V internaciji, kamor so bili po krivdi OF odpeljani, so pomrli:

Mehle Jože, železničar, roj. 6. 3. 1914, s Perovega pri Grosupljem, umrl v Višcu pri Palmanovi 4. 3. 1943.

Potokar Franc, posestnik iz Male Stare vasi pri Grosupljem, roj. 1. 1. 1900, umrl na Rabu 1. 1943 v začetku leta.

Zupančič Jože, poljedelec z Dol pri Lipoglavu, roj. 20. 11. 1905, umrl na Rabu 1. 1. 1943.

Vidic Martin, pos. sin iz Dolnjih Duplic pri Grosupljem, roj. 13. 11. 1893, umrl na Rabu 2. 3. 1943.

Skrjane Ana iz Hrastja pri Grosupljem, stara 38 let, umrla v Gonarsu, 9. 2. 1942.

skrbit celih petnajst let po vojni, ko je celo v Ljubljani stal »Zavod za zaščito matere in dece«, da o drugih državah glede takega skrbstva ne govorimo. Človeka obliki skrbja polt, če pomisli, kaj bi bilo, če ne bi bilo Sovjetije, ki nam je prinesla take kulturne pridobitve! Če pristejemo k temu še sovjetsko rokovnjaško moralo glede družine in zakona, kjer si se danes lahko poročil, jutri pa ločil, kakor pri rokovnjačih, potem se nič ne čudimo, če so le stvari za nekatere res odkritja.

Članek dalje odkriva med drugim tudi tele sovjetske pridobitve:

»Država prepoveduje, da bi noseče žene, počeni od 4. meseca nosečnosti, opravljale težurno delo. Prepoveduje, da bi matere, ki še dojijo, opravljale nočno delo. Zidajo se otroški domovi v pomoč materam, ki doma ne morejo varovati otrok. Grade se dispanzerji (zdravstveni domovi, kjer zdravniki pregledujejo otroke), otroške mlekarne, sobe za dojenje in osebno higieno žena.«

Iz tega je razvidno, da je vse to v Sovjetski zvezi bilo, odnosno ni bilo, kar nam samo potrjuje, kar se je govorilo o proletarskem redu v Sovjetski. Kje so opravljale doječe žene nočno delo? Kdaj so že drugje zidali otroške domove, dispanzerje in druge take ustanove, nad čemer se sedaj po tridesetih letih veseli sovjetski primitivci! Iz tega otroškega veselja je razvidno, da je Sovjetska trideset let po vojni, ko so druge države skrbele za svoje ljudi in si oskrbele stvari, ki so za vsakega kulturnega povprečneža življenjski predpogoj, živela življenje nomadov in sedaj svetu odkriva, kaj so v Sovjetski vse zaželi delati ter kako krasno je življenje v rdečem raju po tridesetih letih, ko je po drugi strani ves svet živel tako, kakor si brez tega sploh ne more predstavljati življenja, še v vojnem času ne, ko se mora marsičemu odreči. Kulturni svet si ob teh sovjetskih razodetjih tudi lahko predstavlja, na kakšno kulturno stopnjo bo prišel, če ga Sovjeti osrečijo s svojo kulturo. Sedaj nam bo otroški dom, in mu bomo slavo peli. V prihodnjem članku moskovske »Pravde« bomo brali, da bo od sedaj naprej v Sovjetski po hišah elektrika, plin, stranišče, kopalnica in kuhinja z modernim štenilnikom, če se sovjetski »Pravdi« morda še ne zdi prezgodaj, da bi osrečila Sovjetsko s takimi kulturnimi pridobitvami, ker ljudstvo še ni zrelo za take pridobitve, kar smemo pričakovati iz dejstev, ki smo jih omenili.

Krasna sedanost in bodočnost za bedake in primitivece!

Opozorilo družinskim poglavarjem

Blagajna za izplačevanje družinskih doklad pri Zavodu za socialno zavarovanje Ljubljanske pokrajine opozarja svoje člane družinske poglavarje, ki prejemanju družinske doklade v delavski skupini, da čimprej predložijo odnosno obnove za svoje otroke potrdila o obisku srednje ali njeje enake šole v šolskem letu 1944-45. Potrdila o obiskovanju šole je treba predložiti za vse otroke od 14. do izpolnjenega 16. leta starosti, in to za one otroke, ki so izpolnili 14 let pred pričetkom novega šolskega leta, t. j. pred 1. oktobrom 1944 kakor tudi za one, ki bodo izpolnili 14 let med novim šolskim letom, t. j. od 1. oktobra 1944 do 30. septembra 1945. Potrdila je treba predložiti do 10. novembra 1944.

Skrjane Miha iz Hrastja pri Grosupljem, star 70 let, umrl na Rabu dne 11. 11. 1942.

Zrtev granate: Toni Franc iz Sp. Duplice pri Grosupljem, roj. 8. 4. 1927, ubit od granate 1. 5. 1942.

Zrtev italijanske patrolne, ki je streljala nani, ker je kot slaboumen bežal pred njo, je bil:

Zitnik Rudolf iz Male Stare vasi pri Grosupljem, rojen 16. 4. 1921, ustreljen 15. 9. 1942.

Sedanji tolovaji iz grosupeljske občine

Spodobi se in nekako spada v okvir tega sestavka, da navaedemo imena tistih, ki so si drznili skok iz mirnega življenja v »narodno-osvobodilno« pustolovščino ter da jih v tem sestavku rešimo pozabe, kolikor se ne bodo sami opeli z venci slave, od katerih pa kaplja bratovska slovenska kri. Zaradi oblasti in slave so šli, da bi bili imenitni, zato naj se njihova imena bleščijo v tem opisu, ki je več ali manj ostal tudi po njihovih zaslugah in prizadevanju. Navedi bomo najprej tiste, ki so šli v hosto pred 8. septembrom 1943. Ti so:

Sagadin Mirko, po rodu Hrvat, tovarniški delavec, nazadnje stanujoč v Stranski vasi 48; Skrijane Drago, tov. delavec, nazadnje stanujoč Grosuplje 20; Predalič Alojzij, delavec, Grosuplje 30; Perme Vladimir, študent, sin vdove, Grosuplje 49; Perme Dušan, tov. delavec, sin vdove, Grosuplje 49; Boc Anton, tov. delavec in sin posestnika, Brvace št. 1; Janežič Anton, tesar, Perovo št. 5; Trošt Ivan, delavec v tovarni »Motvoz in platin«, Perovo št. 19; Zupančič Martin, tov. delavec, Gatina št. 3; Zitnik Martin, tov. delavec, Gatina št. 8; Zitnik Alojzij, tov. delavec, Gatina št. 8; Zajc Jože, tov. delavec, Gatina št. 19; Perme Alojzij, tov. delavec, Hrastje št. 12; Rus Anton, posestniški sin, Gatina št. 7; Rome Filip, dijak, Mala Stara vas št. 4.

Izza te skupine pa se oblikuje naše domobranstvo, ki preseneča z vsakim dnem po svojih resničnih uspehih in od katerega se upravičeno nadejamo, da nas bo zahtredno pripeljalo iz te groze in teme v novo narodno veseljenje in bo na poti k temu cilju neizprosno pomelo z vsakomur, ki bi se tej edino zdravi narodni sili skušal postaviti po robu!

Pisma nam in vam

Spoštovani gospod urednik!

V Ljubljani se mnogo govori in piše o beguncih z dežele. Za te ljudi se zanima samo del Ljubljancov, ostali del pa s priljubljenim veseljem in z nestrpnim pričakovanjem drhti za svoje miljenke in miljenke, ki se vlačijo kot osvobodilna armada po naših hribih in dolinah.

Nekaj bi rad povedal temu drugemu delu Ljubljancov! — Nebleto je lakih primerov, res, lega sem pa sam doživel! Sem v Ljubljani nekje pri domobrancah. Tja je pred nekaj dnevi pripeljal pomoloma po nalogu svojih predpovestjenih nek domobranec stedečo skupino, ki je priležala na ljubljanski blok: 1. eno mater (stara 55 do 60 let) z 2 otrokoma (stara 10 do 15 let); 2. eno mater (stara 40 let) z 2 otrokoma (stara 3 do 6 let); 3. eno mater (stara 38 let) z otrokom (6 let).

Oni »borci za pravico, enakost, oni junaki borci«, ki se že tri leta borijo proti »okupatorju«, ti borci so izgledali le osem žena in otrok, komaj za silo oblečenih in bosih, z njihovih domov z naročilom, da gredo v Ljubljano in pripeljejo njihove svoje domove. Za to so jim dali rok 4 dni. V primeru, da se ne vrnejo s sinovi ali možni, naj se sploh ne vrnejo na svoje domove in jim bo imetje zaplenjeno.

Zbrali smo nekaj sto lir in jih dali nesrečnejem, ki so se s solzami v očeh zahvaljevali, kot prvo pomoč.

Kaj pa pravite na to: Ljubljana ni tako velika, in dobro vemo, koliko »osvoboditeljev« so nam mnoge odlične ali pa manj odlične ljubljanske družine dali. Tudi vemo, kakere so! Kaj če bi oblast potrkala na vrata teh družin in z vso neizprosno izdala enake ukrepe, kot so storili to komunisti? Mamice, očki, pojdiš po svoje junake! Zene, dekleta, pojdiš po svoje moše in fantje! Damo vam rok, rok, ki naj bo celo daljši, recimo štirinajst dni! Če se vrnete s svojimi junaki, prav, če ne, bolje, da vas ni in tudi vam bo takoj vse zaplenjeno kot onim ubogim z dežele. Saj smo vsi Slovenci, saj se borimo za boljši red, enakost, in čemu bi potem vi Ljubljanci bili na boljšem od deželavov?

Zgodilo bi se morda, da bi se kdo od svojcev, ki bi ga oblast posilala iskati svoje v hribe, izgovarjal, češ da ne more odgovorjati za moča, sina, hčerko, ker so polnoletni, ali morda, da se ne zanima za politiko, ali da se nanjo ne razume. Kaj pravite, mamice, očki, zene, dekleta: Ali se teh osem sirot zanima za politiko, ali teh osem sirot odgovarja za svoje očete in brate? Enakost tudi za vas! Poštenost velja!

Merodajni krogi pa naj poskrbe, da bodo »ubogi« stari, žene in dekleta lahko lakob odšli po svoje »junake« v hribe! Pa primeren rok naj se jim da, n. pr. en mesec, tako da bodo družine z »junaki« miljenki že lahko nazaj.

Pošteni Slovenci, gledamo zaenkrat še mirno, toda tudi potrpečljivost ima svoje mere.

ZNAKI za letalske alarme

Odsej veljajo novi znaki za letalske alarme in je prav, če si vsi dobro zapomnimo, kakšni so in kaj pomenijo.

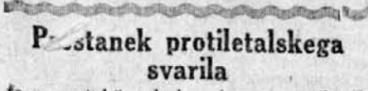
Javno protiletalsko svarilo

Prvi znak je »javno protiletalsko svarilo«. Ta znak je sestavljen iz treh renskih zvokov, ki so prekinjeni s pet sledječih si in 15 sekund trajajočih siskund trajajočih premore. Grafično lahko to prikažemo takole:

Protiletalski alarm

Znak protiletalskega alarma je ostal dosedanj, minuto trajajoči, pojemajoči in naraščajoči glas sirene. Grafično bi ga lahko prikazali takole:

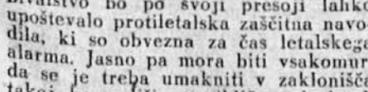
Prestanek protiletalskega svarila

Je prav takšen kakor javno protiletalsko svarilo. Grafično:

Prestanek nevarnosti

Je znak sirene, ki tuli dve minuti nepretrgoma in enakomerno, torej grafično:

Javno protiletalsko svarilo ne prekinja rednega poslovanja. Električna cestna železnica bo vozila naprej. Prebivalstvo bo po svoji presoji lahko upoštevalo protiletalska zaščitna navodila, ki so obvezna za čas letalskega alarma. Jasno pa mora biti vsakomur, da se je treba umakniti v zaklonišča takoj, ko zaslišimo približevanje letal. V času, ko je predpisana zateknitev, se takoj ukinejo vse olajšave glede zateknitve in električna cestna železnica mora v tem primeru ustaviti obratovanje.

Javno protiletalsko svarilo ne prekinja rednega poslovanja. Električna cestna železnica bo vozila naprej. Prebivalstvo bo po svoji presoji lahko upoštevalo protiletalska zaščitna navodila, ki so obvezna za čas letalskega alarma. Jasno pa mora biti vsakomur, da se je treba umakniti v zaklonišča takoj, ko zaslišimo približevanje letal. V času, ko je predpisana zateknitev, se takoj ukinejo vse olajšave glede zateknitve in električna cestna železnica mora v tem primeru ustaviti obratovanje.

Ko pa je dan znak za protiletalski alarm, naj sleherni upošteva, da je treba ukreniti vse, kar je potrebno, da se zavarujemo pred pravim napadom velikega števila bombnikov. Vsi morajo čim hitreje pobiti v zaklonišča. Kdor se bo tudi po danem protiletalskem alarmu vedel lahkomišično, bo resno ogrožal lastno življenje in svoje bližnje. Na to dejstvo še posebej opozarjamo!

Premišljevanje o pravih in nepravih komunistih

Pustimo ob strani vso teorijo in si ogledimo, kaj si preprost človek misli pod besedo »komunizem«. Po tem štejemo »komuniste« in treba jih je pravilno šteti, da ne bi mednje prišli še kakke spekulante ali take, ki se gredo samo modo.

Preprost človek bo razumel pod pojmom »komunizem« — skupnost. Skupno gospodarstvo, skupno lastništvo v nasprotju s kapitalističnim gospodarstvom in zasebno lastnino. — To bo imel za bistvo in jedro »komunizma«, to naj bi bile značilne lastnosti komunistov, vse ostalo pa je zanj nevažno in postranska, zasebna stvar.

Da štejemo pravilno, bomo šteli med prave komuniste samo one, ki so že do sedaj, v rednih razmerah živeli v pravi skupnosti, ki so se odrekli zasebni lastnini, ali ki so povsod mislili in delali zlasti za skupnost, od katere so potem dobivali, kar so zase potrebovali.

Iščimo tedaj v praktičnem življenju ljudi, ki so tako med nami živeli. Najbolj popolni komunisti, ki so se odrekli vsaki zasebni lastnini, se odrekli vsakemu udobju in se posvetili povsem samo delu za skupnost, za svojega bližnjega, so gotovo — usmiljenke po bolnišnicah. In vendar jih niso v Španiji spoznali za prave komuniste, temveč so jih pobijali, kakor so pobijali redovnike, celo Salezijance, in kakor so pobijali — kapitaliste. Pri nas bi Kardelj ravnal bržkone slično.

Nekake komunistične skupnosti so tudi večje kmečke družine — slično kakor »zadruga« na Hrvaškem in v Srbiji. — Vsi člani delajo za družino, brez obračuna in brez terjatve. In vendar, — komunizem ne pripozna in ne dopušča takih družin. Predniki sedanjih komunistov so bili oni, ki so dosegli uničenje slovenskih rodbinskih združenj.

Nekje vrste komunizem je tudi zadržništvo. Dr. Krek ga uvršča med pozitivni komunizem. Lenin piše v svojih delih, da je zadržništvo najbolj idealna oblika gospodarskega sožitja, da ima le to napako, da bi bilo potrebnih vsaj 500 let, da se s samim pridigovanjem uveljavijo med ljudstvom do pomembne ali popolne oblike. — Med »prave komuniste« bi tedaj lahko prištevili tudi ljudi, ki so že v rednem življenju ubrali pot sožitja in skupnega gospodarstva v zadržnjah. — Pa tudi dr. Krek ne bi odnesel zdrave kože kljub svojem ogromnemu delu in naporu za zadržništvo. Naši rdeči novotariji so pobili mnogo idealnih zadržnih delavcev, olajšali marsikatero zadržno blagajno ter požgali nešteto zadržnih poslopj, ker so prav za druge ena glavnih gospodarskih ovir za zmago komunizma.

Imamo končno ljudi, ki niso ne v samostanu, niti se dejansko ne udeležujejo v zadržnjah, a pomagajo svojem bližnjemu tako, da obdržijo od svojega imetja ali dohodkov čim manj zase in razdajajo vse drugo siromakom in se organizirajo nabiranje prispevkov za razne menze in domove. Pa tudi to ni v očeh modernih komunistov pravi komunizem, saj je po njih nauku celo napak dajati miloščino ali jo prejemati. Pri njih so samo pravice, pravica proletariata, da drugim jemlje, kar imajo. Tako so pri nas likvidirali marsikoga, ki je organiziral dobrotelost. Ostali bi prišli na vrsto pri »Kardeljevi generalni čistki štiridesetih tisočev zapisanih«.

Če iščemo tedaj med nami prave komuniste po njihovem dosedanjem gospodarskem življenju, jih bomo našli malo, in še tem naši rdeči komunisti odrekajo pravovernost. — Tudi oni sami se ne prištevajo med sedanjo družbo komunistov.

Kaj pa so oni, ki pravijo o sebi, da so komunisti?

Ogledimo si najprej njihov način življenja, da bomo lahko izrekli sodbo, v koliko so bili gospodarsko in družabno komunisti.

Kidrič je bil faliran študent, ki je zapravil denar in bil politični prevratnež že od gimnazije sem. Baebler je gigolo pariških beznic, zapraviljivec, buržuji. Vrhunec sinko bi moral prej svojega očeta pregovoriti, naj razdaja svojo mesečno plačo 100.000 din slabo plačanim rudarjem, preden bi smel obsoditi v Kočevju enega samega človeka zaradi »izdajstva« ali »buržuiztva«. Tisti, ki je po neveril dvakrat po 200.000 dni delavskega denarja in si pri tem postavil lastno hišo (Leskošek), pač ne more biti ustvarjalec pravega komunističnega gospodarstva. — Kaj je gnalo v hribe bivšega visokega uradnika z lepim premoženjem in dohodki, pa je ostal kljub temu dolžan za storjeno delo — krojaču, čevljarju, da, celo postrežnici? Ali misli, da ga med komunisti ne bodo terjali »tovariš« čevljar in krojač in pa »tovariš« postrežnica?

Med vodilnimi komunisti ne najdemo nobenega Kreka ali Kristana, ki bi vsaj skušal organizirati gospodarsko skupnost v obliki zadržništva. Mnogokrat niso znali narediti reda niti v lastnem zasebnem gospodarstvu.

Pa tudi v dolnjih plasteh modernih komunistov ne najdemo dobrih zadržnjakov. Ogledimo si nekatere rudarske revirje ali delavstvo na Jesenicah! Koliko se je izdalo tam za pijačo! Imeli so ponekod sijajne plače, pa so vse sprali zapravljali in se šli — komuniste, da bi lahko še več pogladi skozi grlo!

Med prostaki komunistične armade najdemo največini delomržeče, sanjače, zgrublence, neizkušeno mladino, teoretične in utopiste, vmes pa vse polno špekulantov, od uradnika do trgovca in od

vetnika, od OF do OR. Težko pa najdemo med njimi ljudi, ki bi bili pripravljene samo na žrtve, brez upov na pravice in materialne pridobitve.

Med komuniste jih je vlekla obljuba po delitvi posestev, hiš, pohištva ali obleke; vlekla jih je pravica do svobodnega ropanja in pobiranja. Pričakovali so boljše službe, če ne komandanta ali komisarja, pa vsaj nadzornika ali valpta-priganjaca nad delovnim ljudstvom. Med te komuniste se ni dal zavesti, kdor je bil marljiv in pošten.

Sicer pa pregledimo podrobneje, koliko možnosti so imeli naši rdeči komunisti, da zboljšajo socialne razmere — brez krvave revolucije in brez uničevanja za milijarde narodnega premoženja.

Če je zadržništvo po izjavah Lenina idealno gospodarsko sožitje, ki so ga hoteli dr. Krek in drugi doseči po načrtnem razvoju in delu, tedaj z evolucijo — razvojem, in je bil Lenin nestrpen, pa ga je hotel doseči z revolucijo, — tedaj je cilj vedno le isti, samo metode in taktika za dosegajo različne. Kdor hoče priti za vsako ceno iz Ljubljane v Kočevje, pa ne more iti z vozom ali vlakom, da žel peš. — Kdor ni doslej kazal nikake volje, da bi s počasnimi sredstvi dosegel, kar je skušal Lenin doseči s hitrimi in nasilnimi sredstvi, ta sploh ni imel onega cilja. Za pevca je potrebno, da ima posluh, glas in voljo za peje. Kdor vsega tega nima in je samo jejen, ga ne moremo uvrstiti pri pojedini med pevce, temveč med pivce.

Prav pred 100 leti so bili rohdalski pionirji postavili svoja zadržna načela in prvo konzumno zadržno, ki je mogla uspeti zaradi zdrave osnove in požrtvovalnega dela pionirjev (28. X. 1844). Ti zdravi temelji so: zbiranje lastnega obratnega kapitala, prodaja samo proti gotovini in po tržni ceni, naložba denarja v izdelovalne obrate, zidava stanovanj, obdelavanje polja itd. Nema Ruffeisen in Schulze-Delitsch sta postavila temelje kreditnemu zadržnjstvu, ki je rešilo na slo tisoče in milijone kmetij pred odušakimi bankami in ustvarilo mnogo dobrin. Vse zadržništvo pa se je moglo povzpeti do pomembne višine šele potem, ko so delale vseh vrst zadruga, tudi zadruga konzumentov in producentov v medsebojnem soglasju in po skupnem načrtu.

Pomembne uspehe zadržništva najdemo v Nemčiji, na Danskem, Finskem, Švedskem, v Angliji in Bolgariji.

Tako je postalo v teh deželah zadržništvo ne samo gospodarski in socialni činitelj, temveč tudi vzgojni faktor. Tu se je učil mali človek spoznavati gospodarske naloge zadruga in s tem večjih gospodarskih enot, kakor so občina, mestno gospodarstvo, in končno spoznavati ter spoštovati državno gospodarstvo. S takim prebivalstvom, ki se je učilo pobude, discipline in gospodarskega razmišljanja v zdravih zadržnjah, je lahko dosegla država ali družba večje uspehe, kakor jih je dosegala država v nepoučeni družbi anarhistov.

In naše zadržništvo?

Kdor je imel priliko delovati deset ali dvajset let po zadržnjah ter je imel odprte oči, bo lahko opisal delovanje v zadržnjah v glavnem takole:

V konzumnih zadržnjah večer boj. S strani — vsaj prvega — vodstva boj za pridobitev potrebnega obratnega kapitala ter uveljavljanje osnovnih zadržnih načel, s strani članstva boj za čim nižje prodajne cene, in končno nastopijo, kadar je podjetje že dovolj močno, še razni kritiki in špekulanti, ki bi se radi z nerganjem in udrižanjem dokopali v vod-

stvo zadruga. Nastopajo ne samo pojedinci, cele organizacije se strnejo v kak »akcijski odbor«, da se komu izmed njih posreči »zastopstvo« v odboru. Za milijonske zablode drugod se ne zanimajo, za šest parov klobas pa prevrnejo vso deželo.

V kreditnih zadržnjah jim je zoprni, kdor opozarja na potrebo organizirane štednje, pa si rajši izvolijo v odbor človeka, ki bo varoval »njihove pravice do posojila«. Od kod denar, če ni štednje, na to ne mislijo plani.

Za pomoč izdelovalnim in pridelovalnim zadržnjam skoraj ni smisla, pomagati si morajo same, ko da bi delali tu kapitalisti za svoj račun.

V splošnem pa je bilo pred vojno med našimi zadržnjami večno jadikovanje, da ne morejo več shajati, da je treba znižati vse cene za 10% — kar naj bi izvolili odbori zadržnj sproščiti — kmetom v Banatu, sladkornemu kartelu in tekstilnim tovarnam...

Ali smo bili res tako na koncu? To lahko presodimo danes, ko vemo, kaj se pravi živeti in kako se lahko omeji človek. Koliko bi bili lahko prihranili prej, — vsaj nekaj let, če bi živeli le malo tako skromno kot danes, si lahko vsakdo zase izračuna. Če bi računali po uvozu živil v Ljubljano, kakor jih ima zapisana Mestni dohodarstveni urad, pridemo letno na več kot 100 milijonov dinarjev.

Ne zaradi kritike raznih naših »samopomočij«, temveč kot kričec primer za slovensko lahkovernost, nenačrtovitost in tudi pokvarjenost našega malomeščanstva naj navedemo njegovo svojevrstno manjlo za »humanitarne ustanove«.

Pred kakimi 15 leti je završalo med nami tako skrivnostno kakor v letu 1941-42 OF. — Med splošno svetovno denarno krizo, ko smo pri nas zapirali banke, se oglašajo med nami razni agenti, ki naravnost ponujajo velike vsote denarja, — vse za smešno mesečno vplačilo: Vzajemna pomoč, Hitlerja pomoč, Ekspresna pomoč, Kmetijska eksportna, Edinost, Celeritas, Humanitas itd. Menda je imela policija v seznamu 83 takih »humanitarnih« ustanov.

Kakor so bli zadnja leta razni agitatorji iz Ljubljane osrečevati kmečko prebivalstvo z novimi nauki in novim redom, tako sta Ljubljana in Maribor prepredla s svojimi agenti vso deželo, Dalmacijo, — vse do Bitolja in Ohrida smo videli napisne tablice v latinici: Zastopnik slovenske »zavarovalnice«. Razumen človek je moral spregledati to igro petih krav za groš ter obsoditi zavajanje ljudi v zmozi in fantaziranje, in to še v tako kožljivi stvari, kakor je zanesljiva pomoč za pogrebne stroške. Toda mnogo se jih je dalo zavesti, ne zaradi neumnosti, temveč zaradi požrečnosti in brezvestnosti. Zavarovali so svoje stare tete in stare sorodnike. Bolj prebrisani pa so šli kar vpraševali v bolnišnico, kako se piše bolnik, ki umira, da so ga zavarovali — in dobili za njim posmrtnino. —

Iz nič ni nič. To je kmalu spoznal naš kmečki človek, ne pa tako naš razumnik. In če je že uvidel nesolidnost takega početja, je ostal zakrknjen, kakor je zakrknjen danes.

Namesto da bi bilo naše razumnstvo prednjačilo v ustvarjanju trdnih podjetij in trdnih zadržnj, je prednjačilo v zavajanju ljudi v zmozi, v ustvarjanju lažnih ustanov, v breznadržnem gospodarjenju od danes na jutri. Namesto treznega razmišljanja so uvažali fraze, čustva, — ponekod celo zaveslavo zavajanje v zmozi. Delo teh pionirjev je bilo v zamikanju vseh načel prvih zadržnjakov.

Ko je prejelo ministrstvo trgovine v Beogradu že dobrih 200 prijav o »kriminalnem« delu takih »samopomočij« kakor »Vzajemna pomoč«, so se odločili (sicer šele po zloumu Feniksa), da uvedejo red in nadzorstvo nad ustanovami, ki obljubljajo ljudem zavarovalnine, ter jih tako odvračajo od ustanov, ki jih pozna vsa Evropa kot edino sposobne za taka vprašanja. Tu pa je nastopilo naše razumnstvo! — Namesto da bi sprejelo diktirani red in kontrolo z zadovoljstvom, so pošiljali v Beograd spomenice.

Naš mali človek ni trpel skupnega premoženja, mnogokrat niti lastnega ne, in je veroval samo v to, kar je sam zapravil. Vse razdeliti, to je bilo geslo premnogih ljudi z ulice, tudi v naših zadržnjah — in tako je danes. »Novi red« bi bil za njih samo nova prilika za delitev. In prednjačili so pri tem že tedaj tisti, ki so nas pozneje osrečili z Osvobodilno fronto in z novim redom. Prav delo, teh ljudi po raznih zadržnih ustanovah priča, koliko odkritosrčna so njihova prizadevanja za »novi red«. Če bi jim bilo kaj do njega, bi ga bili lahko ustvarjali z delom. Toda novi red je bil zanje lastni žep že tedaj. Ker tega cilja prej niso mogli doseči, so se oklenili revolucije, da bi se z njo dokopali do njega.

Navedli smo nekaj možnosti, kje in kako bi se bili lahko udeleževali oni, ki hočejo baje ustvariti boljše socialne in gospodarske razmere. A kje smo našli naše komuniste pri takem delu?

V zadržnjstvu ne! Tam so hoteli samo dobiti čim čenejša živila, a ničesar žrtvovati. Če jim je kdo omenil Nemčijo ali Italijo, so zamahnili z roko in potem dvignili pest »smrt fašizmu«. O možnosti delovnih kolonij se jim morda še sanjalo ni. Edini njih vzor je bila

sovjetija, komunizem. Kaj jim je tam tako ugajalo? V čem so posnemali Sovjete in komunizem?

Ali naj bo to ideal pravega komuniste? Naše zadržništvo, naša bolnišnica, naše samopomoči so zvesto ogledalo in spričevalo za vso našo delavnost, inercialno, podjetnost, velikopoteznost, načrtnost, sposobnost ter požrtvovalnost za ustvarjanje »novega reda« — raja na zemlji. Če niso bili naši komunisti sposobni, da si pri belem kruhu in pri polnih skladah rešijo malenkostno vprašanje, kakor je bilo n. pr. kako »humanitarne« družstvo, pa jim je bila vsaka moka premalo bela, vsaka žrtev odveč, vsak red zoprni in vse domače ali sosedovo za nič, kako bi si znali ustvariti kaj boljšega sedaj, ko so kot za pripravu in zalet na bodoče strumno delo porušili pol dežele in jo spravili v gosnodarski polom?

Če niso mogli ljudje shajati pred desetimi leti z ono plačo in hrano, če so razni voditelji celo sami dopovedovali, da se ne more štediti, kako bi vsi prešli v novi red, kjer bo treba dolga leta prispevali za popravilo ruševin. Če so ti ljudje videli organizacijo pomoči ali pridelave v veselih in v popivanju, ki prinaša prazne žepce, kako se bodo znašli v novih razmerah?

Drugod je živel cel rod v strašnem pomanjkanju in je padlo nešteto žrtev, da se je ustvaril nov in boljši red, zlasti pa, da se postavijo trdni temelji za bodoče gospodarstvo. — vse za novi rod. — Pri nas je pa izglasovana večina skrbela — ne za bodoči rod, — temveč samo za svoj pogreb, za svoj kadaver, da se ga čim bolj slovesno položi v zemljo, pri tem pa je omenogotala mladino, da bi postavljala trdne temelje zadržnim ustanovam in bodočemu blagru. Imamo stan, kjer so dajali za medsebojno pomoč ob smrti letno skoraj 4 milijone din, — toda za protituberkulozno ligo, to je rešitev jetičnih tovarišev, niso mogli nabrati na leto več kot 50.000 din, a za organizacijo poštinskih kolonij za otroke, tedaj za zdravje mladine, niti 5000 din letno!

Vse to so samo malenkosti, vendar zelo značilne za »komunistično« nastrojenje premnogih naših ljudi, danes pravkov v OF! Takih značilnih malenkosti je vse polno, pa bodisi da si ogledamo razne poskuse za skupno gospodarstvo ali stanovanjsko vprašanje, ceste ali vodovode, električne centrale itd.

Če bi sodil naše komuniste po njihovem dejanskem gospodarskem življenju, tedaj jim moramo reči, da so prej izraziti egoisti kakor pa komunisti. Imeli so dovolj priroke, da bi pokazali komunizem v dejanju, da bi razdajali, ne pa ropali, ustvarjali, ne pa požgali. Oni, ki hočejo s silo uvajati »nove« red komunizma, od sedaj še niti na sebi niso preskusili, ali bodo sami sposobni za tak red, če bi jih zadela služba delavca in ne valpta.

Kaj potem vleče te ljudi v komunizem? Če so bili po svojem dosedanjem načinu gospodarskega življenja vendar nasprotniki skupnosti? Katera sila jih odvrača od našega zdravega kmečkega naroda ter veže v celoto najrazličnejše tipe »nove« ljudi? Znajdejo se v krogu komunistov ubegli kaznjenci in njihovi sodniki, špekulanti in odvjetniki, rudar in sinko bogataša-direktorja, faliran študent in njegov profesor, vsaka baraba in učitelj, pijanec in gostilničar, zakrknjen tat in trgovec, prostaška candra in mestna gospodična, badoljevska okupator in ofar?

Kako to, da je šlo toliko naše inteligence med izmečke človeške družbe in jim je med njimi boljše kot v družbi »reakcionarnega kmetca«? — Na to nam odgovarja Dostojevski v svojih »Besih«, na to zna odgovoriti tudi kmečka ženica: vse te ljudi družji preziranje Boga in njegovih zapovedi. Komunizem je z gospodarskega in družabnega stališča za naše ljudi — tudi meščane — nekaj nesmiselnega in nečloveškega. Da se ljudje kljub vsemu, kar lahko bero ali vidijo o komunizmu, oklepajo te ideologije, je mogoče razumeti samo z verskega stališča! Sedanjí komunizem ni oni komunizem, ki so ga prostovoljno uvajali prvi kristjani, to je nov evangelij, ki daje odvzeto za zločine, to je upor proti Bogu!

Po dejanskem življenju lahko presojamo, koliko imamo resničnih komunistov, ki razdajajo iz sra in pomagajo svojem bližnjemu, in pa onih modernih »komunistov«, ki iščejo utehe za svojo duhovno praznino — v tvarnem uživanju.

Kako se je zapletala RDEČA KOLOBOCIJA vam Mime v črki razloži in Mima v sliki osvetli

Besedi vezani in prozi še dvakrat pa in dvajset slik izreden daje čar in mik.

V 12. knjigi »Svetovec« poljudno znanstvene knjižnice, ki bo izšla prihodnji teden in ki bo imela naslov

»Tajne narave«

bo pisatelj dr. Fran Mihelčič skušal bralecem razložiti razna vprašanja, ki jih le-ti vidijo v naravi. Knjiga bo odgrnila zaveso, ki zakriva tajne življenja. Zato bo sila zanimiva in poučna. — Prav posebno lepe in številne bodo tudi slike. — Knjiga bo bralec gotovo navdušila.

»Svetovec« knjige na vsako knjižno polico! Naročite se na »Svetec«

Ali že imate

Črne bukve

Dokument o najstrašnejšem razdobju slovenske zgodovine o delu komunistične Osvobodilne fronte proti slovenskemu narodu?

Dobi se v vseh knjigarnah in v uredništvu »Slovenske domač.«

250 strani velike oblike, 380 slik, dokazil in listin v fot. posnetkih. Cena 40 lir.

Program četrtga letnika »Slovenčeve knjižnice«

je tako pester in tako izbran, da bo sleherni knjiga v okras vsaki knjižnici. Človek pričakuje od knjige dvojce: užitek in plemenitost. Izbralim smo in upamo, da smo združili obe zahtevi. Ni ga človeka, ki bi vsaj včasih ne zahrepenel v mirno lepoto globoko pisane knjige, ki nas za nekaj ur ponese v svet, ki si ga v trpljenju velikokrat sami ustvarjamo! — Lepa knjiga je kot ljubeč doma.

Pomislite na to in postanite naročnik »SLOVENCEVE KNJIŽNICE«!

V 12. knjigi »Svetovec« poljudno znanstvene knjižnice, ki bo izšla prihodnji teden in ki bo imela naslov

»Tajne narave«

bo pisatelj dr. Fran Mihelčič skušal bralecem razložiti razna vprašanja, ki jih le-ti vidijo v naravi. Knjiga bo odgrnila zaveso, ki zakriva tajne življenja. Zato bo sila zanimiva in poučna. — Prav posebno lepe in številne bodo tudi slike. — Knjiga bo bralec gotovo navdušila.

»Svetovec« knjige na vsako knjižno polico! Naročite se na »Svetec«

Na vrvi in žici v rdečo „svobodo“...

Spomini slovenskega duhovnika po lanskem 8. septembru (IV.)

Smrt poštenjakom!

Besede zaničevanja in psovke so se zlasti ponavljale pred celico inženirja Seljaka Jožeta, uslužbenca pri cerkniškem prevodu. »Ljudstvo« mu je napravilo še to, da je kriv, da so morali dati živino Prevodu! Očitno so mu, da je sam določeval, kdo mora dati živino, čeprav bi ne bilo treba. Vse te grde obdolžitve so letele na uboze inženirja in ga še bolj tlačile v obupne misli. Inženir Seljak je bil skromen v obleki in hrani. Bil je iz sedemnajstčlanske družine, dobro vzgojen in študent iz zavoda. Če so bili ljudje nanj jezni, ni mogel pomagati. Tako je bila pač njegova služba! Te službe ni rad opravljal in je sam večkrat poštoval, da se zaveda tega, da ga ljudje sovražijo, a pomagati si ni mogel. To je bila krivda vojne, ki ga je prisilila, da je nastopil službo komisarja pri Prevodu, kakor so morali to storiti tudi mnogi drugi.

Ljudje »zmerjalci« so bili vseh vrst. Nahujskal jih je menda sam vrag. Sprostili so se takrat v cerkniškem »narod« vsi nagoni. Vpili so med drugim: »Kaj ste pa mislili, ko ste naše ljudi pošiljali v internacijo, da so na Rabu umirali, vi ste krivi, vi in njihede drugi!»

Če je pa recimo Ponikvar vprašal: »Koga sem pa spravil v internacijo jaz ali upravitelj Skubic?« so odgovarjali: »Ja, saj tebi nič ne očitamo, saj zate nihče ne reče, samo zakaj si pa šel v tiste preklete Begunje?« Najbolj so se znašali nad Arharjem.

Japec (Urhas) in Grleč (Mele Tone iz Dolenje vasi) sta se ga pošteno nalezla, samo da je bil Japec še bolj okajen in res zver v človeški podobi. Ta dva sta se pri zasramovanju najbolj odlikovala. Pa za kakšnega Japca bi človek še ne kazal začenja.

Prišli so pa zasmehovat celo taki, o katerih človek nikdar ne bi mogel kaj takega misliti. Pokazati se je dal bivši župan Otoničar, ki je vodil obično pred Turščim. Rekel je sedanjemu županu Ponikvarju: »Eh, otroci, ki se gredo vojsko, zdaj pa jokajo!»

A takoj drugi dan je bil drugačnih misli, ko je gledal, kako Cerknica gori, ker se otroci iz gozda igrajo z ljudmi in cerkniškimi domačijami. Blažičeva Pavla je zmerjala: »Italijanski plačanci! Strukelj Jože ji je zabrusil: »Ti si pa italijanska vlačuga!»

»Tak sem in tak bom!«

Strukelj Jože sploh ni gledal ne na levo, ne na desno. Govoril je iz prepričanja in brezkompromisno. Ko so drugi menili, kako in kaj, je on na glas govoril: »Mi ne bomo nikoli prišli iz »aresta«. Če sem »bolj«, pa sem in bom tudi ostal. Nihče mi tega ne bo iztrgal iz srca. To je moje prepričanje, pa četudi me na mestu ustrelje! Če pa pridem ven na svobodo, bom še z večjim veseljem obračunal z vsemi...«

Drugi so ga svarili, naj bo tiho ali pa vsaj bolj po tiho govori, ker sicer ga bodo slišali in navsezadnje kar v ječi ustrelili.

Pa še ena tovarišica jih je zmerjala. Namreč tista, ki je meni vzela čevlje in ki je hotela, da bi Janez Bonač brez hlač okoli hodil!

Toda nisem bil samo jaz ob čevlje. Podobna usoda je doletela tudi vse cerkniške jetnike. Zgodilo se je to v četrte dopoldne. Enemu od Šerkovih so jih celo dvakrat »zamenjali«. Zmajeval je z glavo in gledajoč »prisojestvovanje« čevlje, ki so bili zaradi večje trpežnosti povezani kar z žico, ker sicer bi jih bilo razgnalo, tožil: »Ubogi narod, ubogi narod... ki ga bodo vladali taki ljudje. Če se kdo ni hotel sezuti, mu je tovariš Dimitrij pomolil pištolo pod nos...«

Pobirali so tudi ure, zlatino, nahrbtnike in obleke. Šerko Danilo je imel zapesno uro. Hoteli so jo vzeti, pa je vendar izprosil, da so mu jo pustili kot spomin na rajnega očeta. Imel je pri sebi tudi precej denarja. Da bi mu ga ne vzeli tolovaji, ga je razdelil med tovariše sotrpine. Za del tistega denarja smo še v Kočevju v ječi kupovali jabolka.

Burka s »tovarišem«

V zaporu se pa včasih zgodi tudi kaj veselega, če so seveda ljudje za to. Ne vem, kako bi to imenoval. Najbolje bo, če rečem: burka v zaporu. Ko so jetniki postali jezni, so hoteli piti. Denarja jim ni manjkalo. Zato so začeli tuhtati, kako bi preprečali najstili ječarja »tovariša« Dimitrija, da bi jim kakšno preskrbel bučo dobrega vina. Rekli so: »Najprej moramo tovariša« lepo pozdraviti. Toda kako? Najbolj gotovo ga bomo pridobili, če mu rečemo: gospod stražar, ali greste malo sem? To bo prva točka. Nato mora kot druga točka slediti ganljiv nagovor na »tovarišev« srce, čes da je tudi on potreben dobre kapljice in da bo tudi zase lahko kupil dva litra vina...«

Rečeno, storjeno! Poklicali so ga in začeli tako kakor svetuje knjiga: »Kako si pridobil prijateljev.«

»Gospod, halo, gospod stražar, pojdite malo sem!«

Toda naši ljudje so se malo uračunali. Tovariš Dimitrij na ime »gospod« ni hotel nič slišati. Šele ko so mu rekli »tovariš stražar«, se je zganil in vprašal: »Kaj pa hočete?« Oni mu pa: »Kajne, gospod stražar, vi bi tudi radi kozarček dobrega vina: gotovo bi se vam prilgel. To se nam pa čudno

zdi, da vam vaši voditelji ne dovolijo piti vina. A ne da se pomagati, ker pokorščina je pokorščina. Nam je pa sedaj prišla na um izvrstna misel, tako da bo za vas in za nas dobro. Veste kaj, ali bi se dalo takole narediti: pogledite! Vi, ki ste se tako hrabro borili za osvoboditev slovenskega naroda, ste vendar zaslužili kozarec vina. Brez tega vaše veselje še ni pravo, ko ste pa tako imenitno zmagali. Mi bi vam radi pomagali, pa zadržaj ne moremo drugega, kakor da vam predlagamo tole: tu imate denar, pa pojdite v gostilno in kupite za vas dva litra in za nas dva litra vina. No, ali bo šlo tako?«

»Seveda bo šlo!«

Nato je vzel denar in čez nekaj minut je prinesel dva štefana vina, da so si »tovariši« in naši sotrpini privzeli duše v pričakovanju srečnejšega konca. »Tovariš« Dimitrij pa, ki je dobil sto lir nagrade, je hotel še naprej biti na uslugo svojim »varovancem« in jih vsako minuto hodil spravevat, če je treba še kaj prinesiti...

Nato so oba gg. Šerka in Toneta Ponikvarja izpustili. Ko so cerkniški možakarji zagledali Ponikvarja, so rekli: »No, sedaj je pa vse dobro, samo, da so tebe izpustili!«

Fako smo prišli do tistega trenutka, ko so v cerkniške zapore pripeljali begunskega župnika Turka in Meniševca. Omenil sem že, da smo se skupaj pripeljali, da so nas vse vlekli v zapor in da sva bila midva z g. Kalanom izpuščena.

Ko sem stal pred celico in se upiral, da ne grem notri so v celico naglasi gospoda Turka in njegove. Ne spominjam se, da bi bil slišal, če je kdo hodil pred župnika Turka zaničevati. Vem pa, da je veliko pretrepel, ko je moral poslušati strašno Japčovo divjanje in zmerjanje. To je letelo na vse, ki so bili v celici zaprti. Gospod Turk sam mi je pripovedoval tole:

»Hudo je bilo, ko so nas hodili zmerjat skozi lino in zasmehovat. Japec iz Dolnje vasi je bil še posebno divji. Spravil se je nad inženirja Vojško. Kričal je: »Ti si kriv, da so naše ljudi odpeljali iz Dolenje vasi. Če bi jih ti ne izdal, pa jih ne bi odpeljali. Ti si kriv, ti si morilec naših otrok. Ti si jih naznanil, da so jih potem odvekli v Ljubljano in so jih tam, kakor pravijo, vse postrelili. Če je to res, bodo naši ljudje vse vas pobili!«

»Ti nisi več moj brat!«

Divja ko razbesnela zverina je bila tudi Kristinčeva — sestra Kristinčkovke s Peščenjka. Piše se tista deklica strifof. Njen brat je bil prej partijec, ko je pa spoznal »zmito«, se je Partiji iznevil in prijel za puško proti tolovajem. Zaradi tega so ga z drugimi zaprli v cerkniško ječo. In sestra, ki ne zasluži več tega imena, ga je prišla sramotiti in vpit nad njim: »Ti nisi več moj brat! Ne priznam te več za brata. Bil si v Partiji, pa si iz nje izstopil. Zato nisi več moj brat! Sram te bodi!«

Takrat, ko so mene pripeljali iz župnišča na sodišče, je bila glavna ploha sramotenja in zasramovanja že ponehala.

Kako sem preživel nekaj ur v cerkniški ječi? Omenil sem že, da so me dali v celico, kjer je bil zaprt inženir Seljak. Ugotovili so, da tudi jaz spadam med nevarnejše zločince, zato so me dali v tako majhno sobico. Na Seljaka je tista samotna celica zelo vplivala. Bil je prepričan, da imajo zoper njega hude nakane, ker sicer bi ga ne bili dali posebej. Bil je precej obupan. Če bi zanj ne skrbelo zaščitna sestra, bi bil revež ostal brez hrane in sleherne potrebe.

Iz temnih misli ga je predrnil moj prihod. Ne da bi se s tem ponasal, mojam reči, da sem bil ponosen, ker so

me dali v posebno celico, ki je bila določena za »težke ribe«.

Najprej sem svojega sojetnika razvedril, nato pa vzel brevir v roke. Za tisti dan ga nisem bil nič zmolil. Jože mi je pa rekel: »Ti, Boris, najprej si uredi va ležišče. Ti boš spal na »postelji«, jaz bom pa legel kar tja v kot na tistole slamo...«

»Ne, Jože, Ti boš spal na postelji, jaz pa na tleh. Saj sem jaz šele zdaj prišel, ti si bil prvi in imaš pravico do boljšega ležišča. Pusti me, da bom jaz spal na tistole slami, čeprav je sumljivo!«

Ko sva se še nekaj časa prav po bratovsko prepirala, kdo bo spal na tleh, sem v znamenje, naj naredi, kakor hoče, vzel spet brevir in začel z »Aperi, Domine...« njega pa pustil, da je začel pripravljati staro, ušivo badoljevsko slamo sebi za ležišče.

Dolgo sem imel mir. Čudim se, da me nihče od »ljudstva« ni prišel zmerjat ali bogvat. To mi je bilo prihranjeno. Bog že ve, zakaj. Prehudo bi mi bilo, če bi moral poslušati zmerjanje svojih fanarov, za katere sem se toliko trudil.

Skozi lino se je oglašil samo Primšarjev Janez, ki me je pa prej tolažil, kot zasmehoval. Zaradi njega sem z brevirjem malo prenehel in stopil k lincii. Kar prijateljsko sva se pogovorila. Obžaloval je, da mi ni mogel pomagati. Zdal ne vem, ali je bila vse to igra ali kaj? Kolikor poznam komunizem, ni izključeno, da se je Ludve Lovko pred menoj hotel narediti lepega in je zato prepovedal vsako zmerjanje pred mojo sobico, da bi ne odnesel slabih vtisov iz rdečih »arestov«. Najbrže je Lovko že vedel, da bom tudi na njih »sodnjah« izpuščen, zato je pa hotel z mano delati v rokavicah.

Zgodba z brevirjem

Ko je Primšarjev Janez odšel, sem se spravil na brevir. Kar verjeti nisem mogel, da sem v cerkniškem zaporu, in da tam molim brevir, najbrž prvi od cerkniških duhovnikov v osemstoletni zgodovini te fare! In to ne kot razbojnik, pretepač ali požigalec, ampak kot duhovnik, ki se je boril proti brezboštvu, in je zato pričakoval smrti...

Tisto sredo je bila vprav osmina farnega žeganja. Sklenil sem, da bom zmolil vse določene molitve, pa ni šlo, ker komaj sem prišel do konca »Hvalnice«, se je v mojo molitev pomešala kletvina »tovariša« ječarja Dimitrija, ki nikakor ni mogel najti pravih ključev in odpreti. Ko se mu je končno le posrečilo, je »vstopil v celico« in mi ukazal:

»Tovariš, daj mi tistole odeje!«

»Ni moja,« sem mu odgovoril: »Če bi bila moja, bi vam jo rad odstopil, ker je pa župnikova, vam je ne morem dati.«

»Ha, lažeš. Ti bom jaz dal župnikoval! Tvoja je!«

»Nič ne lažem! Res je župnikova. Če jo boste vzeli, kako jo bom mogel njemu vrniti; pustite mi jo!«

In ko sem se še naprej izmikal in izgovarjal, da odeje ne morem izročiti, mi jo je s silo potegnil iz rok in mi v zameno zanj dal staro italijansko — vojaško. Nad to nasilnostjo pa nisem mogel več brzdati jezika. Postavil sem se mu nasproti in mu s primernim glasom rekel: »Hvala lepa!«

Tedaj je bil pa ogenj v streh! Tihesedici sta ga neverjetno razburili. Tekel je ven, odnesel odejo, nato pa pričrvel nazaj in mi s pištolo, ki je bila že na pogled strašna, grozil, da me ubije. Kričal je:

»Kaj, ti si upaš zdaj še hvala lepa reči? Ti bom že pokazal! Le še enkrat reči, če si upaš! Le še enkrat reči!«

»Ta je pa lepa!« sem si mislil, v novem redu boš ustreljen, če boš tovarišu rekel: »hvala lepa! To bo pa čuden red!«

Ker sem vedel, da si streljati le ne bo upal, sem ostal miren, se mu nasmehal in mu rekel:

»Poslušajte, dragi moj! Saj to ni tako huda reč! Krščanstvo nas celo uči, da je lepo, če se tudi tistim, ki nam kaj slabega naredijo, zahvaljujemo. Nikar se torej ne razburjajte. Le mirno kri! Vidite, če bi bila ta odeja moja, bi nič ne rekel. Ker je pa župnikova, nisem mogel molčati.«

Po teh besedah se je tovariš Dimitrij pomiril in umaknil pištolo. Ko je videl v mojih rokah brevir, ga je morala kljub njegovi duši peči le nekoliko vest. Dejal je:

»Ti si torej kaplan?«

»Da, kaplan sem!«

»Kaj, kaplan je to? Ali res?« tako so se izpraševali »tovariši«, sami mladi tolovaji, ki so se med najinim preprirom zbrali v krog in me ogledovali, kakor da še nikoli v življenju niso videli tako strašne prikazni, kakor je ubog cerkniški kaplan.

»Saj je res kaplan! Pogledite, brevir ima v roki,« je rekel eden od najbolj junaških.

»Ja, brevir imam v rokah, da molim; pa ne samo zase, ampak za vse molim, tudi za vas,« sem odgovoril. Po teh besedah so utihnil in se mirno umaknili iz celice. Ostal je še »tovariš« Dimitrij in mi rekel: »Pa še zame zmolite dva očenaša!« »Bom, gospod Dimitrij. Pa ne samo dva očenaša, ampak cel rožni venec bom zmolil za vas!« — Videti je bil ginjen, še bolj sem bil pa jaz.

Ločila sva se kot prijatelja; še celo roke sva si podala. Vse to je Dimitrija zelo umirilo. Morda mu je zarek milosti posijal v srce, zarek, ki ga je spomnil na zapoved ljubezni do bližnjega. Dočim je prek skakal ko podivjan od celice do celice, jetnike zmerjal, jim kradel in grozil s pištolo, je od takrat naprej bil kakor spremenjen. Tudi takrat, ko so nas navezovali na vrvi, ni kazal več prejšnje nasilnosti, samo kleti ni pozabil, pa tega ne vem, kakšen je bil naslednji dan.

»Štrik« in »drat« kot dokaz bratske ljubezni

Za njim so se vrata spet zaprla. Mislim sem, da bova od tedaj naprej imela z Jožetom mir. A sva se spet zmotila. Komaj sem namreč utegnil zmoliti nekaj vrstic iz brevirja, sem iz veže zaslišal glasen pogovor oziroma kričanje o nekem »štriku« in »dratu«. Vrata so se spet kletvino odprla, prikazal se je nad »tovariš« Dimitrij in mi naročil, naj se takoj pripravim za odhod iz celice.

»Ali gremo domov?«

»Rekel sem ti, da se pripravi za odhod!«

»Kam pa gremo. Zakaj so mi pa potem rekli, da bom jutri že lahko v Cerknici maševal?«

»Hitro ven, sem rekel! Pripravi se! Videl sem, kako se premaguje, da ne bi bruhnil v jezo, zato sem ga poslušal.

Skubic Vinko je v Kočevju tole pripovedoval:

»Bili smo zaprti v eni od večjih celic. Ko smo slišali zapovedalen glas: »Pripravite »štrike«, »drate« in bencin!« sem bil prepričan, da bomo goreli v Cerknici kakor nekoč kristjani v Rimu pod Neronom. Ko sem to misel vedel sojetnikom, smo vsi poklekli, zmolili kesanje in se pripravili na tako strašno smrt.

Toda, hvala Bogu, ni bilo hudo! Ko sem prišel na hodnik, sem zagledal dolgo vrvo, ki sta jo dva tolovaja držala vsak za en konec. Od začetka nisem vedel, kaj naj ta vrvi pomeni. Ko so pa nanjo privezali nekoga Meniševca, mi je bilo brž jasno, da nas mislijo vse privezati na vrvi.

In lahko si mislite, kako mi je bilo pri srcu, ko sem položil roke križem na

vrvi in se dal zvezati. Za privezovanje pa jim ni služila kakšna tanjša vrvi, ampak stara, zarjavela žica.

Novo razočaranje

Ščipal je pa med drugim to žico tudi fant, ki je bil izbran za delo pri cerkniški Katoliški Akciji. To je res žalostno! Imel sem štiri fante, katerim sem zaupal in o katerih sem mislil, da bom na njih postavil cerkniški fari tako potrebno Katoliško Akcijo.

Enega teh fantov so tolovaji prisilno mobilizirali in je padel (Petrič Janez). Dva sta ostala dobra. Četrtri pa je v vlogi Judeža v tolovajski uniformi ščipal žico za uklepanje naših rok!

To je bil fant, ki je bil enkrat dober, drugič slab: enkrat proti komunistom, drugič z njimi — kakor je naneslo, kakor je bila družba! Najprej nam veže roke, potem pa, ko čez pet minut stoji kot stražar na avtomobilu, v mislih kuje načrt, kako bi tistih nekaj razbojnikov pobil in nas vse osvobodil... Pa potem razumi cerkniško dušo, če jo moreš! Jaz je ne morem!

Zato tudi temu fantu ne zamerim. Bil je tako navdušen za vojaško stvar, da je bil pripravljen služiti vsakomur, ki bi mu dal puško ali samokres, pa naj bi bil kdor koli. Žalostno je pa le, da je bil takrat zraven, ko so vezali na vrvi mene in Struklja Jožeta, s katerim sta si bila prej dobra prijatelja.

Z žico so nas torej privezali, ali bolje rečeno, privili na vrvi. Roke smo križem držali. Bili smo podobni obsojencem ali sužnjem, ki so jih v prejšnjih časih — za vrat privezane vlačili po afriški puščavi.

Eden od stražarjev se je iz nas norčeval: »Kakšen fajn roženkranec bo iz tehle...«

Bog mu ta greh odpusti, naj bo kdor koli!

Bil sem privezan na vrvi. Mlad tolovajski surovež me je s tisto zarjavelo žico tako pripel k vrvi, da sem vsak trenutek pričakoval, kako bo iz zapestja brizgnila kri.

Mislim, da sem bil med zavezanimi četrto od začetka. Ko je bila vrvi do sredine polna, je stopil k meni komisar Lovko Bobnar in me gledal z obrazom človeka, ki se hoče maševati.

»Pa ste rekli, da lahko doma ostanem! Saj vam ne bi nikamor ušel. Kam prav za prav zdaj gremo?« sem ga vprašal.

»V Ribnico, na zaslišanje!«

»Prav! Pa naj grem! Saj nimam nobene krivde nad seboj!«

Strupeno me je pogledal in rekel: »Na tvoj strojček se je tiskal »Notranjec« v borbi proti komunizmu. In v tem »Notranjcu« si napisal, da se jaz borim s satanovo pomočjo. Mi vse to vemo!«

Presenetil me je s tem očitkom. Da sem mu nekaj odgovoril, sem začel: »Toda, Ludvik, to imate pa kaj slabe informacije, če vam je kdo na nos nesel, da sem bil jaz ne vem kje in ne vem v kateri gostilni zraven, ko se je po vašem ustanavljala »bela garda«. Vsa Cerknica ve, da sploh nikoli nisem šel v gostilno, razen takrat, ko sem podil pustne šeme iz Zgončeve gostilne na pepelnico sredo... In vi ste to laž pripovedovali pred množico pod lipo. To ni nič drugega kot grdo obrekovanje. No, vidite, da se tudi vi lahko zmotite, če verjamete vsem novicam, ki vam jih kakaj ženska na nos prinese...«

»Ti greš zdaj v Ribnico! Jaz sem te izpustil, a »narod« te je zahteval nazaj. Hotel sem te rešiti, čez voljo »ljudstva« pa ne morem.« (Tisto so bile tri ničevredne ženske, kakor pravijo.)

»Če druga ne, mi pa dajte vsaj kakšen boljši »drat«! Tale je ves rjav; se bom še zastrupil z njim! Ali pa mi ga vsaj malo omeščajte, da me ne bo tako žgalo!«

Res mi je potem nekoliko odvil žico na rokah.

Na vrvi!

Na povelje se je ta živa kača 32 »prekletih belogardistov« začela pomikati iz sodišča na avto. Klopi na njem ni bilo. Na povelje smo se morali vstati na tla ob ograji in po sredi. Ker je bilo prostora silno malo, smo sedeli skrčeni. Poleg mene je sedel Seljak Jože, naslonjen na nahrbtnik.

Začele so me boleti kosti od sedenja na trdem, pomagati pa si nisem mogel, ker sem bil zvezan. Počasi sem prišel v nekakšno omotico, bolečin nisem čutil več in skoraj prijetno se mi je zdelo, da trpim.

Peljali smo se v negotovost, a nismo se bali, ker nam je bilo pač vseeno, četudi nas pobijejo že sredi pota. Ker smo vedeli, da bomo, če umrjemo, umrli zaradi svojega prepričanja, nismo bili žalostni. Gotovo pa nam je Sveti Duh takrat dajal tolažbo.

V Ribnici nas niso sprejeli, ker ni bilo prostora, zato so nas peljali naprej v Kočevje. Vožnja je trajala kakor štiri ure. Vozil nas je Milan Mele iz Cerknice. Z njim je šla tudi njegova žena — kot tolovajka.

Ob pol treh zjutraj (v petek, 17. septembra 1943) smo prispeli v Kočevje. Ko so nas izročili straži Dijaskega doma, smo se pričeli imenovati: »jetniki Dijaskega doma«.

(Dalje)

Še en pogled po »osvobojeni« Cerknici.